

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Historisk Aarbog for Nors

Udgivet af
Norslands danske
Samfund.

„Historisk Aarbog for Mors“

koster pr. Aargang 2 Kr. 50 Øre.

Restoplaget af de tidligere 5 Aargange sælges samlet for 10 Kr.; enkeltvis til Subskriptionspris.

Aarbogen faas hos Landets Boghandlere.

Hovedoplag og Ekspedition hos Tømmerhandler
A. Christensen, Nykøbing Mors.

Historisk Aarbog for Mors

Udgivet af
Morslands danske Samfund
og
Morslands historiske Museum

VI
1924

Nyfohing Mors
Morsø Folkeblads Bogtrykkeri
1924

Bestyrelsen for.
„Historisk Aarvog for Mors“:

Pastor Th. Balslev, Ø. Jølby. (Formand.)

Tømmerhandler A. Christensen, Nyk. M. (Kasserer.)

Kommunelærer Marius Dahlsgaard, Nyk. M. (Redaktør.)

Friskolelærer Ole Jakobsen, Ø. Jølby.

Apoteker R. Olufsen, Nyk. M.

---

iden sidste Hefte af „*Historisk Aarvog for Mors*“ udsendtes, er der sket Forandring baade med Hensyn til Redaktionen og Udgivelsen. — Det var som bekendt Højskoleforstander Jakob Lykke, Galtrup, der redigere Aarbogen; men da han sidste Efteraar tiltraadte Stillingen som Valgmenighedspræst i Odder, frasagde han sig Hvervet som Redaktør.

Hr. Pastor Jakob Lykke har udrettet et meget fortjenstfuldt Arbejde ved Redaktionen og Udgivelsen af „*Historisk Aarvog for Mors*“; han var i Besiddelse af levende Interesse for vor Øs Historie, og han forstod baade at vælge de rette Emner og de rette Mænd til at behandle dem. Aarvogens Udgivere bringer ham herved en hjertelig Tak.

Hidtil har „*Morslands danske Samfund*“ været ene om at udsende Aarbogen, skønt denne Opgave vel nok laa lidt udenfor dets sædvanlige Virkefelt. Nu sker Udgivelsen ved „*Morslands danske Samfund*“ og „*Morslands historiske Museum*“ og ledes af en Bestyrelse bestaaende af Pastor Th. Balslev og Friskolelærer Ole Jakobsen, Ø. Jølby, Tømmerhandler

A. Christensen og Apoteker R. Olufsen, Nykøbing. —
Forf. Kommuelærer Marius Dahlsgaard har overtaget
Redaktionen.

„Historisk Aarbog for Mors“ vil saa vidt muligt
blive ledet i samme Spor som hidtil, og Folk paa
Land og i By opfordres til at tegne sig som Sub-
skribenter og melde sig som Medarbejdere. — Der
er Stof nok — mere end der kan offentliggøres paa
Aarbogens beskedne Plads; det gælder kun om at
faa det draget frem. Men Foretagendet kræver Støtte,
og derfor rettes der en indtrængende Opfordring til
Morsingboerne om at købe Aarbogen og til at tegne
sig som stadige Abonnenter. Der er sikkert mange,
som kunde ønske at faa de udkomme fem Hefter, og
da der endnu er et Restparti af hver af de tidligere
Aargange, vil de kunne faas — endda til en billig
Pris. Det vil sikkert være en Glæde for enhver
Morsingbo at eje denne Samling Beretninger om
Hjemstavns Historie.

Af A. C. Skyum, Erslev.

I.

I Barneaarene lærte man adskillige Mennesker at kende, ogsaa uden for Hjemmets fire Vægge. Mange af dem staa kun dunkelt i ens Mindekreds; men der er ogsaa enkelte, der vedbliver at staa der, klare og skarpe.

De Mennesker, man saaledes mindes særlig grant, var maaske unge dengang, eller de stod i deres Manddomskraft; det kunde ogsaa hænde, at de var helt gamle, og det var vel nok det sidste, der tiest var Tilfældet.

Det kommer maaske af, at de gamle, præget af Aar og Erfaring, som de er, forekommer Barnet særlig mærkelige og derfor huskes; eller det ligger i, at Alderdommens afklarede Ro passer godt til det barnligt frimodige og derfor gør Barnet trygt og modtageligt. Grunden kan simpelthen ogsaa være den, at de gamle er færdige med deres Livsgerning og derfor har ikke blot Tid til at give sig af med Barnet, men ogsaa Lyst, fordi de mangen Gang føler sig halvvejs glemte og tilsidesatte — ensomme.

Her skal søges skildret et saadant gammelt ensomt Menneske, der holdt af at tale med mig, da jeg var Barn, maaske netop fordi hun var saa ene.

Hun var et ganske almindeligt Menneske. Det ser jeg nu; men jeg ser ogsaa nu, at hun selv og hendes Forhold giver et Billede af Livet, saaledes som det formede sig for gamle og fattige for en Menneskealder siden.

Mætt var Enke og levede i et jordløst Hus. Det var langtfra rummeligt, dette Hus, men der kunde jo da nemt være Plads nok til et enligt Menneske.

Vilde man gæste Mætt, kom man først ind i Gangen, som var saa smal, at man kun med Forsigtighed undgik at faa Kalk paa Albuerne. Kom to Mennesker der paa een Gang, maatte den ene blive halvvejs udenfor, saa længe den anden var kommen ind i Stuen. At tage Overtøj af eller paa vilde være ret vanskeligt i det snævre Rum. Men dengang kunde det sagtens gaa; thi Konerne mødte som Regel kun med et Sjal og Mændene med et Hageklæde, saa der krævedes kun en lille Plads.

De tre Ruder over Yderdøren lyste lidt op i Gangen, men en Rude paa Højkant i Vestmuren gav dog det meste Lys. Den tillod Solen at tegne en gylden Firkant paa Stuedøren. Hver Solskinseftermiddag, naar jeg bragte Mætt æ Blaa (Avisen), stod denne klare Tegning paa Døren, smal de første Eftermiddagstimer, men bred og lysende senere hen paa Dagen, kun misformet, naar den gled over Dørfladens Beder.

Gangen var pikket, og da man altid mødte i jernbeslaaede Træsko, kom man ikke bag paa Mætt. Hun fik da ogsaa travlt med at rydde lidt op, saa man kunde høre hende fusle og fare, indtil man — selvfølgelig uden at banke paa — løftede Klinken paa Døren og traadte ind i Stuen.

Denne Stue — Mætts daglige Opholdsrum — var præget af den Hygge, det gammeldags ejede, og saa var der som blæst i hver en Krog, for Mætt var meget proper.

Lergulvet var afløst af gule Mursten, en sær Raahrhid, som Mætt udtrykte sig.

Der var fast Bænk under Vinduerne og videre hen til Indgangsdøren. Foran Bænken stod et Bord med Brødsuffe under Pladen, brunmalet som Bænken, og ved Bordets anden Ende havde en bred og magelig Armstol Plads. Den var forsynet med en flettet Halmmaatte, og fjernedes denne, kunde Stolen i Sygdomstilfælde anvendes som Natstol, hvad Mætt ogsaa fandt var en Raahrhid.

De to Vinduer var ligesom Dørene blaamalede, og de var fyldte med duftende Blomster: Gyldenlak, Myrthe, Ambra og en, Mætt kaldte Æbelmoskaat. Den havde haarede Blade og duftede dejligt i Solskin, ganske særlig da, naar man strøg den med Haanden over Bladene. Den fik derfor altid et Stryg, naar fremmede ramlede med Træskoene i Gangen. Det tog æ Døn, forklarede Mætt. Planten var en Geranium (G. Radula), har jeg senere faaet oplyst.

I Stuens modsatte Side var Sengen. Rødt Omhæng med sorte Blonder havde afløst Alkovedørene. Man saa den sribede Dyne, halvvejs dækket af den overkrammede Wuer. Havde Mætt nylig faaet en Brøngh i Sengen, gik Dynen næsten helt mod Loftet; man kunde ligefrem af Dynehøjden se, om Mætt for kort Tid siden havde været ude at fænt.

Bilæggerovnen skinnede i sin Blankpudsethed, og en bred Træramme foroven var ogsaa blanket og desuden smykket med Messingknapper. Paa Bilæggerens ene Side var en lille Dør ind til et Rum, hvor en Varmesten til Sengen og Mætts Pæsi havde Plads.

Over Kakkelovnen var et langt Hængeskab med mange Skuffer og Smaarum, hvor bl. a. Mætts Haandapotek gemtes. Der fandtes Draaber, Plaster og Smørelse, og desuden var der tørrede Kamille- og Hyldbloomster. I samme Skab gemtes brunt og hvidt Sukker, da det der kunde holde sig uden at sølk. Imidlertid syntes jeg, at det allerbedste i Hængeskabet var en lille Blikdaase med Mætts Skjænkager; der var kun een Slags, som hun kaldte Sprutter, og som smagte vidunderligt.

Over Køkkendøren var en Hylde med fire Par Spølkopper, store, brede Kopper uden Øre.

Paa den anden Side af Køkkendøren hang Uret med sin smukt blomstrede Skive. Et Lod hang frit ned i en lang Kæde og maatte trækkes op hver Aften, da det ved Mætts Sengetid truede med at gaa mod Gulvet.

Ved Siden af Uret var en lille Hylde, der hang i flettede Snore. Der laa en gammel Bibel mod Bogmærke, der var kunstfærdigt syet af kulørt Garn. Desuden var der en Prædikensamling af Luther og en Salmebog med en Smæfihr hist og her ved Mætts Yndlingssalmer. Ved Bøgerne laa hendes Brillehus, der var af Træ og gemte Brillerne med den brede Messingindfatning.

Ved Siden af Vægghylden hang hendes afdøde Mands tokassede Ur med Nøgle i sort Kantbaand. En Braansaws og et Huhwaansæg var ogsaa anbragt der.

Paa en lille Hjørnehylde stod Lampen, en lille tarvelig Fladbrænder uden Lampeglas.

Paa Væggen ved Overbordenden hang to prentede Gravskrifter med yderst rosende Omtale af Mætts Forældre og med et Par Vers. Disse Vers var dejt af den gamle Degn, sagde Mætt; men de havde saa

mange Træk fælles med kendte Salmever, at deres Originalitet var ret problematisk. Ved at læse dem gik det op for mig, at det maaske ikke var saa vanskeligt endda at blive Digter.

Endvidere var Væggene prydede med et Par farvestærke Olietryk med ømme Hyrdescener og et Par falmede Portrætter af en Mand og en Kone, som Mætt forklarede, hun var famillisire med.

Et Mangletræ med udskaaret Haandtag var anbragt ved Siden af Gangdøren.

Paa Bordet stod Ølkruset, og paa Bjælken over Armstolen var slaaet en Hylde med Mætts Stoppekurv og andre Smaating.

I Husets nordvestlige Hjørne var et lille Kammer paa Størrelse med Gangen. Det kaldtes æ Nahkammer. Der stod Mætts eneste Boskab, en Dragkiste, og desuden var der en Hylde paa Væggen til Mælk og andre Madvarer, der skulde staa svalt, og paa Gulvet stod en lille Saltbeng. En lille Rude i Udskuddet i Kammerets Nordside var pyntet med rødt Trækgardin. Der var altid køligt i det lille Rum selv i den værste Sommervarme — en Raahrhid, som Mætt sagde.

I Køkkenet var et Ildsted, og over det var der en aaben, meget vid Skorsten, hvor Mætts Smule Sulemad blev hængt til Røgning.

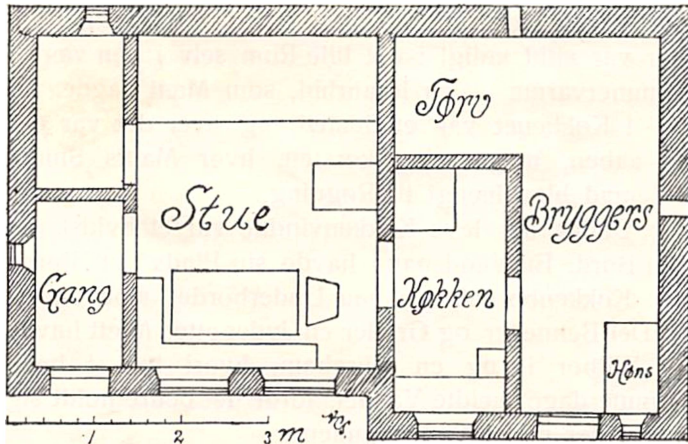
Under det lave Køkkenvindue var et hvidskuret fast Bord. En Vandspand havde sin Plads i et Hjørne ved Køkkenbordet, og paa Underbordet stod blandt en Del Benneker og Gryder en Jydepotte, Mætt havde sin Wilbor i, og en Abraham, hvori hun i hede Sommerdage hældte Vandet, fordi det bedre holdt sig køligt der end i Vandspanden.

Gruekedel og Bagerovn ejede Mætt ikke; men hendes Vask var jo ikke stor, og en Finkage bagte hun i en Gryde.

En Dør førte ud til Husets sidste Rum, et smalt Bryggers med et lille bitte Hønselus med 4—6 Høns. Bag Køkkenet var der Plads til Tørvæne og i Hjørnet en lille Sti, der husede Husets vigtigste Beboer — en Gaas.

Mættis Kaalgaard var kun en lille Plet, skærmet mod Vest og Nord af forblæste Hyldebuske og mod Øst af et Stakit. Her havde hun Hvidkaal og Grønkaal, Timian og Merian samt Gulerødder, Skalotløg og Græsløg, og fra et lille Blomsterbed duftede det af Ambra, Balsam og Lavendel, mens Valmuer og Stedmoder repræsenterede Sommerblomsterne.

Det tætte Græsdække foran Huset var i Foraars-tiden spættet af Tusinddyder (*Bellis perennis*), og i Sommerdagene vrimlede det med Kamille. Det saa meget indbydende ud, men — Gaasen havde jo været der.

II.

Mætt var meget gæstfri.

„Do ska da haa en To Wæddels a en Slaw; saa lywløs ær æ da hæller ett“, var en Udtalelse, Mætt som Regel mødte en med.

Skulde man endelig af Sted igen helt wærløs, fik man en Taar af Kowsen. De forulykkede Fluor fjernede hun med en Haarnaal med den staaende Bemærkning: „Aah, de Mog!“ Mætt var nemlig, som allerede nævnt, ræhnfær, saa hun overlod ikke til fremmede selv at fiske Fluerne op, hvad man ellers godt kunde blive udsat for. Hun smagte ogsaa gerne til Øllet, før hun bød det, for at overbevise sig om, at det ikke var down.

Men i Regelen blev det slaaet fast, at man da ikke havde saa jawtraant, at man ikke kunde faa Tid til at drikke en Slant Kaffe.

Man kunde jo da ogsaa faa Kaffen i en Snaarhid, hvis man ikke kom alt for længe efter Mejdeslaw. Saa stod Kedlen nemlig og lorked efter Drøwtidaws-kaffen, og saa var det jo saa nemt. Der kunde maaske ogsaa hældes en Slant Waan po æ Groms, hvis æ Brom da ikke var helt af den, og saa gik det jo da ogsaa hurtigt.

Men i de fleste Tilfælde trakteredes med frisk Kaffe. Saa blev Kedlen sat te Lonk, og Kaffekværnen kom frem. „De ær en Pa raahr Kwarrer, dæ aller ka go Paan po“, sagde Mætt. Det var en af de rigtig gamle Kværne, der kun i Ny og Næ slap en Bøhne ned, saa det tog lang Tid. Men Mætt malede troligt løs.

Hendes Kaffeopskrift kendte jeg, da jeg tidt gik til Betiks for hende. En Cikorie og $\frac{1}{2}$ Pund raa Bønner slog til sammen, og Kaffen, der blev deraf, smagte dejligt, fandt jeg. Bønnerne blev maadet af, og kun Cikoretanningen toges efter et Skøn. Mætt satte en Ære i, at der ingen Lodder var paa Bunden af Kaffekoppen og ingen Graahner i hendes Flødder.

Man skulde spise dygtigt af Hvedekagen og ikke sidde og være fræhworn. Var den første Kop drukket, blev hun ved med at nøde en: „Ligh en bette Sep te en Knald!“

— Mens man nød Kaffen, gik Passiaren livligt; thi Mætt var saa praaten, at Samtalen næsten aldrig gik i Staa.

Landevejen gik lige forbi Huset, og ingen eller i alt Fald faa af de vejfarende undgik Mætts Opmærksomhed. Tale og Tanker om dem gav for en stor Del hendes Dag Indhold. Hun var efterhaanden blevet noget af en Menneskekender og kunde karakterisere ret træffende; men hendes Domme var skarpe. Hun havde en egen Evne til at finde de smaa eller større Ejendommeligheder, hver enkelt var belemret med, og da der, som hun sagde, „wa en grow Fløwt po æ Wajs lih fræ Maar ole te Sængtidaws“, saa var der næsten altid Lejlighed til at høre hendes ofte nærgaaende Bemærkninger om dem, der kom forbi.

Her skal anføres nogle af de Karakteristiker, hun gav.

En gammel trivelig og skikkelig Kone, der boede i Nærheden, blev som Regel betegnet som en ordentlig Barduhs eller en sølle Taari; men var Mætt i daarligt Humør, kaldte hun simpelthen Konen en Støk tyk Boffel og en rigtig Tokkinok.

En anden Kone med et livligt Væsen var en Hjaffel og en Hjampel; „mæn hon ær osse fræ Sønnehærrer“, forklarede Mætt, „aa wi kinner jow naak den gammel Sæjh om Nahhærreds Trampler og Sønnehærreds Hjampler“.

De unge Piger dømte Mætt mangan Gang ubarmhertigt, og det var i mange Tilfælde deres Opførsel, hun forargedes over, og som derfor maatte holde for.

Saaledes var der en livlig og rask ung Pige, der af Mætt betegnedes som en Hjaari og en Flaani.

„Mæn bi baare en bette Krom“, sagde Mætt, „hon ska naak fo en Selop, saa kaamme hon ær! No ka en jow blaas si te dæ hæ ajen Pigh; hon wa osse saa kowte aa øwerænd. Men huddan gik ed?“

Om en anden Pige lød det: „Søhn en Stantes Tøs, dæ nys æ bløwn komfomær! De æ hæls en slæm Blaahn, hon stæller mæ i Ste fur en pæn Sæsses Kleh! Søhn en øwløs Sturhid! Aa saa ka hon ett engaang holl æ Nedder aah henner Hor; de so a sil den ajen sisten.“

Det kunde dog ogsaa være en ung Piges Udseende, der maatte holde for: „Hon ær saa usmok aa uønle“, kunde Mætt sige, „saa ræhn aah strøwe te saa ong en Pigh. Blywer hon we aa swæres søhn, blywer hon en slæm Bæls aa si po.“

Heller ikke over for Mærdene lagde Mætt Fingrene imellem.

Der var nu en, der bow his aahm; han var en Træjring og saa flegger aa skræj at snakke med, en rigtig ulile Flerris, og saa vidste Mætt endda om ham, at hjemme var han en Kannis, ja, hun turde godt sige en Skjæwl.

Og saa var der en anden Mand, der alle sine Dage havde været en Twæri og en Twærris, og fik han først Pek til en, kunde han aldrig glemme.

En gammel Mand dømte hun lidt mildere: „Han ær jow en Parris“, sagde hun, „mæn wi taar jow ett waa Kondewitter sihl. De wæst ær, te han ett ka læ de Spøhl wæhr. I Jahs, ætter æ Dahr wa skaadde, kam han gaalmen fobi po æ Wajs. De æ sommen ett saa onneli, han blywer saa pæsen aa lasked aa saa faawer i æ Hue. Di haa hæls naak aa alk i dærhæn, søhn en Snallerbows han æ bløwn!“

Karlene interesserede hende mindre. Dog var der f. Eks. en, hun kaldte en vigtig Steggel. Naar han

kom skawtend, kunde en ligefrem se, hvor spræg han var. „Mæn han fo naak æ Kalhuhn rænd a sæ!“ trøstede Mætt. — En anden Karl var en Sperris, „en bette pisten aa skæjtbjænne Morris; aa saa rænner han hær inda aa stretter!“ Og Mætt erklærede rent ud: „Han ær eet aant æn en sølle fokjælle Pjæs“.

Børn kom Mætt som Regel nogenlunde ud af det med, selv om der, som hun sagde, var mange Skidknæjt. Saaledes fortalte hun en Dag — og da var hun ærgerlig —: „Dær war en moped Dræng, dæ skjællere mi Hønhuswinni i Antegujahs mæ en Rawt, han rænd aa kywlt mæ. Mæn de ka jow ett nøtt aa høgh ætter æm, di Wærrisser, fu jo mihr en sæjer te æm, jo mihr skaas aa foskjøt blywer di“.

— Skal vi have det rigtige Billede af Mætt, maa det anføres, at der ogsaa var mange, hun bedømte mildt.

Hun kunde røse en Pige og kalde hende en bown Pigh eller en swaar jæn eller en knøw Pigh — alt efter vedkommendes Egenskaber. Paa samme Maade kunde en Karl være en stads Kaal, eller han kunde være swæ lihle, eller han war en rigtig Kaalminnesk, hvad der i Mætts Mund var en høj Grad af Anerkendelse.

Der var mere end een Mand, der fik den Ros, at han var stabelire i alle Maader, og var det en Mands Flid, der skulde fremhæves, var han en Bihl, der aldrig kunde være ihløs, eller han var en ren Twaarn til det Bestælleng.

Et Barn, der gjorde hende en Tjeneste, blev kaldt en føhr Kaal eller en føhr Pigh, og det var en Ros, man med Rette var stolt af.

Smaabørn var Mætt glad ved. „Søhn en gure bette Klytter, saa nyster aa saa kantes!“ kunde hun sige. Og var Barnet uroligt, var der altid en Und-

skyldning: „De ær da ett saa sæhr, om æ Baar ka blyw porken aa brøwlere, nær de æ we si Ughti. Tho Baar haa jow da Baars Wed!“ Og ogsaa Moderen kunde faa en lille Opmuntring: „Som den inda trøges, æ bette Sækkibows!“

— Naar saa Mætt havde omtalt sine Medmennesker — med Uvillie eller med Velvillie — sluttede hun gerne med den bestemte Erklæring, at Swaller og Plæbber var Ting, hun aldrig gav sig af med.

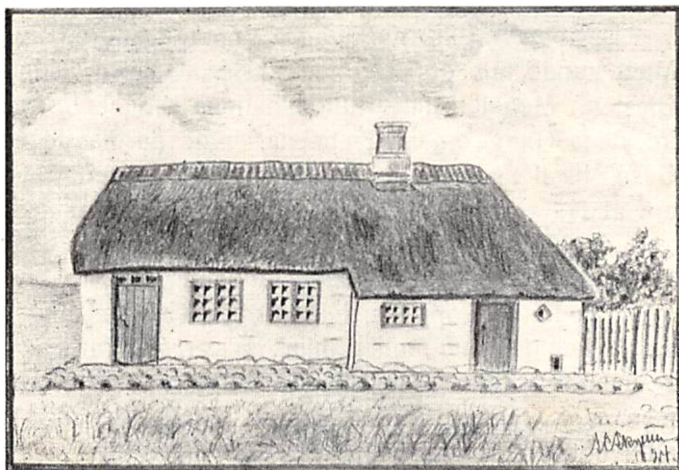
Der var nu forøvrigt ogsaa mange andre Ting, Mætt kunde tale om. Der var f. Eks. Gaasen, Mætts Øjesten. Meget fortalte hun om dens Klogskab, lige fra dens Gang om til Naboens, hvor de havde en Gase, til dens vidunderlige Samarbejde med Mætt om at faa selv den svageste Atling af Skallen.

„Nuh Gjæs æ saa doflere“, fortalte hun, „saa onneli tramplere. Søhn haa a engaang en Døwling, dæ stow kawræt opp i æ Reh aa traj po æ Gjæslinger, aa alti fæk den nuh moged ihjæl, en særeste drattwaarn aa uangin Donniss.“ Mætt havde aldrig været en Kræg; men naar Gaasen var saadan en Klyni, blev der jo altid nogle Æg grast. Det var næsten en Folætneng, da den gik hen aa strett. Den, hun nu havde, var saa tolle, ret en bette swaare Bonniss. „Aa saa ær ed næjsten, lissom søhn en umælen haar Wed om æ Wæjlaw; fo nær den gor aa kraaner sæ, hæller den staar alstell aa braaner, saa fo wi Nihkaast. — Te den gor aa blærper po den Strebbel Grønn, dæ ær uden fur æ Hus, ær jow ufolangele aant; de æ jow den si Natur“, undskyldte Mætt.

I Sommertiden skulde man se hendes Kalgor. Der var altid saa meget, hun bad om Undskyldning for. Der var jo saa pratfuld af Lug, og det var saa kisom, for æ Smokretter havde lavet Bajsteer, hihl Grawaaler. Æ Stegger var rødden og skulde færes,

inden det blev alt for raltere. Æ Jowr var saa kluggere, og det var faale, som æ Gaangh altid vilde blive knoflere og hvollere. Æ Hawsaager blev saa jænløben, for hun manglede Gyh, særlig da Klemog.

Alt dette sagde Mætt, for at man skulde protestere, hvad man med god Samvittighed kunde gøre; for Kaalgaarden var køn, og der var god Grund til at rose den. Og naar saa disse Formaliteter var over-

Gammel Mætt's Hus.

staaet, begyndte Mætt at vise frem, baade æ Kol og æ Soppøwter, og man maatte beundre æ Wolmer og æ Stemosblomster.

Saa forklarede hun, hvor godt det til en Afveksling var med en Pot Sopp med Øwter. Hun var langt fra nuden; men en skulde da være slem hægen, om en ett blev stelt af at sidde og hærpp med skold Mjælk evig og altid. — Det var ogsaa walsmaaggen med nu Grehsløg paa en Flæskpandekage, fortalte Mætt.

Inden man forlod Haven, fik man en Kvist af Ambra eller et Blad af Balsam; for der var saadan en god Rygh ved dem.

— Hun holdt æ Nyhed (Ugens Nyheder), og hun studerede Bladet grundigt lige fra den religiøse Leder til Sundhedsraad, som hun særlig lagde Mærke til. Naar der i denne Rubrik kategorisk svaredes — og det var trist, saa tidt det skete —: „Herved er intet at gøre“, saa drog Mætt et medfølende, men opgivende Suk; thi for det Menneske, æ Nyhed ikke kunde give Raad, saa det mørkt ud. Svarede Bladet derimod: „Henvend Dem til en stedlig Læge“, — og det Svar fandt man heldigvis ogsaa tidt — saa mente Mætt, der var et svagt Haab for den syge. Men det var ganske vist ogsaa kun et svagt Haab; thi Mætts Tiltro til „stedlige“ Læger var yderst ringe.

Nej, saa var Jøsby Dæjnkwon noget helt andet — for ikke at tale om Kræn Spellemand, som jo nu desværre var død. Der var jo da ogsaa den kloge Kone i Vindblæs*). „Aa blywer en Minnesk stemper hæller for en Lemm grast, saa æ Stinne Kusk nøj hihl aant end di hæhr Dogtere“, erklærede Mætt.

Men ellers var hun Tilhænger af Husraad. Hendes Universalmiddel var Pain Expeller, som hun havde Erfaring for var god baade mod ind- og udvortes Søllehid. Men den var ogsaa dyr, og skrap var den at tage ind — meget skrap.

Saa havde hun ogsaa altid Hofmanns- og Kamferdraaber i Hængeskabet mod en Hjahtklæmels, hun led af.

Var det en Finger, der bolled, prat Mætt Hul, smurte med Myrra Essens og lagde Kjøngs Plaster paa; saa skulde den nok bæjs. Selv en Æjt kunde Mætts Medikamenter kurcre.

Hvis en blev brøjed af en Bi eller stokken af en Hjontøj, saa der blev en Pogh, smurte Mætt med Myrra Essens, og saa skulde den Pogh jænst sall.

*) Baade Kræn Spellemand og den kloge Kone i Vindblæs, Maren Haaning, hørte hjemme i Himmerland og var meget søgte.

En Krydderpose var legend, hvis man havde en resen Kind, og Kamælte og Hølte skulde man bruge, naar man var fokulle — ja, der var varm My jo ogsaa god.

Hel Peber i Brændevin var et probat Middel mod Innenskjærels, og mod gall Bihn anbefalede Mætt en Klining Grød eller — hvad der var endnu bedre — noget, man skulde bjærge i æ Festøl — saa varmt som muligt.

Hun kunde slegh i Øjnene; men sæt Grøer eller Wutter hen eller gy we fu Bræjt gav hun sig ikke af med.

Mætt var ikke overtroisk, men mente, at det meste af, hvad der fortæltes af den Slags, var nøj baarvaarn Pløs. Men hvad hun selv havde set, var jo en helt anden Ting; det sæded jo da. „Dæ æ da hæller engen“, sagde hun, „dæ wæl næjt, te dæ brenner en Lys i en Huws we Sehse Kjar aamentrænt hvær Næt. De æ hværken Plæbber hæller Pløs!“ — Hun havde da ogsaa godt nok selv flere Gange baade hørt og set Wassel. Men at hun f. Eks. sagde „stuh Dyhrer“ i Stedet for Rotter, var ikke Overtro. Det var nemlig en gammel Erfaareng, at det var klogt, og hun vidste, der var mange, der havde gjort den samme Erfaareng; for nævnte man deres Navn, saa kom de jo. „De æ jow lissom aa taahl te æm“, forklarede hun, og hun tilføjede: „Aa søhn æ dæ baade jit aa aapt, dæ gaat ka gi Minnesker nøj aa sprekkelir po.“

— Naar Mætt ikke fik Tiden kladret hen og blev tøj af fremmede, havde hun lissaa smotraant. Hun var dule, for der var, som hun sagde, de hundrede Ting aa assel med, naar hun kom op om Morgen. „Føst ska æ Dower lawes. Saa ska dæ gyres Sand, fo de æ faale, søhn en Uhnsand dæ ka blyw a Tow aa Loffer aa Tæjer. Saa ska æ Smokretter ha Idh aa

Drekk, aa aam æ Saammer ska dæ plokkes Trøllkwonner te æm. Saa æ dæ næjsten alti nøj, dæ ska tues hæller stannes, aa fah en wed aa æ aa sæjh, æ de we den Ti, en ska te aa tenk po æ Ojn.“

Maaske Mætt ogsaa skulde have bagt et Sigtebrød i sin Gryde. Heri var hun en Mester, hvad hun var helt stolt af. „Folk, dæ ett sihl haa prøwed ær, aner ett, hu popassele en ska væh mæ æ Gløer aa de hihle, nær en ska haa en Finkaagh boggen. Den mo jow ett blyw foboggen; aa den ska ilywl wæ gjæmmelsoged. Den wel no jahr blyw nøj swallere owenpo fuh mæ, mæn en Hwedstin ka a da næjsten alti ungo. — De æ saa næm aa gammel, søhn nøj hjemboggen Brø, fu de haa nøj tyk Blødh aa en tøn Rengh“, føjede hun til.

Mætt havde saaledes nok aa ponni med hele Dagen, saa det var sikkert rigtigt, naar hun sagde, at det blev Aften, før hun vel vidste af det.

Mætt kartede og spandt og strikkede for fremmede. Hun havde en Stranni strent over Kakkelovnen, hvor Noglernes hang, og selv under Læsning og Samtale gik Hænderne med æ Bendhues flittigt. „De ka da alti gi en Tologh hæller en Tanning Flæsk, nær en haa kaare hæller sporn hæller aasse born nøj fu Folk. De ka jow saanti rænd aa mæ en Slant nysmalked Mjælk hæller en Drep Flødder. A haar ænkelt Gaangh fot saa manne Flødder, te a ku kjahn mæ lih en Billing Smør i en Flahsk. Folk æ ett næhr lih posien hwær jen. Nuh æ saa rust, aa saa ka en fo svæ my te Gaws; ajer tøws, di ka wæ bekjænd aa fli jæn en Drep blaasse Mjælk hæller en Slant Ut we Ywltih te en Handfuld pennere Nødder. De ær en smedden Betalling“, tilføjede Mætt, „men de will jow da wæ fu narwaarn aa blyw hwep, fu de te en ka træf søhn en sølle fjætnyw Staahkel.“

Om Høsten samlede Mætt Ogs. Det var et grimt Arbejde for hende, for Ryggen var jo ikke saa lemmig, som da hun var ung og smedden. Men hun skulde jo helst have lidt stuhr Byg te æ Smokretter, selv om Resultatet ikke blev saa godt som ønskeligt. „Di ruser jow saa møj, søhn nu Ogs; sihl om a tøws, a haar en nuluhn Fænt, søkker æ sammel te en bette Krom, nær a for æ kjaant.“ — Hun kunde kjaahn det med en Ronsel i en gammel Strepp, hun havde.

— Hver Dag læste Mætt i de Bøger, der stod paa Hylden bag hendes Armstol. Salmebogen brugte hun meget flittigt, og hun kunde mange af Salmerne udenad. Ogsaa i Bibelen læste hun tidt, og selv om hun var nødt til at springe nogle af de sværeste Ord over, saa fik hun dog, som hun sagde, altid æ Grond af det.

Om Søndagen blev hendes staangere Hwædas-kjowll hængt til Side, og Søndagstøjet kom frem. Hun var en meget flittig Kirkegænger. Skulde hun til Alters, gik hun fastende hjemmefra, og da var endogsaa hendes fihsle, hælledes Kjowll vraget, og æ Aaltesklæjer blev brugt. Skoene havde hun med ved en saadan Lejlighed; de var pænt indpakket, og hun bar dem under Armen. „Dæm ka a saa hærlic træk po i æ Wagnuss.“ Der var jo ingen Mening i at slide for meget paa dem; de havde været hendes Brudesko, og de skulde da helst vare hende ud.

Skulde hun ellers i Kirke, brugte hun læjerlæpped Træsko med Blanklæjer. Hun savnede de gamle hvidskurede Træsko med de skinnende Kobberkramper: „De wa nøj aant end aa go aa slapp i di hæ ny-muddens swæte Træsko“, erklærede Mætt.

Om Hovedet havde hun altid en swaat Hukle, og hun medbragte den stuhrstile Salmebog i en tawler Kleh.

Kun naar det var Storm og Skaj, eller naar det

ihlt, og der waalmt Twaarnblaanner op, blev Mætt hjemme, og var det øwekaast Wæjlaw i Vintertiden, var hun jo ogsaa forhindret.

Var æ Wajs møj blæbbere, saa æ Gaangh var aah grase, var det en Guh at komme op aa aagh framst aa go; hun var jo da heller ikke saa swerps te Gaang, som da hun var ung.

Paa de Søndage hun ikke kunde komme i Kirke, læste hun Dagens Prædiken i Luthers Prædikensamling. „De æ guh Ur, ham, Luther haa skrøwn“, sagde Mætt, „han er sommen lissaa dørti som en aahn Præjst.“

— Enkelte Gange fortalte hun om sin Mands Død: „Han haad wæt saa orkløs aa skrawlere en Stød, aa saa en Fumæjda fand a ham. Han wa sokken lih nih hæ udenfuhr. Han laa lissaa stell, aa de lyh næjsten, som han laa aa ruhsow. Mæn han sow ett, han haad fot en Rørels. A ved sommen ett, huddan a ku strunni mæ jænne aa fo ham end i wo Sæng; mæn a fæk ham da end. Han haah laa æ Mohl, aa han laah lissaa rolle en hal Staans Tih aa drow; saa war æ fobi. A saat sommen aa smorol æ hihl Ti.“ — Og Mætts Øjne blev blanke, hver Gang hun tænkte paa disse tunge Timer.

— Mod Slutningen af sin Levetid klagede hun sig over Alderens Tryk. „A tøws, a blywe saa wogh“, sagde hun. Hun fik først nøj Swaaghid i æ Hals. Det begyndte med saadan en Rodlen helt ned for Brystet, og saa blev hun skroddel i Halsen og tilsidst helt hwæs. Det var næsten, som æ Hog var sokken. Hun blev raj røskold Mjælk med Rom i, og det lent ogsaa, saa Halsen var da salled, og de haad hihl fotaahn sig. Men saa var det ogsaa galt med Hjertet, og det var det værste. Hun kunde blive saa swengel og hwælsig, og hun kunde blive saa fobjær for blot at hente en Børring Illing, saa hun knap ku drowh

æ Aahn. Det var næsten, ligesom Hjertet vendte sig, sagde hun.

Nu gik hun og ralted og kunde ikke komme til Krølt igen. Hun kunde slet ingen Bjærring gøre, saa det var hende tøjhs, og hun var helt pillewe.

„Aa saa ær æ da saa ræhn øwestelt, som a æ talme po æ Øwn“, sagde hun; „a mo inda be te, te a ska ett blyw hihl starblend, ennen a ska hæfræ.“

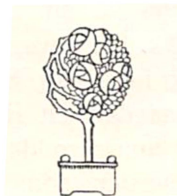
Hun troede ikke, det vilde vare længe, inden æ Stætt skulde lukke sig efter hende sidste Gang. Der stod jo da ogsaa en Ligkohl i hendes Kalgor i Fywr, eller det var kaskisæ i Aantesefywr.

Og hun fik Ret. Det varede ikke længe, inden Sygdommen lagde hende i Graven.

— — —

Paa Mætt's Grav staar en lille Sten, der koldt og knapt fortæller, hvor og hvornaar hun fødtes og døde.

Hendes Hus er borte. Hvor det stod, grønnes nu Korn og Kløver, og kun enkelte Sten for Ploven minder en om, at ogsaa her var der engang et Hjem.

Lødderup Sogns Stednavne.

Af Anton Kjølbj.

Stednavneudvalget i København sendte 1921 Lærer Bisgaard Søndergaard, Lødderup, en Opfordring om at indsamle Stednavne i Lødderup Sogn. Lærer Bisgaard bad mig gøre Arbejdet, og jeg lovede det. Stærk Optagethed hindrede mig længe; først i Vinteren 1923—24 blev min Tid til det. I de 5 Vintermaaneder Decbr.—April samlede jeg mig om Opgaven, og noget kom der da ud deraf, selv om meget, meget mere kunde være naaet, om Indsamlingen var bleven foretaget for blot 20 Aar tilbage. Jeg tænkte mig stedse, at dette Arbejde vilde blive gemt i Rigsarkivet, og for en Fremtidens Historiker — maaske om et Par Hundrede Aar — blive et Indblik i vore Dages Lødderup. Efter Opfordring fra forskellig Side kommer Indberetningen frem for Offentligheden allerede nu og gengives med ganske enkelte Ændringer i den Skikkelse, hvori den er indsendt. De forskellige Afsnit vil vel hvert paa sin Vis kunne afvinde Interesse og være af nogen Værdi. Indberetningen falder i følgende Dele:

1. Indledning.
2. Stednavneliste.
3. Glemte Stednavne.
4. Tillægsliste.
5. Provst Vilh. Hansen om „Trældige“, „Piletoft“ og Møllerne i Lødderup By.
6. Provst Schades Meddelelser om Lødderup Sogn.
7. Navne- og Indholdsliste.

Indberetningens Stednavneliste har en Lydskriftsrubrik, hvortil kræves særlige Typer, og som derfor her er erstattet med en grovere Lydskrift. Stednavnelisten er til Offentliggørelsen kritisk gennemgaaet af Stednavneudvalgets Sekretær, cand. mag. Gunnar Knudsen, og bærer tydelige Mærker af dennes kyndige Haand. Indberetningens Kort er gengivet i formindsket Maalestok.

Indberetningen.

Til

Stednavneudvalget,

Rigsarkivet, København K.

Vedlagt følger det af mig indsamlede Stednavnemateriale for Lødderup Sogn paa Mors.

Lidt af det har jeg faaet ret tilføddigt. Derud over har mine Meddelere været følgende:

1. *Thor Jensen Wendelboe*, Partikulier, Faarup pr. Nykøbing Mors.

Født i Faarup, Lødderup Sogn, 1849 ⁶/₅ og bosiddende dér hele sit Liv, kun med en Afbrydelse af nogle Maaneders Soldatertid i København 1872.

En ensom, stilfærdig og nøjsom Skikkelse.

Hans Fødested var en lille, nu nedrevet Gaard. Af Stuehuset blev 1887 af Litterat R. Mejborg taget Tegninger og Modeller til den landbohistoriske Udstilling i København 1888. Tegningen gengivet bl. a. i R. Mejborg: „Gamle danske Hjem“, Kbh. 1888 (Grundplan med nogen Beskrivelse), i „Katalog over den nordiske Industri-, Landbrugs- og Kunstudstilling“, Kbh. 1888, 3. Afsn. Landbrug, S. 31, i H. F. Feilberg: „Dansk Bondeliv“ I, S. 38, i Westermann & Goldschmidt: „Landmandsbogen“, 1. Bind, S. 192, og i „Frem“: H. F. Feilberg: „Landsmaal og gamle Bygningsformer“, S. 19. En Tegning ved Arkitekt Zangenberg er af Landbrugsmuseet i Kongens Lyngby 1923

skænket „Morslands historiske Museum“ i Nykøbing M. En Gengivelse skal endvidere i sin Tid have været optaget i en af de illustrerede Almanakker. — Et Maleri — nu paa Museet i Nykøbing M. — blev 1899 malet af Frøken Edel Juel, Nykøbing M., ligesom Thor W. selv har et Billede, tegnet af den kendte Kromand ved Sallingsund, Plantningsmanden Søren Seiersen.

Navnet *Wendelboe* angives at have følgende Oprindelse: Thor W.s Far Jens Christian Christensen Wendelboe var født i sin senere iboende Gaard i Faarup og Søn af Christian Christensen Wendelboe, der skal have været fra Bindslev Sogn. Han blev Stedbarn, men lovet sin Fødeggaard; skønnede saa, at dette ikke blev og rømte derfra. Blev gift med Datteren i Gaarden i Faarup.*)

Om Dokumenter: Tillægslisten, Nr. 11.

2. *Christen Jensen Munk*, Partikulier, Nykøbing Mors.

Født i Lægind, Lødderup Sogn, 1862 ⁶/₁₁. Efter Konfirmationen forskellige Tjenester paa Sjælland og Langeland. Kom tilbage 1887 og derefter Ejer af Hustruens Fødeggaard i Lægind til Efteraaret 1923. Mange Tillidshverv, bl. a. i Skolekommission og Sogneraad, hvert Sted i 2 Perioder.

Gift Lødderup 1888 ¹¹/₅ *Dorthea Kirstine Madsen*, f. i Lægind 1866 ¹/₃, † smstds. 1923 ¹⁷/₈.

Om Navnet *Munk* vides følgende: Min Meddelers Plejefar Jens Kristian Munk Christensen i Lægind var Søn af Christen Jensen Munk, Murer af Profession og fra Hvidbjerg paa Thyholm. Dennes Bror Peder

---

*) Det personalhistoriske i nærværende Afhandling hviler vel paa Opgivelser, men er i videst mulig Grad sammenholdt med de vedkommendes Bevisligheder.

Munk var første Ejer af Navnet Munk af Herregaarden Peterslund i Ø. Assels Sogn. Peder Munk var ogsaa Murer og som saadan med ved Opførelsen af en Herregaardsstald i Harsyssel, blev herved Kæreste med en Datter paa Gaarden, og da Forholdet blev kendt og ikke kunde ændres, købte Svigerfaderen Peterslund til ham.

3. Forfatteren *Marius Dahlsgaard*, Kommune-lærer, Nykøbing Mors.

Christen Severin Marius Dahlsgaard er født i Lægind Skole, Lødderup Sogn, 1879 ⁵/₁, og blev efter forskellig Uddannelse og Virksomhed i 1905 knyttet til det kommunale Skolevæsen i Nykøbing Mors. Faderen vedblev at virke i Lægind til 1912, og Marius Dahlsgaard har saaledes indtil dette Aar haft den nøjeste Tilknytning hertil. I de senere Aar har han vundet et kendt Navn som Forfatter, navnlig af historiske Romaner for Ungdommen og Fortællinger for Børn.

Gift Bindslev 1906 ³/₆ *Dagmar Jensen*, f. i Nørre Bindslev 1879 ⁸/₄.

De ca. 80 Navne fra Faarup og Lægind, som Thor J. Wendelboe og Chr. J. Munk gav mig, har Marius D. suppleret med yderligere 15. Et gammelt Kort, hvorpaa han i sin Tid noterede Stednavne, skal være sendt „Dansk Folkemindesamling“, kgl. Bibliotek, og muligt kan herfra hentes yderligere Supplering.

Navnet *Dahlsgaard* stammer fra Dalsgaard i Otting Sogn i Salling, idet Christen Christensen fra nævnte Gaard ved sin Flytning 1816 til Haasum førte dette Tilnavn med sig. En Søn af ham, Christen Christensen Dalsgaard, var Lærer i Sillerslev paa Mors en lang Aarrække og Far til Lærer i Lægind Christen Julius Dahlsgaard, † i Nykøbing M. 1912 ²⁴/₈. En anden Gren af Slægten har været repræsenteret paa

Mors i Pastor Dalsgaard, Redsted (1866—72), f. paa Krabbesholm 1825 ²¹/₁₀ og Bror til Maleren Chr. Dalsgaard, (f. 1824 ³⁰/₁₀, † 1907 ¹¹/₂).

4. *Joseph Christensen Gade*, Husmand, Kaarup Hede pr. Nykøbing Mors.

Født i den nu nedlagte og udstykkede „Østergaard“ i Kaarup, Lødderup Sogn, 1843 ⁹/₁. Efter sin Soldatertid i København 1866 i Tjeneste hos Godsejer Gjedde paa Glomstrup og senere hos Købmændene P. K. Bang og N. M. Bang i Nykøbing M. — 1873 i Amerika, havde Farmarbejde ved Chicago. Derefter ved Landvæsen paa sin Fødeø, til han i 1886 flyttede sin Hustrus Hjem, hvor han siden har boet.

Gift Lødderup 1884 ⁸/₄ *Ane Kirstine Pedersen Bach*, f. i Vejerslev 1847 ¹⁷/₁. Faderen flyttede til Kaarup, da hun var 2 ¹/₂ Aar gl.

Joseph Gades Ejendom er paa Kortet betegnet med Tallet 131.

Et mere afsides, skjult og ensomt Hjem skal man lede længe efter. Mod Øst Hede og Højriis Plantage, mod Vest Kær og vidtstrakt, bakket Hede. Mod Nord fra Lægindsiden skal man se sig godt for, om man vil finde den rigtige lille Aabning i Højriis Plantages Udkant, fra hvilken en snirklet Sti gennem tæt Plantage og af og til over brede Hedeveje i denne fører til den spidse Ende af en langstrakt, aaben Dalsænkning, der vider sig ud mod Syd og dér mod Vest markeres af høje Graner. Stien slynger sig videre — her med gamle Hjulspor i Lyngen ved Siden af sig — til man bag de høje, mørke Graner pludselig ser en Menneskebolig. En Alen eller saa viser den graa Mur sig vel her op over Brinken. Med det mørke Straatag op mod Skorstenen passer det lille Hus smukt ind i Stedets hele Farvespil, ligger som skudt op af Jorden.

Vel træder modsatte Side frem med almindelige Vinduer og Døre i den her noget højere Mur, men det er dog et vist Vildmarkspræg, der hviler over det herfra. Fra hver en Kant ligesom „snubler“ man over dette Hjem og dets faa Agre. Mod Syd Hedebacker, Kær og Slugter i sælsom og forvreden Blanding og op over dette i Baggrunden øverste Rand af Højriis Bøgeskov og Kaarups nøgne Agre med nogle Kæmpehøje og et enkelt, højtliggende Hedested. Ude og inde fra ses kun denne Nabo, Kaarup selv skjuler sig længere tilbage. Over det hele Hjem et vist velholdt Præg, ogsaa inden Døre. Den gamle Bilæggerovn fra 1772, de gamle Alkover, hele det gamle Tilsnit, ejer megen Hygge.

Navnet *Gade* skal være gammelt. Den 81aarige Joseph Gade ved dog kun, at hans Far, Gmd. Christen Andersen Gade i Kaarup, var Søn af Gmd. Anders Christensen Gade i Hvidbjerg paa Mors.

Om gamle Ting: Tillægslisten, Nr. 131.

5. *Jørgen Pedersen Aggerholm*, Husejer, Kaarup pr. Nykøbing Mors.

Født i Tødsø 1840 $\frac{7}{6}$. Fik Stedmor og kom ud allerede fra 7—8 Aars Alderen. Første Plads som Gaasedreng paa Herregaarden Frydsbrønd i Lødderup omkring 1849, senere atter til dette Sogn 1856—59 i Tjeneste hos Gmd. Jens Christian Pedersen Krogh, Dalgaard i Faarup, og atter igen 1869—73 i Tjeneste hos Kromand Søren Seiersen, Sallingsund. Siden 1874 Husejer i Kaarup.

Gift Ljørslev 1874 $\frac{22}{5}$ *Pouline Christensen*, f. i Gammelør, Ljørslev Sogn, 1852 $\frac{3}{9}$.

. Stræbsomme, nøjsomme og retskafne. Om Sommeren arbejder de med den store, velholdte Have, de i sin Tid anlagde paa en Toft til Huset, om Vinteren

laver Jørgen Aggerholm Halmkurve. En prægtig gammel Mand. Det graaskæggede Oldingeansigt tindrer af lysende Humør om end dog med noget af Tung-sindets Skær.

Navnet *Aggerholm* stammer fra Agerholm Præstegaard i Vester Vandet Sogn i Thy, hvor Slægtens Forfædre i det 16. og 17. Aarhundrede har været Præster i flere Led. Jørgen Aggerholms Far kom i sine yngre Aar en Gang til Husum og købte her ret tilfældigt en Dyr lægebog paa Tysk, som han med Bistand af Pastor Frantzen i Tødsø fik trykt om i København paa Dansk i eet Eksemplar (kostede 60 Rdlr.). Han blev en meget anset og benyttet „Dyr læge“ og mindes endnu som saadan af Almuen. — P. A. Legind: „Slægterne Aggerholm og Preetzmann“, Fjerritslev 1918, har Jørgen Aggerholm S. 12.

Hustrus Mor: Ingeborg Ane Marie Steentoft af Thisted. Gamle Silhuetter af dennes Forældre i fuld Figur: Consumptionsbetjent S. og Hustru, f. Hyldahl, findes hos Jørgen Aggerholm.

6. *Anders Henriksen*, Husejer, Fredsø pr. Nykøbing Mors.

Født i Lødderup — i nuværende Sognefoged Esper Roslevs Gaaard — 1842 ⁸/₃. Fik 1866 et Fæstehus fra Højriis i Fredsø, der senere blev Eje. Boede dér i 51 Aar mindre end 3 Maaneder. 6½ Aar i sit nuværende Hjem. Bl. a. været Fiskehandler og — i sine yngre Aar — drevet Stude til Holsten. Omtale i stedlige Blade ved sit Guldbryllup.

Gift Lødderup 1865 ¹⁷/₃ *Karen Marie Pedersen*, f. i Solbjerg 1840 ³⁰/₁, † i Fredsø 1918 ⁵/₁₀.

En arbejdsom, redelig og nøjsom Mand og et udpræget Ordensmenneske. Har gjort Rede for Lødderupgaardenes Beliggenhed i hans Tid og givet mig flere Sagn.

7. *Mikkel Christian Larsen Glintborg*, Husejer, Fredsø pr. Nykøbing Mors.

Født i Vejerslev 1837 ^{21/7}. Kom med Forældrene 2 Aar gl. til Ljørslev og blev dér til sit 18. Aar. I Tjeneste paa Højriis hos Justitsraad Gjedde en Sommer, hos Gmd. Jens Madsen i Fredsø 4 Aar og hos Gmd. Mikkel Kusk i Vils Vinteren før sin Indkaldelse. Soldat i Kiel ved 8. Reg., 3. Komp., fra 1860, til Krigen udbrød. Med ved Dannevirke, fanget ved Dybbøl og sendt til Neisse i Overschlesien. Her Tolk for Lægen ved Sygehuset. Købte efter Krigen et lille Hjem paa 13 Tdr. Sæde vest for Hangaard i Fredsø, arvede senere 14 Tdr. af sin Hustrus Plejefar, fik derefter ved Køb 14 Tdr. paa Lødderup Vang (fra Lynggaard) og atter en Tid efter 6 Tdr. af Søren Bertelsen i Fredsø. Har i 36 Aar taget Entrepriser paa kgl. Landevej. Haft stor Familie, 11 Børn, og dog vundet saadan frem, at de to gamle Mennesker nu i et lille Hus i Fredsø kan leve uden Aldersrente. Hustruen hører ikke godt. Mikkel Glintborg kun let tunghør. Kan endnu gaa til Nykøbing. Spillende rask i sine Bevægelser. Et Par livlige, brune Øjne, en udmærket Fortæller, navnlig om Krigen. Man hører ham ofte benytte sig af det tyske Sprog, som han levede sig ind i i Kiel. Uden Hjælp fører de to gamle endnu deres lille Husholdning. Maaske oplever de saa at fejre Krondiamantbryllup 1925 ^{29/3}. — Omtale i stedlige Blade ved Guld- og Diamantbryllup.

Gift Lødderup 1860 ^{29/3} *Johanne Christensen*, f. i Erslev 1841 ^{4/2}. Forældrene døde begge af Tyfus, da hun var spæd. Kom 9 Mdr. gl. til Frøslev, 10—11 Aar gl. til Fredsø. Plejefar: Gmd. Mads Glintborg.

Navnet *Glintborg* menes i denne Forbindelse at udspringe fra Gaarden Glintborg i Frøslev. Mikkel Glintborg har det som Tilnavn fra Hustrus Plejefar.

Af hans Børn har nogle det ved Daab, andre ved Øvrighedsbevis.

8. *John Christian Andersen*, Aldersrentenyder, Lødderup pr. Nykøbing Mors.

Født i Lødderup 1842 ²⁴/₁₁. Fødehuset (i Øst-Vest) laa lige Vest for Lødderup Skole langs Vejen, og siden sit Giftermaal boede han i det gamle „Degnehus“ (i Syd-Nord) nær op mod Skolens Vestende, til det brændte 1913 ¹⁸/₁. 5 Degne har han levet under: Nybye, Staarup, Bisgaard, Poulsen Krogsgaard og Bisgaard Søndergaard. Boede efter Branden i et Hus lige øst for Lødderup Smed, til Konen døde. Siden da hos „Maren Agger“, nu gift med næstnævnte Meddeler, Jens Mathiassen.

Gift Lødderup 1873 ⁵/₁₀ *Karen Jensen*, f. i Vils 1840 ²⁸/₅, † i Lødderup 1916 ¹¹/₅.

John er en arbejdsom og ærlig Natur. I mange Aar i Tjeneste i Vestergaard og Kjeldgaard. Senere Ringer ved Kirken. Tre Aar gl. gik hans Forældre en Dag uden for Huset ved Høstarbejde. Han tog da en Stol for at kravle op paa Bordet og tage et Stykke Sukker. Faldt ned og paadrog sig derved en Skade, saa han senere hele sit Liv har maattet gaa i krumbøjet Stilling, Overkroppen næsten vandret fremad. Men en Kæmpeskikkelse er han, og Armene har været ualmindelig stærke. Han har været Avlskarl og har kunnet føre Plov og Le saa godt som nogen. Naar den stærke Skikkelse kommer, er det med en Stok i hver Haand, men ser han op, er det et lidt usigneret, blegt Ansigt med et Par mørkebrune Øjne og — trods Alderen — næsten kulsort Haar, der møder en. Naar han ringede Solen op om Morgenen, satte han sig om Sommeren gerne i Taarnets Glamhuller for at se, om alle Lødderup Hyrdedrenge flyttede deres Kreaturer rigtigt; det kunde

han se herfra. Kun ikke Peder Bækhøjs, hvis Mark skraaner ned mod Faarup og Lægind.

9. *Jens Mathiassen*, Murer, Lødderup pr. Nykøbing Mors.

Født i Gaarden Vester Vittrup, Ljørslev Sogn, 1843 ^{19/9}. — 1 Maaned gl. flyttede han med Moderen til Vejerslev Sogn og opholdt sig dér til Konfirmationsalderen. Haft fast Ophold i Lødderup Sogn siden 1865 ^{15/7}. Bosiddende i Fredsø By 1865—1922, først i nuværende Anders Henriksens Hus til 1867, derefter i et af ham selv bygget Hus i Sydvest-Fredsø, til han i 1922 tilflyttede det Hus nær Lødderup Kirke, som hans nuværende Hustru ejede.

1) Gift Lødderup 1864 ^{23/10} *Karen Marie Jensen*, f. i Fredsø 1840 ^{21/11}, † smstds. 1920 ^{21/7}.

2) Gift Lødderup 1922 ^{17/5} *Maren Christensen*, f. paa Røjkjær Mark, Vestervig Sogn, 1872 ^{3/8}.

Jens Mathiassen har muret om Sommeren og vævet om Vinteren, altid i Virksomhed og altid med en vis Orden om sig og ved sig. Har altid villet klare sig selv og være sin egen Mand. Det lille Hus i Fredsø bar — og nu det lille Hus i Lødderup bærer — saa tydeligt Jens Mathiassens Præg. Over ham er der noget, der siger, at han vil høres, og han bliver det. Levende interesseret i mange Ting haft mange Tillidshverv, bl. a. Formand for Sognets Venstreforening, Næstformand i Morsø Afholdskreds og Medlem af Lødderup-Elsø Sogneraad.

Omtale i stedlige Blade bl. a. ved Guldbryllup og 80 Aars Fødselsdagen.

10. *Christen Madsen Møller*, Boelsmand, Lødderup Vang pr. Nykøbing Mors.

Født i Fredsø 1859 ^{28/5}, Søn af Gmd. Mathias

Møller. — Hjemme ved Landvæsen til Giftermaal. Boede derefter først 9 Aar i nuværende Mads Støvrings Ejendom i Fredsø, byttede saa med Anders Smeds Sted i V. Fredsø (13 $\frac{1}{2}$ Td. Sæde), tilkøbte dertil nogle Aar senere af Sagfører Ovesen i Nykøbing 13 $\frac{1}{2}$ Td. Sæde vest for hans egen Jord og nord for og lige op til Kolbjergholm (Stednavn Nr. 240). Boede her i 28 Aar, byggede Hjemmet op 6 Aar, før han i Krigstiden solgte det for en høj Pris. Paa nuværende Plads i 6 Aar. Arbejdet i Kridtgrave i 12 Aar og kørt Mælk i 14.

Gift Lødderup 1881 $\frac{12}{4}$ *Cecilie Christensen*, f. i Gammelgaard, Lødderup Sogn, 1859 $\frac{23}{7}$.

Plantningsmanden, Kammerraad Chresten Møller paa Eistrup i Hvidbjerg Sogn paa Mors, var hans Farbror (f. i Nørre Mølle i Rakkeby) og Stedfar til hans Mor. Tre Brødre fra Nørre Mølle gift med henholdsvis Enken paa Eistrup og hendes to Døtre af tidligere Ægteskab. Kammerraaden gift med Moderen, de to andre Brødre, gift med Døtrene, boede henholdsvis i Nørre Mølle i Rakkeby og i Fredsø.

11. *Jens Bækhøj*, Partikulier, Nykøbing Mors.

Født i Damgaard i Lødderup 1859 $\frac{31}{1}$. Overtog sin Fødegaard 1881, flyttede den til nuværende Plads 1895 og solgte den 1917. Købte derefter Toldforvalter Neidhardts Villa paa Fruevej i Nykøbing og har boet her siden.

Navnet *Bækhøj* stammer sikkert fra Gaarden Bækhøj mellem Solbjerg og Sundby. Jens Bækhøjs Far, Anders Pedersen Bækhøj, var født i en Gaard i Mellem Jølby og købte Damgaard fra Blidstrup ved Købekontrakt af 1837 $\frac{5}{4}$ og endeligt Skøde s. A. $\frac{28}{12}$. Hartkornet var da 6 Tdr. 5 Skpr. 1 Fdk. og Købesummen 1800 Rbdlr. rede Sølv. 1873 byggede en Søn

Peder Bækhøj (død for flere Aar siden) nuværende „Søndergaard“ paa en Del af Jorden. Men der købtes Jord til Damgaard, saa den ved Salget 1917 havde Hartkorn 7 Tdr. 2¹/₂ Skp. og kostede 112,000 Kr. — Peder Bækhøjs Datter, Laura, gift Anders Nørgaard, bor nu i Søndergaard, mens hendes Søster, Maren, gift Johannes Riis, siden 1917 har været Kone i Damgaard.

12. *Jens Lundsby*, Gaardejer, Lødderup pr. Nykøbing Mors.

Født i Ø. Assels Mølle 1853 ¹⁸/₁. I sin Ungdom ved Mølleriet og flyttede 1874 med Forældrene til det Sted i Fredsø, hvor nu hans Bror, Gmd. Mads Lundsby, bor. Siden 1882 boet i sit nuværende Hjem.

Gift Lødderup 1882 ³⁰/₁₂ *Ane Johanne Jensen*, f. i Ørding 1861 ⁹/₃, Datter af senere Gaardfæster i Dalgaard i Lødderup Jens Christensen.

Over hele Mors og vidt omkring derudenfor har Navnet Lundsby en anset Klang, der navnlig samler sig om Jens Lundsby. Intelligent og interesseret langt over det almindelige, høj og statelig, en smuk og typisk Bondeskikkelse med det Præg, som mange Aars Rejseliv og Deltagelse i fremtrædende Stillinger giver sin Mand. Gennem mange Aar søgt af Sognets Beboere, naar der skulde skrives eller hentes Raad. Stærkt fremme i offentlig Virksomhed siden sine unge Aar; eksempelvis: Sogneraadsformand i 2 Perioder og i ca. 20 Aar Medlem af Skolekommissionen, Formand for Lødderup Andelsmejeri i 24 Aar, Formand for Morsø Sogneraadsforening, Formand for Thisted Amts Mejeriforening (siden 1921), Medstifter og Bestyrelsesmedlem af Morsø Elektricitetsforsyning, Revisor ved Morsø Andelsslakteri, Medstifter — og i mange Aar Bestyrelsesmedlem — og Amtsrepræsentant

for Andelsforeningernes Andelssanatorium Krabbesholm ved Skive, mangeaarig Amtsrepræsentant i den almindelige Brandforsikring for Landbygninger, Amtsrepræsentant og Revisor for Mejeriernes og Landbrugets Ulykkesforsikring o. s. v. — Opstillet paa Mors ved Rigsdagsvalget 1906.

Billede og Data bl. a. i: Ch. J. Heiede: „Mejeriernes og Landbrugets Ulykkesforsikring 1898—23“, Kbh. 1923, S. 87, i Tronier, Larsen og Lehman: Den almindelige Brandforsikring for Landbygninger 1792—1917, Kbh. 1917, S. 255, og i „Brandforsikringsbladet“ 1923 $\frac{1}{2}$, Nr. 115, i G. Ellbrecht: „Danske Mejerier“ III, Kbh. 1917, S. 289, og i stedlige Blade, bl. a. ved Lødderup Andelsmejeris 25 Aars Jubilæum 1921 $\frac{22}{10}$.

Navnet *Lundsby* stammer fra Lundsby (3 Gaarde) ved Lemvig. Oldefar, Degn i Fabjerg, f. i Lundsby. Hans efterladte Papirer vidner om, at han var en Mester til skriftlige Arbejder og Regning. Søn af ham, Niels Christian Lundsby, stor Bygningstømrer i Lemvig, senere Møletømrer og Ejer af Eskær Mølle i Salling. Hans Søn, Chresten Lundsby, f. i Eskær Mølle, var Møletømrer og kom 1844 til Ø. Assels. Købte og opbyggede den dér nedbrændte Mølle, flyttede 1874 til Fredsø. — Niels Christian Lundsby i Eskær Mølle var gift med en Schmidt-Bech fra Veise (?) Mølle i Lemvigegnen. Hendes Slægt er indvandret fra Tyskland og er en paa Vestkysten kendt Møllebygger- og Møller-slægt.

13. Apotheker *Regnar Olufsen*, Museumsbestyrer, Nykøbing Mors.

Født i Aalborg. 1873 $\frac{6}{4}$. Discipel Vemmetofte Apothek 1890—94, exam. pharm. 1894, conditionerede Faxe Apothek 1894—95, cand. pharm. 1897, umiddelbart derefter og uafbrudt siden Provisor ved Nykøbing

M. Apothek. 1909 ²²/₄ i Repræsentantskabet og siden 1910 ²⁴/₁ i Bestyrelsen for „Morslands historiske Museum“. 1923 ²⁴/₉ tildelt Privelegiet paa et nyt Apothek i Nykøbing M.

Gift Aarhus, St. Pouls Kirke, 1902 ²⁶/₂ *Kirsten Charita Borch*, f. i Herning 1878 ¹⁴/₁₀.

Apotheker Olufsen er en i mange Maader stærkt interesseret og meget flittig Mand. Det er aldeles overvejende hans store Arbejde og Fortjeneste, at Museet i Nykøbing M. staar saa smukt, som det gør. Hjælpssom som faa gav han mig elskværdigt Adgang til dets Samlinger, og jeg har der fundet adskilligt af Interesse for dette Arbejde.

Provst *Vilh. Hansen*, Nykøbing Mors.

Født i Aasum ved Odense 1847 ⁴/₁, Student Odense 1866, cand. theol. 1872 ²⁰/₁, Huslærer paa Trøjborg ved Tønder 1873—78, res. Kapellan for Nykøbing-Lødderup-Elsø 1879 ²¹/₃, ord. s. A. ²/₄, Byraadsmedlem 1895—1900, Sognepræst her 1897 ³⁰/₆, Medarbejder ved Villads Christensens Bog om Nykøbing Mors, Provst for Morsø Herreder 1908 ¹¹/₄, R. af Dbg. 1903 ¹²/₅, Dbmd. 1922 ³¹/₇.

Gift Lejrskov 1879 ⁹/₁₀ *Gyde Marie Refslund*, f. i Tønder 1855 ⁹/₁₀.

Faa eller ingen i de sidste 40 Aar har som han haft „de gamle Lødderupmænd“s Tillid og Fortrolighed. Hans store Kærlighed til og lange Indleven i Lødderup Sogn forenet med en egen Evne til at lukke Mennesker op og sjælden Lejlighed i saa Henseende gør ham til en rig Kilde at øse af i dette Sogns Forhold. Jeg bad derfor Provsten gennemse mine Stednavne og Sagn, der skylder ham adskillige værdifulde Meddelelser.

Moderens Navn: Frederikke Caroline Kunst. Morfaderen fra Hannover.

C. Schade: Beskrivelse over Øen Mors, Aalborg 1811, og *Marius Dahlsgaard*: Mors (Hagerups illustrerede Rejsebøger Nr. 84—85), Kbh. 1915, samt de Lødderup Sogn vedrørende Afhandlinger i „Historisk Aarbog for Mors“, gengiver jeg intetsteds, men henviser til dem overalt, hvor Stedet eller Emnet viser Tilknytning.

Forkortelser henholdsvis: Schade, Dahlsg. og Hist. Aarb.

Dog er en selvstændig Liste over Schades Meddelelser om Lødderup Sogn vedføjet, idet de Henvisninger, der er Mening i at gøre, ikke saa nær vilde tømme hans Bog for dette Sogn.

Ad mundtlig Vej fik jeg Sagnene og ca. 300 Navne. Jeg spurgte derefter Landsarkivet i Viborg, om Udskiftningsmaterialet var dér. Arkivet svarede velvilligt, at Landvæsenskommissionssagerne fra Thisted Amt endnu findes paa Amtskontoret, og at af lettere tilgængeligt Stednavnemateriale for Lødderup Sogn var kun paatruffet en Indberetning 1797 ved C. Schade. Arkivet gav mig dennes Navne, der for mig betød en Forøgelse af 6. [Numrene 228—30, 242, 273 og 284].

Med elskværdig Tilladelse af Amtmand *Lehmann* i Thisted gennemgik jeg derefter Udskiftningen. Den indeholdt 15 for mig ukendte Navne, der næppe kan stedfæstes nøjere af nulevende Mennesker og derfor gengives paa en særlig Liste („Glemte Stednavne“).

Under mine Samtaler med Folk rundt i Sognet fik jeg en Fornemmelse af, at Provst *Vilh. Hansen* i Nykøbing M. interesserede sig meget for visse nærmere bestemte Lokalteter. Jeg bad derfor Provsten udtale sig om disse og gengiver — med Provstens venlige Tilladelse — dette Materiale i sin Helhed som et særligt Afsnit.

Nummereringen paa Kortet har jeg foretaget efter

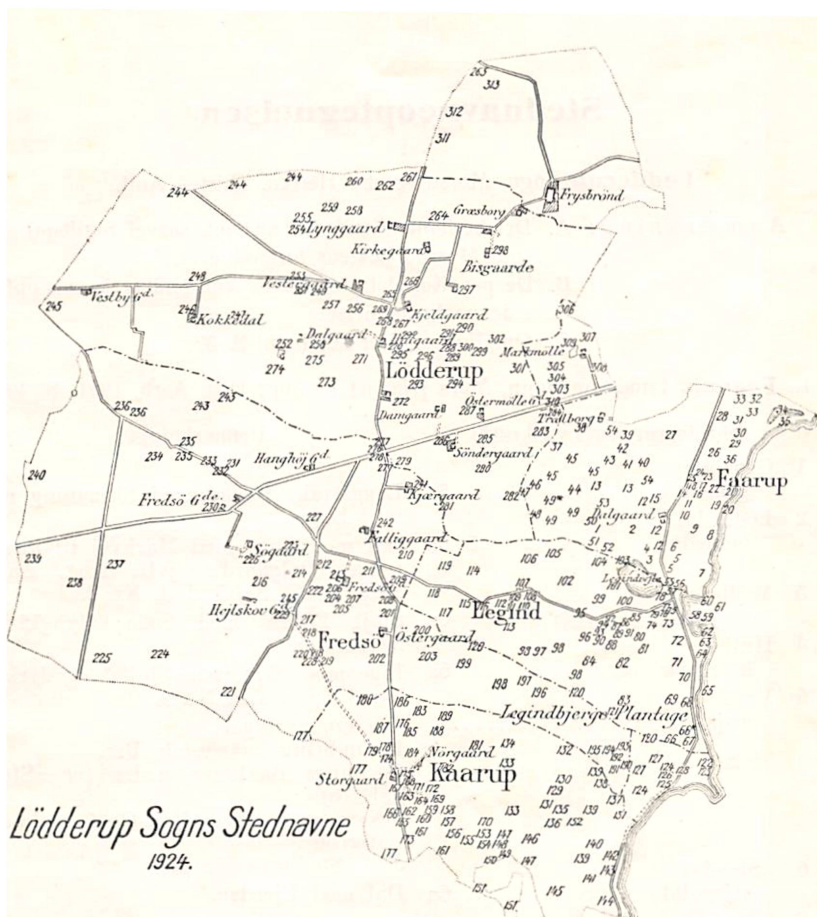
nøje Udspørgen. Ved længere Lokalteter er Tallet sat flere Gange og saaledes, at Retningen angives. Nationalmuseet har elskværdigt hjulpet mig med 8 Navne. Matrikelsnumrene er fundet ved Hjælp af det i Tillægslisten nævnte gamle Matrikelskort og med Bistand af Jens Lundsby og hans Ejendomsskyldsprotokoller. For „Legind Bjerge“s Vedkommende har Plantagens Formand, Direktør Fredr. Bang, R. af Dbg., Nykøbing M., bistaet mig.

Jeg har søgt at samle alle Krummer, ogsaa i Henseende til Navnetydning, som mine Meddelere gav mig. I det hele har jeg forholdt mig aldeles refererende.

Lægind pr. Nykøbing Mors, 1924 ^{8/4}.

Anton Kjølbj,
Lærer.

Stednavneoptegnelsen

i

Lødderup Sogn, Morsø søndre Herred, Thisted Amt.

A n m æ r k n i n g: A. Det bestemte Kendeord udeladt, saavel Skriftsprogets som Morsødialektens foransatte æ.

B. De paa Kortet trykte Navne kun undtagelsesvis opført i denne Fortegnelse.

C. Om Forkortelser se: Indl., S. 37.

1. **Faarup**, Lødderup Sogn, Mors [Navnet Faarup: Hist. Aarb. 1921, S. 49].

Nr.	Skriftsprog og Lydskrift *)	Bemærkninger
1	Grusbak grusba'k	5 Langstrakt Bakke med Skraaning ned mod Engen.
2	Løddedal løddedål	5 6a Dal mod Soen med Markvej til nuværende »Dalgaard« jvfr. Hist. Aarb. 1619, S. 27, Nr. 5. Till. Nr. 2.
3	Vejlbak wæjlba'k	6a Stejl Bakke mod Soen; lyngklædt Skraaning.
4	Hulhøj hu.elhyw'	6a Lige mod Skrænten. Sløjfet og dyrket. Svagt Spor. Till. Nr. 4.
5	Vase wajs	Tre Forklaringer: 1) Omkring nuværende Bro. 2) Langs Bakkerne neden for »Stendal« (6). 3) Navn paa enhver Vej. Groften da »æ waisgrob«.
6	Stendal stjændål	6a Jvfr. Stednavn Nr. 57. Dal mod Fjorden.
7	Østerkær ostekja'r	4 Kærskifte mod Fjorden. Tilhører nu Niels Overgaard.

*) Prik og Apostrof betegner henholdsvis, at foregaaende Lyd er lang eller har Stød. Ligger Hovedtrykket ikke paa første Stavelse, er sat en lille skraa Streg foran den Stavelse, der bærer stærkest Tryk. (Jvfr. Læge Lund i Hist. Aarb. 1919, S. 24). — Den i visse Forbindelser særlige Udtale af l og n (lj, nj) er ikke betegnet.

Numrene 49* og 66* er tilføjet under Trykningen.

Nr.	Skriftsprog og Lydskrift		Bemærkninger
8	Starkær starkjær	3a	Af »Stargræs«.
9	Lynggrimme ljong.rem.	3a	Lyngklædt Parti i »Starkær«s (8) Vest- side. Nu delvis dyrket.
10	Indelukke ennelo'k	6a	Gl. Kvægfold. Diget sløjfet.
11	Dalgaard då.lgor	6b	»Dalgaard« her til 1882. Stuehuset del- vis bevaret. Till. Nr. 11.
12	Kirkesti kjærkisti'	6a 4	Fra Hulvejssporene ved Vejlbak, vest om nuværende Dalgaard til Ovvej (Nr. 13). For »Sundfolkene«. Hist. Aarb. 1823, S. 5.
13	Overvej åwwøj .... mellem 3a og 4	4	Markvej (fra Niels Overgaard til Buk- haves Enke).
14	Wendelbos Bakke	4	Sløjfet til Landevejen, som gaar over.
15	Niels Overgaards Gaard (15)		Jvfr. Indl. under Meddeler Nr. 1 og
16	flyttet fra 16, hvor J. C. C. Wendelboe boede. Matr. Nr.4		Till. Nr. 11.
17	Østerbak østeba'k	4	Nu beplantet med Fyr og Gran.
18	Norre Kilde na.kjæl.	4	I Baksiden. Nord for Wendelbos. Til- dækket.
19	Andedam å.ndam.	9d	Lille Dam.
20	Rordam rø.dam.	9d	Dam øst for Andedam (19) og mindre end den.
21	Fælles Lergrav fæl'les liergraw		Delvis tilgroede Huller. Neden for Nr. 22.
22	Lyngbjerg ljong.bjer'e	3a	Nu delvis beplantet med Fyr og Gran.
23	Slej sløj'	3a	Dal i Syd—Nord mellem 22 og 24. Hist. Aarb. 1919, S. 107. Sløj et særligt Ord i Jysk.
24	Peder Bondes lille Brønd pi bu.n.s bet'te kjæ.l	3a	I Baksiden lige Øst for Gaarden (25) og dennes Mødding. Tildækket af tidligere Ejer, Chr Ras- mussen. Stedet synligt.
25	Faarupgaard	3a	Nyt Navn. Fremkom ved Mikkel Tofts Afhændelse af Gaarden for ca 10 Aar siden. Till. Nr. 25.
26	Byggested bøgste	1f	Dyrket.
27	Anders Hansesgaards Gaard flyttet fra Nr. 25		Matr. Nr. 1a.

Nr.	Skriftsprog og Lydskrift	Bemærkninger
28	Storhøj stu.hyw' ..... 2b og 11	I Skellet mellem Svenning Kristensen og Søren Møller Larsen. Sløjfet. Schado 80—91. Hist. Aarb. 1920, S. 44. Till. 28.
29	Andehøj å.nhyw' 11	Lige mod Skrænten. Delvis sløjfet. Plantning omkring. Schade 74—75.
30	Søndre Tørvedal sonne torredål 11	Lige Øst for Storhøj. Op mod Skellet til Matr. Nr. 2 b. Dal ned til gammelt Tørveskær.
31	Nørre Tørvedal na. torredål 2b	Øst ned fra Søren Jacobsens Have. Dal ned til gammelt Tørveskær.
32	Lerhøj lierhyw' 2b	Hentet Ler nær den. En Thor (Till. Nr. 4) Ejer for ca. 100 Aar siden. — En Smed havde i 1890'erne Værksted i den. — Sløjfet og dyrket.
32	Thors Bakke tu'rs ba'k 2b	
33	Nørre Hede na. hie 2b	Opdyrket. Schade. S. 100 og 102. Till. Nr. 33.
34	Lillefjord bet'te fyw'r 2b	Stor Dam ved Fjorden.
35	Ræhage ræ.hå.g 2b	Ræ = Tang.
36	Rævej ræ.wæj'. Øst om 12g og 10b	Landtange Øst for Nr. 34.
37	Trældige træ.eldi.g	I gl. Tid hentet Tang ad den fra Øst.
38	Lushede lu.shie 1b	Skel mellem Faarup Matr. Nr. 1a og Lødderup Matr. Nr. 25.
39	Sovndal (Sunddal) sowndål (su.ndål) .... 2 og 1a	Krumt Dige, spidst for oven. Till. Nr. 37 Udløber af den store Lushede (280) i Lødderup. Dyrket.
40	Smedjebak smijeba'k 2a	Sønderdal? — Sunddal? Dal fra Råtkjær (42) nordpaa til Plantågen.
41	Døvbak døwba'k 2a	Smije = Smedje, ikke Smed.
42	Raatkær råtkjær ..... 1a og 2a	Længst mod V. og S. — Døve, gl. Ord = at drive.
43	Grunden (Grundvolds) Rende gronnen ren. [Ogsaa: Raatkjær Rende]. .... 1a, 2a og 3b	Kærstrækning. — Rottekær?
44	Grunden Eng eller Kær gronnen æng' el. kja'r 4	Helt ned til Engen. Nu Kanal. »Gronnen« (fast i Bunden?) siges ogsaa — vist fejlagtigt — »Gronvold«. Grunding = et Sted, hvor der er grundt Vand (Feilberg). Ved »Grunden Rende« (43) syd for Bukhaves og syd for og op mod Vejen.

Nr.	Skriftsprog og Lydskrift	Bemærkninger
45	Holm hwoł'm ..... 2a, 3b og 4	Høj, opdyrket Jord, delt mellem Martin Jacobsen, Bukhaves Enke og Niels Overgaard.
46	Sig sig' ..... 3b og 4	Paa »Hvolm«; Skellet mellem Bukhaves Enke og Niels Overgaard.
47	Lødderupdige	Skel mell. Faarup og Lødderup. Beplantet med Pil.
48	Vesterkær wæjstekja'r 4a	Langs Lødderup Skel. Tilhører Niels Overgaard.
49	Faarup Kær ..... 3a — 3d	Delt i flere smalle Lodder. — Skade: 107. Till. Nr. 49.
49*	Engbak ængbå'k	Temmelig lang og høj Skrænt mod Engen. Syd for Bukhaves Enke.
50	Sundmark su.nmark	5 Vestligste af Soelbergs Mark og Kær.
51	Sundkær su.nkja'r	5 Sidstnævnte fra »Blank Pyt« og til Marken. Tilkøbt til Dalgaard fra Saltingsund ca. 1880.
52	Blankpyt blankpøt	1c el. 5 Lille Dam, hvori tidligere gravet Torv.
53	Tværtager tværtager	4 Paa Indmarken i en Bakside. Agrene i gl. Tid Ø. og V. den S.-N., nu alle S.-N.
54	Kirkevej kjæ'rkiwæj'	Før: Syd om Trælborg. Nu: Gennem Trælborg.

Lægind, Lødderup Sogn, Mors [Navnet Lægind: Hist. Aarb. 1921, S. 51].

Kort over „Lægindbjerger Plantage“ i Dahls. S. 40—41.

Beskrivelse i samme, S. 31—33.

Nr.	Skriftsprog og Lydskrift	Bemærkninger
55	Vejlbro wæjlbrow'	Gammel Bro. Till. Nr. 55.
56	Vejlhul wæjlhu.el 3a	Lille Udvidelse og Fordybning i Aen umiddelbart øst for og op mod Broen, idet Vandet her brat skifter Retning.
57	Vase wajs	Tre Forklaringer, jvfr. Nr. 5. — Vajs sikkert lig Vase, der betyder en ophøjet Vej.
58	Hold høl' ..... 3a og 1c	Alm. Ord i Jysk. Jvfr. Feilberg. Lille Vig, udvidet betydeligt i Mands Minde af Fjorden. Hist. Aarb. 1919, 93.
59	Holdmunde høl.mon.	Alm. Ord i Jysk. Jvfr. Feilberg. Skel mellem Fjorden og »æ Hold«.

Nr.	Skriftsprog og Lydskrift	Bemærkninger
60	Tobiasses Holm	1c Nu kun synlig ved Lavvande. Navn efter tidligere Ejer.
61	Skarpe Grunde skar'p gron.	Stenede, grundede Steder i Fjorden. Kun lidt Vand over.
62	Holdhage el. -hale hol.håg el. hå.l	1b Landtange. — En Tid ogsaa kaldet »St. Helene«.
63	Rordam rø.dam.	1b Lille Dam.
64	Lange Sok lång. so'k	1b Langstrakt, fugtig Lavning. Sok alm. i Jysk = »Morads, blødt Sted«.
65	Sælstene sæl.stien	1d Store Sten nær Land, fleste taget, vist til Vejlbros (55) — Schade, S. 167.
66	Præstedal [ogsaa: Rendal] præjstdål	1d Nyt Navn: »Blaabærdalen«. Gl. Hulvej i Bunden. — Hist. Aarb. 1923, S. 4.
66*	Studedal stud.dål	Dal nær Drackenbergs Villa mod Nord fra Præstedal (66). Stude her ofte Tilflugt under forrige Tidens vanskelige Færgforhold. — »Storedal«?
67	Pouls Bakke	1d Navn efter Færgemand Poulsen. —
68	Rosdal rosdål	1d Till. Nr. 67. Dal neden- og østfor nuværende Skovfogedhus.
69	Rosdal Bakke	1d Høj, stejl, lyngklædt. Paa den Skovfogedhuset.
70	Slievba'k	1d Meget stejl. Lyngklædt mod Øst. Nuværende Navn »Skrænten«.
71	Kastdal kåstdål	1d Smal Vej gennem med høje, smukke Graner mod Vest og Løvtræer ved østlige Udgang.
72	Skredne (nedskredne) Bakke skræjnba'k	1d Langstrakt, ikke udpræget stejl. Helt beplantet med Fyr og Gran. Et Løvtræsparti ved Foden.
73	Lille Trinddal bet'te trendål	1d og 3c I Plantagen. Vej gennem. Lille aaben Plads midtvejs.
74	Lille Trinddals Bakke	3c Træerne mod Øst stynede og Bænk opstillet. Smukt Udsigtspunkt.
75	Mergelgrave	3c 2 store Huller (ca. 3 m × 4 m) og et mindre aflangt (ca. 1½ m × ½ m) Mergel ført herfra til »Dalgaard« i Faarup for ca. 30 Aar siden.
76	Køkkenmødding	3d Under Lærerboligens Soveværelse og Spisestue samt derudenfor i Haven til hen mod det østfor liggende mindre Hus.

Nr.	Skriftsprog og Lydskrift	Bemærkninger
77	Dor'ris [Feilberg: Ord paa Mors og betyder »Stendysse«] 3d	Lille Forhøjning ved Kokkenmøddingen for Skolens Opførelse.— Haft et Navn, jeg ej har kunnet faa. — Hist. Aarb. 1919, S. 107. Dahls. S. 32. Till. 77.
78	Gaasefold go.sfol' 3a	Aflang, rundagtig; lav Jordvold om. Faa Skridt fra Søen. — Till. 78.
79	Smedjebak smijeba'k ..... Rævbak ræwba'k 3c	Spor af Hul mod Øst. Gamle Folk hørt om en Smed derinde. — I Plantagen.
80	Store Trinddal 3c	I Plantagen. Vej igennem.
81	Store Trinddals Bakke 3c	I Plantagen. Bænk og smuk Udsigt.
82	Bavnen æ baw'n ..... Bavnehøj bawnhyw' 3c	3 smaa, nu næsten forsvundne Hede-høje. I Plantagen. Dahls. 33. Till. 82.
83	Askehøj, Ashøj, Aashøj å.(o.)shy'w 3c	K synes ikke til Stede i upaavirket Dialekt. Schade, S. 92.
84	Balsler Sig balsler sig' 2d	Lille Dam. — Balthazar? — »Balster« = Balthazarsdatter.
85	Sni' Sto'k 3c	Trekantet Stykke af Plantagen. Skaaret fra af den brede Vej. Sni, jvfr. Schade 342.
86	Bøgdal [Store] bøgdål 2f	Smuk Hededal med høje Lyngbakker omkring og en kroget Sti i Bunden. »Lille Bøgdal« (91) gammelt. »Store Bøgdal« skyldes derimod Dir. Bang.
87	Bøgdalsbak bøgdålsba'k 2f	Beplantet. Sti op over.
88	Smedebak sme.ba'k 2f	Midt i Dalens Østside. Spor af Hul.
89	Hulvej hu.elwæj' 2f	Gamle Hjulspor i Dalens Vestside.
90	Vældhul wil.hwol. 2f	I Bøgdals oversto (sydlige) Ende. Nord for og op mod »æ huelvæj«. Huset over Bakken (»Bette Hans«) henter Vand her.
91	Lille Bøgdal 2f	Fra »Bøgdal« (86) ind i Plantagen.
92	Riskær ri.skjær 2f	Eng. Tidligere »Risbuske« her. — Dahls. 8; Hist. Aarb. 1920, S. 89. Till. 92.
93	Riskærbak 2f	Beplantet. Naale- og mod Engen Løvtræer.

Nr.	Skriftsprog og Lydskrift	Bemærkninger
94	»Sunkne Hul«(!) so'kken hwol. 2f	Væld. Umiddelbart syd for: Inddiget Firkant med Gennemkørsel Øst-Vest langs nordlige Side. Anben Plads i Plantage. Gammel Kvægfold? Schade 98-99 og 103. — Till. Nr. 94.
95	Indkastede Vej enkå'st wæj' 4a	Grøftejorden smidt ind paa Vejen. Alm. i Jysk. »Vej med Grøfter paa begge Sider« (Feilberg).
96	»Ny Vej« 4a	Ældre Folk husker dens Anlæggelse.
97	Bavnehøj bawnyhw' 4a	Paa høj Banke. Konsul Schade fandt i den eller en anden Høj (nu sløjftet) ved Siden af en Bronzeniptang. Sløjfet og dyrket.
98	Heden æ hie 4a	Beboerne her omkring bor »åp i æ hie«, skønt Heden længst er svunden.
99	Soagre soag'er 4a	Opdyrket Hede.
100	Kokkenmodding 2f	Græsklædt Lavning mellem Lyngbakkerne Nr. 2 og 3 regnet fra Vejen. Tydelige Spor af Gravning.
101	Kovringhul(e) kåwrenghu.el 4a	To Huller, ligner en gennemskaaret Kovring (lille rundt Brød). Græs i Mod-sætning til omgivende Lyng. For ca. 70 Aar siden Vand i dem. Før igen vist Tørvegrave.
102	Vælddal wil.dål 4a	Anden Dal fra Vest. Tidligere Væld heri og Tørvegravning. Pløjet for en Snes Aar siden. Grøfter.
103	Gunger gong'er Faarup 1c, Lægind 3a	Smaapytter. Gyngende Bund. Gunger = »Hængedynd, gyngende Engbund«.
104	Langpyt lång.pot 3a	Lille Dam. Tørvegrav.
105	Holms Hoved hwol'ms hue ..... 4a og 1a Lægindhoved læ'gen hu'e ..... 4a og 1a	Høj Pynt ud mod Engen. Beplantet med Gran og Fyr. — Till. 105.
106	Holm hwol'm ..... 4a og 1a	Højtliggende Mark mellem Engen, en Dal øst om Søren Bondes Gaard og Lavningen i Lægind By.
107	Gaard Nr. 114 ligget her.	Det gamle Stuehus til Gaarden 114 nedrevet i disse Dage. Efter mangeaarig Ejers Død tilkøbt Gaarden østfor. Huset nu er ikke det gamle Stuehus.
108	Gaard Nr. 115 ligget her.	
109	Damhøj dam.hyw' 6	Et lille Hus bygget ind i Østsiden.

Nr.	Skriftsprog og Lydskrift	Bemærkninger
110	Fælled fælle	Fra Damhøj op til Markvejen sydfor. Herfra Ler og Hedetørv (Fladtørv). Nu dyrket. Schade, S. 324 og 25.
111	Fælled fælle	Vest for Damhøj og lige Syd for Ludvig Christensens Gaard. — Herfra Grus. Nu dyrket.
112	Foldmose folmes	5c Fold-Mose? En Lavning i Nord-Syd fra Vejen op til Sloths Have (113) og mod Vest til Diget. Tidligere Væld, Pors, Lyng, Siv m. m. Nu drainet og under Kultur. Ca. 13 Tdr. Sæde.
113	Sloths Hus	4b Se Tillægsliste 113.
114	Søren Bondes Gaard flyttet fra 107.	Gaarden skal tidligere have ligget, hvor »Sokken Hvol« (94) nu er og der være sunket.
115	Chr Munks Gaard flyttet fra 108.	
116	Stenhøj stjønhyw'	3a Forsvunden Høj i Chr. Munks Have. Konsul Schade fandt i den 3 Stenkiler, men intet Kæmmer.
117	Løkke løk'ki	1a Mark, inddiget mod Nord, Vest og Øst. Skraaning mod Nordvest.
118	Sønder Pouholm sønne powhålm	3a Fra Vejen til »æ løkki«. Opdyrket, lidt bakket Jord.
119	Nørre Pouholm na. powhålm	2a Fra Vejen til Kæret; ikke til Aaen. Opdyrket, lidt bakket Jord.
120	Sundvej su.nwæj'	
121	Røverstue rowe/stow	3e To smaa Forhøjninger med en stor rund Lavning imellem, lig et Dansegulv. — Schade, S 94. Till. 121.

Sallingsund, Lødderup Sogn, Mors.

[Schade: navnlig 238—41, men ogsaa bl. a.: S. 2, 113, 230, 237—38 og 319.

Hist. Aarb. 1923, S. 3—21. Flere Steder i samme 1922, S. 3—17.

Om Plantagen: Dahls. S. 33—34.]

Nr.	Skriftsprog og Lydskrift	Bemærkninger
122	Strømhage stremhå'g	1a Frømspringende Punkt i Kysten nær nuværende Telegrafhus.
123	Sundsøre suns'ør	1a Tidligere et Kornhus her. Till. 123. Øre = »Sten- el. grusdækket Landtunge«.

Nr.	Skriftsprog og Lydskrift	Bemærkninger
124	Sundbakker su.nba'kker	1a Hele Bakkepartiet ved Kroen.
125	Bjerget æ bjer'e	Meget højt Punkt lige Sydvest for og op mod Kroen. Beplantet, men et bredt Stykke ryddet fra overst til nederst. Pragtfuld Udsigt. Paa Bakken ved Bjergets Fod Søren Sejersens Minde. Iist. Aarb 1923, S. 21. Till. 125.
	Sallingsunds Bjerg Sundbjerg	
126	Sundhøje su.nhyw.	1a Største mod Øst paa Bjerget, fladt, gennemskaaret. Et Udsigtstaarn skal have staaet her. Plantning rundt om. — Vest for en mindre, beplantet.
127	Sundhede su.n hie	1a Alle Bakkerne. Nu Plantage.
128	Plagen æ plaw.	1a Kroens »Folkenavn« i gl. Tid. »Pinen« lige overfor i Salling. Dahlsg. S. 33. Schade: 238—41. St. St. Blicher: Kærlighed i »Pinen«. Till. 128.

Kaarup, Lødderup Sogn, Mors.

[Navnet Kaarup i Hist. Aarb. 1921, S. 49.]

Nr.	Skriftsprog og Lydskrift	Bemærkninger
129	Fold fol'	5b Mindre, ret tydelig indhegnet, lyngklædt, op til Plantning. Lidt Nord for Joseph Gade i Sydsiden af Indgang til stor aaben Plads mod Vest.
130	Vældkilde wil.kjæ.l	5b 2—3 Skridt inde mellem Træerne i Nordsiden af den under 129 nævnte »Indgang«. Lige overfor Folden.
131	Joseph Gades Hus	9a Se Incl. Nr. 4 og Till. 131.
132	Hedehøj hiehyw'	5b I Højriis Skov. Lyngklædt. Fyr og Gran omkring.
133	Rovkær row/kja'r	2a og 3a Kærstrækning (Dal), først S.—N., saa mod Vest. (Rovvig i V. Jølby).
134	Rovkærhale rowkjar/hå.l	2a og 3a Yderste Spidser af Rovkær. 3 Dale, sydligste mod Vest, de to øvrige mere mod Nord.
135	Langdal lång.dål	6 Fra Nørhussessig (136) mod Nord, beplantet med Fyr og Gran. Under Højriis' Skov.
136	Nørhuses Sig (Thomas' Sig)	7c Tidligere Ejer (et Hus) Jens Chr. Lauen Nørhus. Ejer nu: Thomas Christensen. — Gammel Torvesig.

Nr.	Skriftsprog og Lydskrift		Bemærkninger
137	Rasmusdal	3b	I Højriis Skov op til Skellet mod Le- gindbjergerne Plantage. — Delvis beplan- tet.
138	Roverstuen rowe/stow		2 Høje, en Del store Sten uordentlig inden for Omkredsen. — Mulig gam- mel Langdysse. Schade, S. 94. Till. 138.
	Stenhøje stjænhjw.	3b	
139	Ridebane ri.ba.n	3b	I Generalkonsul Pays Tid blev Ride- sporten drevet stærkt paa Højriis. Her Træningsbane. Derfra Navnet.
140	Sig sig'	3b	Meget lille Vandpyt op mod Rideba- nen.
141	Sig sig'	3b	Ret stor, men lavvandet Dam paa en aaen Plads fra Ridebanen til Vejen overfor. »Flæg«, plantet i Kammerher- rens Tid ses ikke.
142	Lynghøj ljonghyw'	3b	Paa Brinken ud mod Sundet.
143	Klemenshus klæ.mershus	3b	Hus under Højriis, bygget ca. 40 Aar tilbage paa tilkøbt Hede fra Klemmen Andersens Gaard i Kaarup.
144	Gamlebakker gammelba'kker	4b	Største Delen i Ljørslev Sogn.
145	Jens Christensens Sig jæns kræns sig'	4a el. 4c	Til »Søndergaard«. Tidligere Torv til privat Brug og til Salg.
146	Bredkær bræj'kjær		Kærstrækning i Ø.-V., Syd for Joseph Gades Agre.
147	Hulvej hu.elwæj'		Stærkt sandet og træls Vej.
148	Lynghøje ljong.hjw.	5d	Tre — syd for Hulvejen — den østligste lidt jævnet og dyrket.
149	Chr. Gades Lørgrav	5d	Syd for »Lynghøje« i Mads Espersens Jord. Lør og Mergel herfra for ca. 50 Aar siden. Lidt jævnet. Dyrket.
150	Peder Hedes(?) Slugt pi hi.skis slæj'	4c	Ø.-V. ned til Kaarup Mose. Syd for Mads Espersen i »Søndergaard«s Hede.
151	Kaarup Mose		Syd for Hulvejen mod Højriis Eng.
152	Kaarup Hede		Egnen omkring Joseph Gade (131) og ned til Fjorden. Største Delen nu Plan- tage under Højriis.
153	Kløvnhøj kløwnhjw'	5d	Umiddelbart syd for Mads Espersen. Kløft i den. Till. Nr. 153.
154	Storhøj stu.hjw'	5d	S. V. for Mads Espersen. Jævnet og dyr- ket.
155	Kartoffelhøj katoffelhjw'	5d	N. V. for Storhøj (154). Jævnet og dyr- ket.

Nr.	Skriftsprog og Lydsnitt	Bemærkninger
156	Hypbærhøj hy'pperhyw' 5a	Af Hybenbuske. Sløjfet og dyrket.
157	Sønderhøj sonnehyw' 5a	Ikke sløjfet.
158	Bossenshøj bossens hyw' 5a	Sløjfet, dyrket. — Konsul Schade: et Broncespyd.
159	Dor'res. — Jvfr. Nr. 77 .... 5a	Sløjfet, dyrket. Lige syd for Gaardens Plads. Numrene 156—59 paa Jens Nielsens Ejendom.
160	Fælles Lørggrav Fællesgrav 5a	Syd for Byen.
161	Grøndal grøndål 4a	Ø.—V. paa »Søndergaard«s Jord (166). Fra Gaarden til Kaarup Mose.
162	Brunbak bru.nbak 4a	Bakke. N. Ø. for »Søndergaard« — mellem denne og Anders Tømmermand (167). Beplantet med Fyr.
163	Killingpyt kjellengpøt 4d	En Slugt i S.—N. med et Vandhul i paa Anders Tømmermands Ejendom. (167).
164	Else Bolls Høj else bollers hyw' 4d	Paa Anders Tømmermands Jord øst for hans Hus.
165	Mølbjerg møl.bjær'e 4a	Lige ved Skellet mellem ham og Jens Nielsen. Sløjfet og dyrket. Umiddelbart S. Ø. for »Søndergaard« (165). Vejen over. Ad Lilleris Mølle til.
166	»Søndergaard« (166) ligget, hvor	
167	Huset Nr. 167 staar.	
168	Afdøde Chr. Gades Gaard (168) ligget her.	
169	Jorden delt mellem Jens Nielsen (169)	
170	Mads Espersen (170) og	
171	Jens Krogh (171).	
172	Holms Sig hwol'ms sig' 5c	Lavning midt paa Jens Kroghs Jord og østfor Gaarden. Nu dyrket. Vand om Vinteren.
173	Hovvej håv.wøj' 5c	Vejen til Højriis.
174	Kirkehøjbakke kjærki/hy'wba'k 3a	Umiddelbart Nord for Soren Klemmensens Gaard. Vej over.
175	Afd. Peder Gades Gaard (175)	
176	flyttet til 176; nuværende Ejer Thomas Christensen (»Amerikaneren«).	
177	Kaarupdal ..... 3a og 4a	Ø.—V. Fra Kaarup Mose ved »Lilleris« ud mod »Kirstinedal«. Ljørslevsiden delvis beplantet. Till. No. 177.

Nr.	Skriftsprog og Lydskrift	Bemærkninger
178	Arhøj a.rhyw'	3a »Næsten ødelagt og overplojet Gravhøj«. (Magn. Petersen).
179	Star'ris Sig	Af »Stargræs«. Udtørret. Søren Klemmensens Jord.
180	Skorrebak Langbak	Skellet mellem A. Kr. Josefsen og Søren Klemmensens. Vej over. Noget i Fredsø. Skorre = Skurve? Jvfr. Samsøs Stednavne, S. 24.
181	Bertels Høje bæ.tels hyw.	1a 2. — Poul Tømmermands Jord. Den store, vestlige udgravet og delvis beplantet. Den lille lyngklædt.
182	Christian Husteds Stor'res ..	1a Ø. for Poul Tømmermands Gaard. En Ejer — stammende fra Husted i Ørding — faldt om ved en Plov og døde.
183	Trehøje trehy.w	2a 3. — I Rad Ø.—V. Lyngklædte. 2 vestre fredede.
184	Lønsig løn'sig'	2a Udtørret og dyrket.
185	Graarissig grorressig'	2a Ikke udtørret. — Graaris: en Pileart.
186	Flyndersig flønnersig'	2a Ikke udtørret.
187	Aalsig o.lsig'	2a Ikke udtørret.
188	Elfhøj [Kejserhøj] el.hyw'	10a Numrene 183—87 paa Thomas Christensens Jord.
189	Bittehøj [Kvindehøj] bet'te hyw'	10a Magn. Petersen: »Stor Høj, udgr. i nordlige Side«. Fredlyst 1896 ¹ / ₂ . Mindre; udgravet. Fredlyst 1896 ¹ / ₂ . — Nationalmuseets 1. Afd. skriver 1924 ² / ₃ : »Navnene K e j s e r h ø j og K v i n d e h ø j kendes kun fra Deklarationen. De er øjensynlig identiske med de foregaaende to«. (d. e. Elfhøj og Bitte Høj; min Anm.). Jvfr. »Mindesmærker fra Oldtiden« 1896.

Fredsø, Lødderup Sogn, Mors.

[Navnet Fredsø: Hist. Aarb. 1920, S. 74, og 1921, S. 50.]

Nr.	Skriftsprog og Lydskrift	Bemærkninger
190	Kongehøje kong.hyw. Tvillinghøje tvellenghyw.	8f To smukke Lynghøje under Plantningselskabet »Legindbjerger«. Vid og smuk
191	Bavnehøj bawnhyw'	8f Udsigt. Fredede 1914 ¹⁰ / ₁ . — Begge velbevarede.

Nr.	Skriftsprog og Lydskrift	Bemærkninger
192	Ashøj å.(o.)shyw' 8f	
193	Østerhede østehie 8f	Fra Mathias Mollers Gaard i Fredsø. Nu under »Legindbjerg«. Delvis Plantning og delvis Ager.
194	Røjsens Hede 23b	Nu dyrket. — Bruger: Plantør Ole Skyum. Tidligere Ejer Tilnavnet Røjsen.
195	Lykkensprøve Bølgensigt 21b	Rester af gammelt Hus med Have. — Till. Nr. 195.
196	Tvehøje twehyw. .... 18b og 19b	Vestligste en stor Kampesten paa Toppen.
197	Ljærhøje Ljægerhøje 18b	I) Min Meddeler: Af »Ljæger«, en lille gul Blomst. II) »Gaaseljæger«, »Faareljæger« er Navne paa Kurvblomster med gul Kurv og hvide Randblomster, f. Eks. Okseøje o. fl. — Jvfr. H. Aarb. 1919, S. 106. — Gravede i.
198	Sanders Hus 17b	Se Till. Nr. 198.
199	Stejlhøje stejlhyw. 25b	Tre næsten forsvundne Høje.
200	Teglværk 10b	Anlagt og drevet af Gmd. Jens Jensen (jvfr. Till. 195). En Del Sten angiver Stedet.
201	Havrhøj havrhwy' 10b	Lige N. Ø. for Kvistgaards Gaard, hvor Vejen svinger. Sløjft, dyrket. — Udgr. 1861 af Konsul Schade.
202	Mestermændshøj mæjstmonshyw' 10b	Anselig, velbevaret. Lige Nord for Skellet. Gl. Rettersted? — »Mester Lars« fra Fredsø skal være nævnt i Tingregnskaberne ca. 1620.
203	Smedehøje smi.hyw. 10b	Øst og lidt Syd for Kvistgaards Gaard, ned mod Bolls Hede.
204	Bjerg bjer'e 8a	Ret høj og omfattende. Plov herpaa i Mathis Møllers Tid. Høj Plantning ryddet i det sidste Par Aar.
205	Katsig ka'tsig' 8a	Lille Dam S. og lidt Ø. for »Bjerget« (204). Udtørret.
206	Skejbjerg skæjbjerg'e 8a	Lidt Nord for »Bjerget« (204), mellem dette og Gaarden. Bakket, dyrket Jord. Skindebjerg? Bakke, hvor Rakkerne flaaede (skindede) Dyr?
207	Hulsig hu.elsig' .... Mell. 8a og 10b	Ø. for »Skejbjerg« (206) ved Skellet til Kvistgaards Jord.
208	Søndre Pouholm sonne powhålm 8a	Mark. Syd for Vejen. Nord for Kvistgaards Gaard.

Nr.	Skriftsprog og Lydskrift	Bemærkninger
209	Mellem Pouholm mell. pōwhålm 8a	Mark. Trekant. Afgrænset af Vejene og Diget mod Lægind.
210	Nørre Pouholm (Indelukke) na. powhålm (ennelo'k) .. 8a	Eng. Indhegnet. Nord for Vejen. Op mod Lægind Skel.
211	Agerdal agedål 8a	Nr. 208—10 til Mikkell NørgaardsGaard. Sænkning i Øst og lidt til Nord fra Gaarden ned mod Kaarup og Lægind Vejene.
212	Byhøj byhyw' ..... 7b og 8a	Skeldige over Højen. Vid Udsigt. Provst Schade skal have gravet i den. Fredlyst 1891 ²¹ / ₁₀ og ¹² / ₁₂ . Gl. Tingsted? Bystævnet menes holdt her.
213	Gaard 213 (Mikkell Nørgaard) ligget, hvor	
214	nu 214 (Laust Kroghs) findes.	
215	Fælled fælle	Nord for Vejen mod Vest. Herfra Ler. Søen lige vestfor. Udyrkede, nu lidt planerede Huller. Lyng og Græs.
216	Sø	Udtørret. Noget Vand om Vinteren. — 5 Ejere: Jens Madsen, Spanggaard, Chr. Jellesen, Johs. Nielsen og Laust Krogh. Schade: S. 109.
217	Skorrebak	Synes delvis at være under Kaarup. Jeg er ikke helt klar over den. Jvfr. Nr. 180.
218	Langbak lång.ba'k	Langstrakt Bakke med stejl Skraaning (fra Kirstinedal).
219	Pissehøj peshyw' 21a	Pers? Perse? Syd for Vejen over Langbak, nær Anders Henriksen. Spor af Gravning. Lyngklædt. Ses fra Landevejen vestfor.
220	Karudssig kar/russig' 21a	Neden for Langbak (218) paa Gaardejer Chr. Balles Jord. Lige langt øst for Jens Chr. Sørensen og syd for Anders Henriksen. Udtørret. Vand om Vinteren. Meddelelsen først: akar/russig'. .. S.—V. — Udtørret, drajnet, dyrket. Vandet ned i Kaarupdal. Noget vaad om Vinteren. Paa Jens Nielsens Ejendom. Fra Vejen ved Johanne Madsen til Chr. Pedersen vestfor.
221	Borringkær borreng/kjæ'r 12t	
222	Gaard 214 ligget her, Østergaard (er paa Kortet) Afbyggergaard herfra.	
223	Fælles Vanding	
224	Langbjerg lång.bjer'e ..... 12n og 12m	Sydvest i Fredsø. Gaar vestpaa til Kaarup. Bepplantet med Gran. Ejere: Kr. Mikkelsen og Mads Smed.
225	Starhøj sta.rhyw' 4b	Stor Høj. Nu jævnet. Lige uden for og sønden for Anders Madsen i Sydvest-Fredsø.

Nr.	Skriftsprog og Lydskrift	Bemærkninger
226	Brunbak bru.nbak	4a Stykke Ejendom med Grusgrav i, lige Syd for »Søgaard«.
227	Kjeskær kjes/kja'r	6a og 6b Vest for og lige op mod Fredsø Mølle. — Tørlagt. Till. Nr. 227.
228	Roisen (en nu nedrevet Gaard)	21a Numrene 228—30 skyldes Provst Schades Indberetning 1797. — En gl. Fredsøbo fortalte mig uafhængigt heraf, at Fredsø Bys gamle Beliggenhed havde været et Sted »Sønden for Kjeskjar«.
229	Bitte Roisen (et nu nedrevet Hus)	17a
230	Westergaard (nuværende Fredsøgaard?)	3a
231	Nissedal nessedå'l	2d, 2f, 3a Vandet fra Stenskjær (234) herigennem til Dalgaard i Lødderup.
232	Nissedals Bakke	3a Dalens østlige Skrænt, højest ved Vøjen.
233	Nissedalsvej	
234	Stenskær stjæns/kja'r	2d Langstrakt Lavning i Ø.—V. ca. 2 Tdr. Ld. Nuværende Kjeldbergs Jord. Opdyrket i Mands Minde. Vand om Vinteren (jvfr 231). Niels A. Bisgaard (Till. 235, under Ulfshøjene): »Før gik Høveder her i Bløde, og man kunde stikke et Riveskaft ned saa langt man vilde«.
235	Ulfshøje (Magn. Petersen) u.lhyw. u.rhyw.	2f og 3b To smukke, forsvundne Høje. Till. Nr. 235.
236	Falkenbjergbak falkenbjerre/ba'k	6d og 3f Naturlig Forhøjning. Dyrket. Antagelig tidligere en Høj her. — Alle fire Veje gaar over.
237	Kragekær krå.gkjær	9a En Lavning — ca. 13. Tdr. Sæde — syd for og op mod Jens Jørgensens Jord. Før Pors, Lyng, Siv m. m. Nu i Kultur.
238	Peder Buks Hul(e) pi bok'kes hu.el	8c Lille Sig, ca. 150 Al. sydøst for Mathias Bolls Gaard.
239	Bøddel Sig bøddel sig'	8c Vest for Mathias Bolls Gaard.
240	Kolbjergholm kolbjerre/hwol'm	7h Holm i Heden, noget omflydt med Vand. Vest for Carl Christensen op mod »Bjerregaard«s Mark i Vils. — I gl. Tid til Jens Hulgaards Gaard. Kold = Bakketop.
241	Hverrekilde hwerre/kjæl.	9a Umiddelbart NØ. for »Smedegaard«s Have. Væld nedenfor stejle Brink. Vandet »koger«. Hverre = hverve, »at dreje rundt«. »Hverresten« (Slibesten).
242	Kjærborg	Schade 1797: »ligger i N. O. fra Fredsøe nogle 100 Skridt tæt — — den store Landevej fra Sallingsund«.

Nr.	Skriftsprog og Lydskrift	Bemærkninger
243	Havland hawlan	7c Stykke jævn Ejendom øst for Mads Lundsby, der har Halvdelen. Carl Lundsby bor paa Resten. Hav, jvfr. Knokhave (247), Jespehave (279). Nørhave, Sønderhave o. s. v. i andre Sogne. »Havbakker«, der danner Skrænten N. for en tidligere Sump i Nykøbing Plantage. — »Brødrugjord« (Rug) »Ålsæd« og »Havreland« (henholdsvis Byg og Havre).

Lødderup, Lødderup Sogn, Mors.

[Navnet Lødderup: Hist. Aarb. 1921, S. 49—50.]

Nr.	Skriftsprog og Lydskrift	Bemærkninger
244	Øxendal øgsendål 14, 16b, 19b, 5b, 17b	I Skellet mellem Lødderup, Andrup og Elså. Gammel Kridtdal. Dyrket i Bunden. Schade: 103, 105—06, om Navnet Anm. f., S. 105. Till. Nr. 244.
245	Topbak top'ba'k	13d Sydvesthjørne af Lødderup Mark.
246	Kokkedal kokkedål	11b Gaardnavn. Till. Nr. 246.
247	Knokhave knok'haw.	9m Lige øst for Kokkedal (246). Jordens Navn. Laust Klausen bor her. — Niels Knokker (af »Knokgaard«) i Fredsø stammer fra Gaard af dette Navn i Ljørslev. — Knok = »en Tue« (med Myrebo).
248	Rovhøj rowhyw'	12c Høj, jævnnet og bebygget. — Første Hjem vest for Jens Lundsby's paa modsatte Side Vejen. — Fra Esper Roslevs Gaard.
249	Dalgaardshøj Østerhøj Trindorris Storhøj	6a I nuværende »Dalgaard«s Have. Delvis jævnnet. Till. Nr. 249 og Hist. Aarb. 1920 41—53.
250	Dalgaardsvæld då.lgorswil'	6a
251	»Dalgaard«s nuværende Be- ligheden. Bygget Aar 1920.	
252	Lynghøj ljøng.hyw'	19f Mindre Høj paa naturlig Banke.
253	Langdorres lång.dor'res	6a Lang Bakke, umiddelbart vest for »Dalgaard« (251), som Vejen har skaaret gennem. Nordsiden: Gamle Skolelod. Sydsiden til »Dalgaard«. Broncesværd fundet. Till. Nr. 253.

Nr.	Skriftsprog og Lydskrift	Bemærkninger
254	Knor' res	14 Høj lige Vest for »Vestergaard« paa dennes Jord. Udgravet. Dyrket. »Knorres« som »dorres« utvivlsomt Benævnelse paa en Høj af en vis Form. Till. Nr. 254.
255	Kirsten Bundgaards Hul ..	14 Dyrket Lavning lidt Nord for Knorres (254). Till. Nr. 255.
256	Bollerhus	20a Syd for »Vestergaard« og lidt Syd for Vejen. Nedrevet. Et enligt Træ viser Stedet.
257	Bollersig bollersig' Kalvehøjsig kalhywsig' Kaalgaardsig kalgorsig'	.. Lavning — nu dyrket — lidt SV. for Bollerhus (256). En Grøft fra Kr. Keilers derved. Maaske gl. Tørvegrav.
258	Ramshøj ramshyw'	5a Ca. 5 Minutters Gang lige vest for nuværende »Lynggaard« og paa dennes Jord. Ramsløg? »Rams« = vissent Græs fra Aaret i Forvejen; daarligt Kvæg-foder. Jvfr. »Samsøs Stednavne« S. 42. — Schade S. 92.
259	Ramssig ramssig'	5a NV. for »Lynggaard« op mod Elso Skel.
260	Trehøjvang trehyw.wäng'	5a NØ. Hjørne af »Lynggaard«s Mark vest for Maskinhuset og øst for det nedrevne Fattighus. Nord for Lyngg.
261	Trehøjlyng trehyw.ljông.	5a Till. Nr. 263. Schade, S. 81. Harre muligt af gl. Ord hargher = »Stendynge, hedensk Alter«. Jvfr. »Samsøs Stednavne« S. 14 under Harager.
262	Fællesgrav	
263	Harrehøj hå.rhyw'	
264	Møllerkonens Jord møllekons jow'r	5b Lige Øst for »Lynggaard« paa modsatte Side af Vejen. Nord for Kirkegaard. Ca. 10 Tdr. Sæde udmærket Jord. Møllerkone har jeg forgæves søgt. Møllerkorn?
265	»Lynggaard« ligget her før Udflytning.	
266	»Kirkegaard« her før Udflytn.	
267	Pilgaardstoft pi.lgorstowt	21 Høj Mark med Engdrag omkring lige øst for Jens Mathiassen. Byens bedste Jord. Hørt til »Lynggaard«. Nu til »Vestergaard«. Till. Nr. 267.
268	(Degnens) Gade (sø dejn's) gå.	1a Lavning lige vest for Vejen, hvori navnlig om Vinteren Vand.
269	Meiltoft mæjltowt'	21 »Mellemtoft«. Her: 3 Tofter. Denne i Midten. Nord for Møllen. Syd for Skolen.

Nr.	Skriftsprog og Lydskrift	Bemærkninger
270	Villerupgaard 8a	Nyt Navn for »Hulgaard«. Skyldes tidligere Ejer Jøppe Mark.
271	Vestermølledam vejste/møl.dam. 18a	Lige Vest for »Vestermølle«; høje Brinker om. Udtørret. Schade 321.
272	Mjelland mjellan 9a	Mjel = Grus Sand. Navn paa Jorden, hvor Gaarden ligger. Nuværende Ejer: Søren Olsen.
273	»Sondergaard« 7a	Schade 1797: »En for faa Aar siden udflyttet Gaard, ligger et kort Stykke Vej sønden for den vesterste Del af Løderup By«. — Navn nu: »Gammelgaard«.
274	Vestergammeltoft wæjstegammeltowt 9f	Lige Vest for »Gammelgaard«, d. e. den Mark, hvorpaa nu bygget Gaarden »Solbakken«. Flad, firkantet. Tidligere Dige paa den ene Side og Vej paa den anden. Till. 274.
275	Østergammeltoft østegammeltowt 9f	Øst for »Solbakken« og skilt fra ved en Slugt fra »Dalgaard« og syd paa. Eng imellem. Meget høj Mark.
276	Stortoft stu.towt ..... Fredsø 27a	I sin Tid købt fra Lødderup til »Hangaard« i Fredsø. Nu Brugsforening paa den.
277	Sodal sudål (d til første Stavelse)	Lavning i Syd-Nord. Korsvej i den. Till. Nr. 277.
278	Sodalsbakke sudålsba'k	Sodals vestlige Kant. Højest ved Korsvejen.
279	Jæspe/ha.w	Jordens Navn, hvor Chr. Boll (Villa »Fagereng«) bor.
280	Lushede lu.shie ..... 15b m. fl.	Opdyrket Hede fra »Dalgaard« og »Damgaard«. Tidligere hentet Montør her. »Sondergaard« ligger paa »Lushede«.
281	Thorsens Sten .. Skel mell. 10f 15b og 6d	Skelsten i Løgend Aa, hvis Udspring ved Bolls. (279). En Degn i Fredsø for ca. 50 Aar siden, Thorsen, benyttede den til Overgang til Lødderup. Derfra Navnet.
282	Rund (Niels Thomsens) ron' 10b	Ved Sydenden af Lødderup Dige, vest for Niels Overgaards »Vesterkær«. Hist. Aarb. 1919, S. 107. »Suppværk«. Lushede norden for. »Rund« = et rundagtigt Engstykke. Alm. om Vandløb og vel i Forbindelse med Verbet at »rinde«.
283	Kaalgaarddige kalgor/di.g .. Mellem 6h og 25	Sten i et Par Steder.

Nr.	Skriftsprog og Lydskrift	Bemærkninger
284	Strømborghus (nu nedrevet)....	Thor Wendelboe siger at have hørt, at det i sin Tid var bleven flyttet hertil fra »Strømhuse« mell. Pinen og Glyngøre. — Schade 1797: »Dette Hus, som ligger et Bøsseskud vesten for Trælborg, er bygget for 3 Aar siden paa Hedejord«.
285	Brunbak bru.nbak 15b	Gammel Hede; nu flad Mark. Øst fra »Søndergaard« helt hen til Lægind Kærvej. Agre S.—N.
286	Lyngtoft ljong.towt 15b	Hvor »Søndergaard« ligger. Agre Ø.-V.
287	Overtoft åwtowt ..... 15a og 17a	Flad Mark, hvor »Damgaard« og »Østermøllegaard« nu ligger. Till. Nr. 287.
288	»Damgaard«s tidligere Plads.	Ejendommeligt Skønhed i Gaardens Tid.
289	Damtoft dam.towt 15a	Mellem gl. »Damgaard« og Vejen.
290	Dambrink dam.brenk 17b	Paa modsatte Side af Broen og nordfor den. Op mod gl. »Bisgaard«.
291	Hold hol' 15a	Tidligere stor, meget dyb Dam, nu delvis udtørret. Nord for gl. «Damgaard«. Jvfr. Nr. 58. Hist. Aarb. 1919, S. 93.
292	Blaakilde blo/kjæl. .... 15a og 8a	Væld 3—4 Minutters Gang øst for »Hulgaard«. I Skellet mellem »Damgaard« og »Hulgaard«. Mest i sidste. Dammen lidt mindre efter Engens Udtørring.
293	Kringeltoft 10a	Syd for Vejen. Midt paa »Damgaard«s Mark op mod det krogede Skel mod forh. Niels Thomsens Gaard.
294	Leagre leager 15a	Syd for Vejen. Til »Damgaard«. Mod
295	Niels Thomsens Gaard. Nedbrudt. Jorden solgt til flere.	Østermøllejord. — Jvfr. »Glemte Stednavne«.
296	Henrik Nielsens Gaards gamle Beliggenhed	
297	Sdr. Bisgaard 11a	Oprindelig Bispegaard. Historie langt tilbage (jvfr. Dueholm Diplom.) Norre Bisgaard skilt fra Sdr. Bisgaard som
298	Nørre Bisgaard 12a	Fæste for ca. 150 Aar siden.
299	»Østermøllegaard«s gamle Beliggenhed	Schade S. 321.
300	Østermølledam ostemøl.dam. 17b	Vest for Broen. Stor (ca. 10 Tdr. Ld.) og dyb Dam. Udtørret og dyrket.

Nr.	Skriftsprog og Lydskrift	Bemærkninger
301	Kast kåst	17a Holm, omgivet af Engdrag. NØ. Hjørne af »Østermøllegaard«s Jord op mod »Markmølle«.
302	Mølkær mølkjar	11b og 12 Kærstrækning fra Vejen (Broen ved Ø. Mølle) til forh. Langdam (303).

Markmølle, Lødderup Sogn, Mors.

[Jvfr. Schadeuddragene bagest i nærværende Arbejde.]

303	Langdam lång.dam.	1a Vest for »Markmølle«. Lang: FrøVejen til gl. »Bisgaard« (over noget af »Østermøllegaard«s Jord). Udtørret for ca. 60 Aar siden af Søren Markmøller.
304	Lyngholm ljong.hwol'm	1a Lille Halvø mellem Langdam (303) og Trinddam (305).
305	Trinddam trenddam.	1a Lige nord for Langdam (303). Udtørret for ca. 60 Aar siden. Ejeren: Trind = rund.
306	Odde åj.	1a Agermark med Kær paa fire Sider. Nordspids af »Markmølle« Mark.
307	Rund ron'	1a Rundagtigt Engstykke. Lige NØ. Gaarden. Hist. Aarb. 1919, S. 107. Jvfr. Nr. 282.
308	Dor'res	1a Før lille Dam med Siv og Pors. Nu udtørret Lavning SØ. for Gaarden ned mod Træerne. Hist. Aarb. 1919, S. 107.
309	Mølledam møl.dam.	1a Menneskeanlagt. Duoholm Kloster. Forkortet et Par Gange. Till. Nr. 309.
310	Sløj' (Markmøllesløj)	1a Sydvest for »Markmølle«. Landevejen igennem. Hist. Aarb. 1919, S. 107.

Frydsbrønd, Lødderup Sogn, Mors.

[Navnet Frydsbrønd: Hist. Aarb. 1920, S. 89, Hist. Aarb. 1921, S. 48., iøvrigt om Frydsbrønd, Sch.: 17, 37, 86—87, 254, 325.]

311	Brunhøj bru.nhyw'	1d
312	Brunhøj bru.nhyw'	1e
313	Sandgravhøje så.ngrawhyw.	1f

Som Slutsten et gammelt — her paa Egnen almindelig kendt — Ordspil, der lægges en Somand i Munden og er et Udtryk for folkelig Navnetydning og topografisk Sans: »Far op og læg ind til Fred-sø«.

(Fortsættes).

Jordløse Huse.

(Af Kr. Søndergaard, Outrup.)

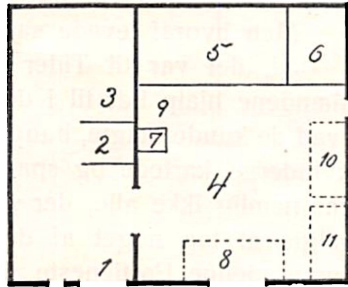
Hde udkomne Hefter af „Historisk Aarbog“ er der fremkommet udførlige Beretninger med Tegninger over de gamle Bøndergaardes og særlig over de gamle Raalingers Indretning. Jeg vil gerne prøve at udfylde disse med nogle Oplysninger om de mange smaa, jordløse Huse, som dengang — altsaa for et Par Menneskealdre siden — laa ligesom strøet omkring i Udkanten af Landsbyerne. En enkelt af disse smaa, firkantede Hytter findes hist og her, men om faa Aar vil de jo være „en saga blott“.

Som Dreng kom jeg tidt i flere af disse Huse og husker derfor godt, hvordan de var indrettet. De var 7 à 8 Alen lange og 6 Alen brede og ved en Skillevæg tværs over delt i to Dele, saaledes at det ene Rum blev 4½ og det andet 3 Alen. Paa den anden Led havde begge Rum hele Husets Bredde. Murene var

tidt Lervægge, som hvilede paa en Fod eller Sokkel af store utilhugne Kampesten, som stak frem baade ude og inde. Murhøjden var omtrent $2\frac{1}{2}$ Alen. Gulvet var af stampet Ler. De fleste var indrettet omtrent som følgende Grundtegning:

1. *Indgangsdøren*, hvorigennem man kom ind i det 3 Alen brede Rum, som benyttedes baade som Gang, Køkken og Bryggers m. m., fandtes næsten altid paa Sydsiden.

2. *Aaben Skorsten*, som paa Forsiden hvilede paa en „Træhammer“. Paa Bunden af Skorstenen var muret Ildsted, hvori var et Fyrhul med Jernrister i Bunden. I

Mangel heraf benyttedes en „Trefod“. Over Ildstedet fandtes et Hul i Muren til Bilæggekakkelovnen.

3. Paa den anden Side af Skorstenen førte en simpel *Stige* op til *det lave Loft*, som benyttedes til Tørv m. m. Et lille Vindue med 4 smaa Ruder kunde kun sparsomt oplyse Rummet. Skorstenen trak ikke godt, saa der var næsten altid en stram Lugt af Tørverøg.

4. *Stuen* med et nogenlunde ordentligt Fag Vinduer og en lille firkantet Rude ud paa Enden af Huset.

5. *Indpanelet Seng*.

6. *Et aflukket Rum*, som benyttedes til meget forskelligt.

7. *Bilæggekakkelovnen*.

8. *Bord*, indenfor en Skammel, for Bordenden en lille Bænk.

9. *En simpel Armstol*.

10. *Kiste med buet Laag*,

11. *Dragkiste*, hvis Overflade benyttedes som Hylde til Kopper, Tallerkener, Fade med Mælk m. m. *Et Par trebenede Skamler* fuldendte Møblementet.

I et saadant Hus boede enten et Par ældre Folk eller en enlig Mand eller Kvinde, eller ofte et Par ældre Kvinder. Det var jo saa „rosomt“, og saa fandt man sig i, at det var lidt knebent med Plads.

Men hvoraf levede saa disse gamle Mennesker?

Ja, det var til Tider „skralt“ nok med Føden. Mændene hjalp lidt til i de nærliggende Gaarde med, hvad de kunde magte, bandt Løbe, snoede Simer m. m. Kvinderne kartede og spandt for Gaardkonerne; det var nemlig ikke alle, der vilde have „Kaargild“, men valgte at faa noget af det „henlavet“. Selvfølgelig kunde denne Fortjeneste ikke strække til; men den private Godgørenhed var dengang større end nutildags. Ved Slagtning og Bagning blev der af de fleste Gaardkoner tænkt paa disse gamle Mennesker, og tidt blev der sendt dem Middagsmad o. a. m. Jeg mindes saa godt, at naar vi havde faaet Kaal eller Ærter til Middag, var jeg meget glad for at bringe lidt deraf til saadan en fattig Kone. Hun var taknemlig derfor og kunde tidt bruge et Udtryk som: „Gui gi', a et' haa' synnet, si'n a fæk Ko'l te mi Oien!“ Saa fik jeg en Kandisknald og mange Tusind Tak med mig hjem. Enkelte Gange skulde jeg vente og have Kaffe, som blev kogt i et sort Lerkrus og derfor var temmelig grumset; men „de' er de' tyk', dæ' koster æ Peng'!“ sagde den gamle. Nogle af dem gik i en knap Tid ud og bad om „lidt i Guds Navn“, og enkelte fik lidt Hjælp af den fri Fattigkasse. Men de fleste satte Pris paa at klare sig selv.

Det var i den Tid, at Tanken kom frem om at oprette Fattiggaarde, og Hensigten var sikkert god.

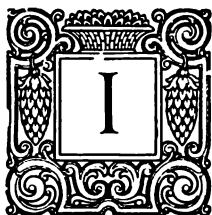
Der kom jo en Tid for de fattige gamle, da de paa Grund af Sygdom og Alderdom ikke kunde klare sig selv men nødvendigvis skulde have Hjælp. Og saa mente man, at naar de var samlet paa én Plads, kunde denne ydes baade bedre og billigere. Dette er jo sikkert rigtigt nok, og var man bare blevet staaende ved Alderdomshjem for gamle svage Mennesker, saadan som vor Tid indretter det, vilde Sagen have været god. Men paa disse Fattiggaarde blev baade Børn, hæderlige og mindre hæderlige Mennesker stuvet sammen, og det var jo, særlig i moralsk Henseende, meget uheldigt. Og med al den Kraft og Energi, de hæderlige gamle var i Besiddelse af, protesterede de imod at flytte ud af deres fattige Hjem og ind paa en saadan Anstalt, hvor alt var ordnet næsten automatisk. De vilde ikke ofre deres Frihed og Selvstændighed for bedre Ophold og Pleje; hellere vilde de lide Savn og Nød og blive i deres gamle men elskede Rønne, hvor deres Frihed og Selvstændighed i det mindste kunde bevares.

Oprettelsen af hine Fattiggaarde var et Fejltrin; dette erkendes af vor Tid, og derfor omdannes de nu til Alderdomshjem, hvor Forholdene sikkert er gode og hyggelige. Men trods dette, vil fattig Kone dog endnu helst blive boende i sin Hytte og dø i sin Rede. Og er dette saa underligt?

Voldstedet „Blaaborg“.

Ved Johan P. Hovmøller.

Oldtiden var Jylland det Sted, hvor Danmarks Historie væsentligst foregik, og Øerne og Holmene i Limfjordens Vande spiller ind baade i Historie og Sagn.

Vi forstaar de gamle Vikingers dybe Trang til Søen og deres Lyst til Kamp og Sejr, naar vi læser den gamle Eigil Skallegrimssons Ord:

Det mælte min Mor,
at mig skulde købes
Skib og skønne Aarer.
Vorde skal du Viking,
stande højt i Stavnen,
styre frie Snekker
kækt til fjerne Kyster,
øve Daad som Dagværk.

Det maa sikkert være i den Tid, de gamle Borge*) er blevet til, hvis Voldsteder endnu ses og minder om svundne Tider —, Tider, da hver enkelt Mand skulde se at forsvare sig og sine mod fremmede Voldsmænds Overlast.

Det er sikkert af den Grund, vi træffer alle de gamle Voldsteder og mange af vore middelalderlige

---

*) Blaaborg; Blaabjerg i Rakkeby Sogn. Stadig levende baade som Sted- og Persønnavn. (Red.)

Ridderborge ved en Arm af Fjorden*). Denne Arm skulde helst gaa lidt ind i Landet og paa sin Vej gøre en Svingning, bag ved hvilken Borgen blev bygget, saaledes at den ikke kunde ses ude fra Fjorden, hvorimod vedkommende Borgherre havde let ved at udspejle forbisejlende Skibe og i Tide vogte sig for mulige Fjender.

At der maa have været mange Fjordarme, forstaaer vi, naar vi hører, at Mors skal have været delt i syv Øer.

Saaledes ligger det gamle Voldsted *Blaaborg* i Rakkeby Sogn i et Engdrag, der krummer sig lidt, og hvor Fjorden sikkert i Oldtiden har gaaet ind. Naar vi tænker os, at Limfjordens Vande har skyllet helt omkring den gamle Borg, kan vi forstaa, at det har været et stort Arbejde at sejle denne store Banke og den brede Vold ud i Fjorden fra den faste Grund helt oppe mod Blaabjerggaards Have, hvor et Utal af store og smaa Huller tyder paa, at Jorden er taget, hvad da ogsaa Sagnet fortæller. Selve Borgen var saa bygget af Træ, som da var det almindelige Bygnings-emne. Det foregik paa den Maade, at man lagde Træstammer oven paa hinanden, til de naaede den attraaede Højde, og vi tænker os da, at der paa den Maade har rejst sig en anselig Borg paa Midterbanken, som saa er bleven tjældet med Dyrehuder. Borgen har saaledes afgivet en lun og sikker Bolig for de gæve Stridsmænd, der maaske i Begyndelsen af Borgens Saga har været Vikinger.

Det fortælles, at de svære Egepæle, som endnu ses, skal have baaret en Bro, som førte fra Midterbanken over Graven til Volden, og at denne Bro skal have været af Kobber. Maaske har den i Sammen-

---

*) Tidspunktet for Borgbygning paa Holme er maaske snarere den tidlige Middelalder.

føjningerne været beslaaet med Kobber. Disse Egepæle er meget lange — Ejeren af Blaabjerggaard har gravet ca. fire Alen ned, og endda stod Pælene lige faste. En Undersøgelse viste flere Taphuller; de har altsaa haft Skraastivere, som har været tappet i Pælene. Ligeledes saas, at Pælene paa Indersiderne var slidt i „Gurrer“, der sikkert er fremkommen ved, at Broen, naar nogen traadte paa den, har svunget frem og tilbage, og den maa altsaa have hængt i Kæder.

Lige udenfor Indsejlingen gennem Volden fandtes ved Oprensning af Aaen, 1923, Hovedskallen af et Menneske. Kunde den tale, vilde den maaske fortælle os mærkelige Ting om dens Tid og om Borgens Historie. Ved Tørvegravning i Nærheden af Volden er fundet et velbevaret Skibsrør af Eg. Ligeledes er der fundet et Stykke Metal ude ved Volden, som løb sammen i Ilden, da man vilde lægge det paa et Plovjern, og det viste sig da at være Sølv. Omtrent samme Sted er fundet en stor Kobbermedalje med et Kvindebillede.

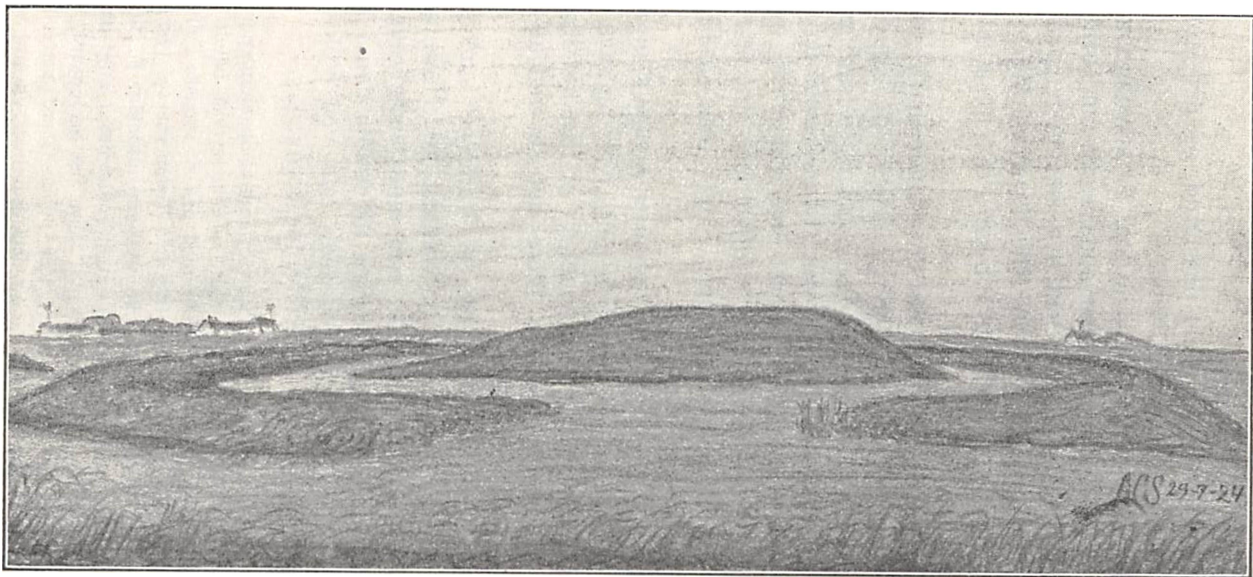
Et Sagn fortæller, at én af Borgens Ejere skal have heddet *Blaaskæg**) og at samme Herre skal have været en haard Hals, der ikke tog det saa nøje med Menneskeliv. Det fortælles, at han drog til fjerne Egne og røvede Gods og Guld, forsmaaede ejheller smukke Kvinder og stærke Mænd, som han ikke var bange for senere at myrde, om de ikke var ham lydige.

Et Sagn fortæller, at *Harald Blaataand****) skal have boet paa Blaaborg, hvad ogsaa kan have sin Rigtighed, idet han jo tyede herop, da Kejser Otto den Anden 974 forfulgte ham. Kongen har da boet paa Blaaborg,

---

*) B l a a betød i gamle Dage Sort. Samme Sagn er fortalt Red. af afd. Gaardejer Kr. Blaabjerg, Blaabjerggaard.

**) Harald Blaataand er knyttet til en Mængde morsingske Folkesagn. (Red.)

Blaaborg Voldsted.

(Tegn. af A. C. Skyum.)

medens Kejseren har boet paa Lund, og der kom da her en Overenskomst i Stand.

Derimod er der vel ikke stor Sandsynlighed for, at det Sagn, at Harald Blaatands og Svend Tveskægs Daab skal have fundet Sted her, har noget paa sig. Daaben fandt Sted ca. 960. Efter Overleveringen blev Kongen overbevist ved, at Munken Popo bar glødende Jern.

Vi véd, at danske og norske Flaader har færdedes i Farvandene omkring Mors, saaledes da Knud den Store Aar 1017 sejlede gennem Limfjorden fra England for at straffe sine Nabokonger, *Amund Jakob* og *Olav den Hellige* for deres Angreb paa Danmark, og da *Harald Haarderaade* i 1049 sejlede med sine 60 Skibe gennem Limfjorden og senere, i 1061, førte sin Flaade fra Øst til Vest.

Vi forstaar, at Begivenhederne mange Gange har været Befolkningen nær inde paa Livet, og at det har haft stor Betydning for Blaaborg, at den har ligget i Skjul, og dog har dens Ejere haft let ved at følge Begivenhedernes Gang.

Eftersom Tiderne gik, er Vandene sunket, og Blaaborg er maaske bleven landfast mod Nord og har af den Grund ikke været saa modstandsdygtig, og Sagnet fortæller, at Spanierne afbrændte den i Kong Hans's Tid 1492*). Egepælene ude ved Voldstedet vidner derom, idet de er svedne foroven.

*) At „Blaaborg“ skulde være brændt af Spanierne paa Kong Hans's Tid, synes lidet troligt. — Ganske vist havde denne Konge en betydelig Lejehær med paa sit svenske Felttog og senere paa Ditmarskertogtet; men Tropperne var tyske. Fra Faghistorikerens Side, f. Eks. Museumsinspektør P. Hauberg, fremsættes en Formodning om, at Voldstedet er langt ældre. — Borgen har imidlertid i 1481 været en Sædegaard, kaldet „Blaaborrig“. (Se senere.) Har denne Gaard været til paa Trediveaarskrigens Tid — og den Mulighed synes at være til

Der er saa ikke mere bleven bygget paa Midterbanken, men derimod inde paa den faste Grund, hvor der sikkert i Forvejen maa være bygget Avlsbygninger, da Ejerne forlængst maa have begyndt at dyrke Jord.

Senere blev den til en Tvillinggaard*), hvoraf den nordre forlængst er flyttet op paa de højere Marker og kaldes *Blaabjerggaard*.

Den søndre har en kort Tid været Fæste under Glomstrup, men maa ellers have været ejet af frie Mænd, da vi i Stavnsbaandets Dage træffer Sønner derfra som Ejere af større Gaarde i andre Sogne. Denne søndre Gaard er nu delt i to omtrent lige store og velbyggede Gaarde, som ligger paa de højere Marker øst for Tvillinggaardenes Plads og kaldes *Sønder Blaabjerg* og *Øster Blaabjerg*.

Det er saaledes gaaet ens for begge de første Bopladser; de ligger nu øde, og der færdes kun sjældent Mennesker dér, hvor før saa mange Slægter har levet. Faar disse stille Steder en enkelt Gang Besøg, og er den besøgende saa lykkelig at eje lidt af Fantasiens Gave, vil disse henfarne Slægter bringe ham Bud og fortælle ham om deres Liv og Færden her.

Rundt omkring Midterbanken paa Voldstedet har der i Vandstandshøjde været anbragt en Mængde store og smaa Sten til at tage mod Bølgeslaget og værne Jorden mod Bølgenes Udvaskning. Om disse Sten fortælles, at de er ført op til Rakkeby Kirke, hvor de blev brugt til et Stendige omkring Kirkegaarden.

Stede — kan det hælde, at det er Italienerne, som har afbrændt den. Mellem Wallensteins Tropper var der i hvert Tilfælde italienske Landsknægte, og M o r s har vistnok lidt langt mere under denne Krig, end det nutildags er muligt at oplyse, da Materialet om denne Fjendebesættelse af Landet er meget mangelfuldt. (Red.)

*) Dobbeltgaard.

Da den vestlige og sydlige Side for nogle Aar siden nedreves, fandtes en mærkelig tilhugget Sten, som desværre er gaaet tabt.

Ved det sydvestlige Hjørne af Kirken staar en stor smukt tilhugget Sten, hvorom Sagnet fortæller, at den skal have staaet ude ved den gamle Borg og været brugt som Fortøjningssten dér for de Skibe, der laa i Graven.

Til Bekræftelse af, at andre deler mit Syn paa de gamle Voldsteders Ælde, anfører jeg her en Del af Museumsinspektør P. Haubergs i Aaret 1900 afgivne Beretning om Voldstedet til Nationalmuseet.

Ifølge Provst Schades Beskrivelse af Mors (1811), skal der være fundet Murbrokker øverst i Banken. Stedets Beboere har imidlertid aldrig fundet saadanne Brokker, og en Undersøgelse af Siderne i Midterbankens Gennemskæring viste ikke heller Spor af brændte Sten. Derimod findes her bevaret omtrent midt i Banken en svær 7—8 Tommers Egestolpe, og flere lignende er efterhaanden tagne op, hvilket formentlig viser, at Borgen har været opført af Træ. — Ifølge Traps „Danmark“ omtales „Blaaborrig“ 1481*).

---

*) Dueholms Diplomatarium (ved O. Nielsen. Kbh. 1872.) Side 169—70. „Tingsvidne i Nørre Herred om Sandemænds Tog mellem Guds Hus og Bonden, nemlig vedrørende St. Jørgens Mølle og St. Jørgens Jord og en indgraven Have og nogle Agre mellem Rolstrup og Porshave, hvilket de svor til Dueholm Kloster med Ornum, Stuv og Enemærke . . .“ Mellem disse Tingsvidner eller muligvis Sandemænd findes (den 26. Juni 1481) Per Skamelsen i Blaaborrig. — Skammelsen-Slægten af Lavadelen er meget udbredt i disse Egne. — I samme Tingsvidne Sag nævnes een Per Skamelsen til, boende i Bjergby. — Gennem den snukke Folkevis om Ebbe Skammelsen er Navnet knyttet til „Nordentoft“ i Thy. — Dette synes at bekræfte, at Gaarden ikke har været forladt som Boplads omkr. 1500, og den kan muligvis have holdt sig endnu 150 Aar senere. — I Diplomatariet staves Skamelsen med et „n“.

Voldstedets Anlæg regnes dog at tilhøre en langt tidligere Tid.

— Fra den nyere Tid fortælles om en Mand fra Karby, som — da han en Vinterdag i Mørkningen vilde skyde Genvej til Tæbring — kom ud paa Isen i Kæret omkring Voldstedet. Her gik han vild og vedblev at kredse omkring det gamle Voldsted indtil han i sin Nød raabte om Hjælp. Han blev hørt inde i Blaabjerg, og de kom da ud og raabte til ham: „Kom her i Land, her er Blaabjerg!“ Dette Udraab er siden blevet et almindeligt benyttet Mundheld paa Egnen.

Historiske Data om Blaaborg.

1478.

1478 tog Hr. Niels Timmesen (Rosenkrants) Vidne om, at Blaaborg var Hr. Hans Podebusk's rette Arvegods, og han pantede det til Hr. Skarpenberg.

1481.

1481 nævnes Per Skammelsen i Blaaborrig.

1661.

1661 blev Blaaborg (Bladborg) udlagt fra Kronen til Alb. Balt. Berends Arvinger og Leonh. Marcellis*).

1662.

1662 var Blaaborg (Blaaborrig) en Fæstegaard paa ca. 19 Tdr. Hartkorn.

1664.

Ifølge Dueholm Amts Mtr. af 1664 hørte Blaaborg til Dueholm. Fæsterne var: Michel Andersen og Morten Thomsen.

Landgilden var: 12 Tdr. Byg, 1/2 Td. Smør, 1 Svin, 4 Snesse Aal og 6 Tdr. Havre.

Hartkornet var: 18 — 5 — 1 1/3.

---

*) Leonhard Marcellis var Hollænder; han fik ved Enevældens Indførelse Skøde paa en Mængde Gods paa Mors, saaledes i 1661 paa Lund, 1664 paa Dueholm og et Par andre Gaarde i disse Egne. Marcellis har antagelig forstrakt Frederik den Tredie med Penge til Svenskekrigen. Hald kom paa samme Tid ogsaa i Hollænderes Eje. (Brødrene de Lima; Blicher: Jøderne paa Hald.) (Red.)

1688.

Ifølge Dueholm Amts Mtrk. 1688 ejes Blaaborg af Klingenberg. Fæstere: Peder Michelsen og Kristen Gregersen, og efter hvad der er tilføjet med en senere Haand er Peder Michelsen bleven efterfulgt af Morten Kristensen.

1748.

Ifølge en Jordebog over Glomstrup i Viborg Landstings Skøde og Pptr. 1748 (Blad 351 b): Rakkeby Sogn, Bladborg: Fæster Peder Andersen og Niels Nielsen, som hver gør $\frac{1}{2}$ Plovs Arbejde. Hartkorn 8 — 7 — 2 — $\frac{1}{2}$. Denne Gaard kaldes Sønder-Blaabjerg.

1788.

Ifølge samme Jordebog over Glomstrup for 1788 (Blad 330), Rakkeby Sogn, Bladborg: Fæster Jens Sørensen. Afgift 4 Rdl. Samme Hartkorn.

1789.

Ifølge samme Jordebog over Glomstrup for 1789 (Blad 405 b): Bladborg: Fæster Jens Sørensen. Men her anføres Landgilden saaledes: 4 Rdl. $\frac{1}{2}$ Plovs Arbejde; spinder 2 Pd. Hør eller 3 Pd. Blaar. Samme Hartkorn.

1793.

Ifølge Morsø Herreders Skøde og Pptr. er 1793 d. 17. Juni læst Købekontrakt og Skøde af samme Aar fra Jens Kjørulf Sand, Ejer af Glomstrup, til „min Fæstebonde Jens Sørensen“ paa den halve Bladbjerggaard. Alt Arbejde og Hovning til Glomstrup ophører. Købesum 1070 Rdl., hvoraf 170 Rdl. er betalt kontant. Hartkorn 8 — 7 — 2 — $\frac{1}{2}$.

Om V o t b o r g fortælles, at der paa det gamle Voldsted ogsaa en Gang skal have staaet en Træborg, hvorom det berettes, at den skal have været beboet af én af de mange Smaakonger, som Landet var saa rigt paa, og at samme Konge skal have heddet Ope, og at Ovtrup skal have Navn efter ham. Maaske har dette sin Rigtighed; thi den ældste Form for Ovtrup er „Ophorp“. Ligeledes fortælles et Sagn om en Strid mellem Manden i Votborg og Manden i Nørgaard i Rakkeby. De var Naboer, idet deres Marker stødte sammen i Skellet mellem Tæbring og Rakkeby. Stridens Aarsag skal være en ganske lille Jordkile, som indtil for ganske nylig har været synlig, og som Votborgmanden mente hørte til Tæbring, altsaa til Votborg, medens Nørgaardmanden hævdede, at den hørte til Rakkeby — i saa Tilfælde til Nørgaard. Striden

udartede til Slagsmaal, som endte med det sørgelige Udfald, at Votborgmanden døde. De begravede ham lidt sønden og østen for den omtalte Kile, hvor en ophøjet Plads i Form af en Grav endnu findes, og hvorpaa Vegetationen adskiller sig fra den øvrige.

Votborg er senere flyttet fra Voldstedet op paa de højere Marker langt mod Vest, hvor den en Tid har været en Tvillinggaard. Disse „Tvillinger“ er senere vokset sammen og er saa flyttet hen paa deres nuværende Plads i Nærheden af det gamle Voldsted, hvis Beliggenhed ligner Blaaborgs, i et Engdrag, der krummer sig, og hvor Fjorden sikkert i Oldtiden har gaaet ind.

Lægger man Mærke dertil, vil man se, at de to gamle Borges Historie er saavidt ens. Begge er de flyttet fra Voldstederne op paa de højere Marker; begge har en Tid været Tvillinggaarde, og begge er de flyttet fra denne Plads og hen paa deres nuværende. Forskellen er kun, at de Blaaborgske Tvillinggaarde ikke senere er vokset sammen, og at Votborg trods Tidernes Krav er vedblevet at være den samme.

Museumsinspektør Haubergs Indberetning til Nationalmuseet, 1900.

Blaaborg.

Voldstedet Blaaborg paa Blaabjerggaards Mark er beliggende i Rakkeby Sogn i et lavt mosefyldt Engdrag, som tidligere har staaet under Vand.

Voldstedet bestaar af en Midtbanke omgivet af en bred Grav og udenom denne et Jorddrag, der afbrydes paa den nordvestlige Side, hvor sandsynligvis tidligere Vandet fra den omgivende Sø er gaaet ind i Graven.

Midtbanken dannes af en noget skæv firesidet Jordhøj med afrundet Overflade, indtil 12 F. høj over Gravens Vandlinje. Siderne ligger omtrent i Retning N.—S. og Ø.—V. De indvendige Sidelængder omkring Voldpladsen er: N. 57 F., S. 62 F., Ø. 75 F., V. 81 F. med afrundede Hjørner.

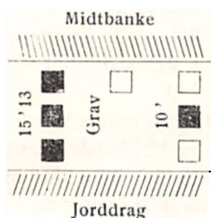
Banksen Grundplan er i Tværnsnit N.—S. 127 F. og Ø.—V. 107 F.

Den omgivende Grav er af betydelig Bredde, paa N. og S. 45 F., paa Østsiden 49 F. og paa Vestsiden 40 F.

Det lave kun 4—5 F. høje Jorddrag udenom Graven er af forskellig Bredde, fra 31 til 57 F. Hvorvidt det tidligere har strakt sig helt rundt om Borgen lader sig ikke afgøre. En lille Ø midt

i Lavningen i N. V. kunde tyde paa, at det i alt Fald har haft en større Udstrækning end nu. Graven har sid og paa flere Steder vandfyldt Bund.

Ved det sydøstlige afrundede Hjørne af Jorddraget fører en Markvej til dette. Muligvis har Forbindelsen til Borgen været fra denne Kant. Fra Jorddraget har atter paa den vestlige Side en

Pælebro ført over Graven til Midtbanken, i hvis vestlige Side dog ikke findes noget Spor efter Bindingsværk. Ifølge Oplysning paa Blaabjerggaard skal der endnu findes 7 Egepæle af 7—8 Tommers Tykkelse i Graven, hvilket svarer til Professor Magnus Petersens Grundtegning af Voldstedet 1873. Ved Undersøgelsen fandtes kun 4 Egepæle; de andre 3 dækkes formentlig af Opfyldningen i Graven.

Stedet har i Tidernes Løb undergaaet flere Forandringer. Midtbanken har saaledes en Gennemskæring fra V.—Ø. i hele sin Bredde, og Jordmassen er ført ud i Graven, hvorved Anlæggets tidligere Forhold er meget forandrede, og paa den sydlige Side er Jorddraget i den nyere Tid gennemgravet med en bred Aabning til Vandets Afløb fra Graven. Den udgravede Jordmasse er blevet opkastet paa Jorddraget til begge Sider og kan tilsyneladende have Udseende af to Forhøjninger til Bygningsværker. Endelig har dybe Grøfter omkring den vestlige og sydlige Side ført Vandet bort fra Eng- og Mosedragene omkring Voldstedet og for en Del lagt Terrænet tørt.

Ifølge Provst Schades Beskrivelse af Mors (1811) skal der være fundet Murbrokker øverst i Banken. Stedets Beboere har imidlertid aldrig set saadanne Brokker, og en Undersøgelse af Siderne i Midtbankens Gennemskæring viste ikke heller Spor af brændte Sten. Derimod findes her bevaret, omtrent midt i Banken, en svær 7—8 Tommers Egestolpe, og flere lignende er efterhaanden tagne op, hvilket formentlig viser, at Borgen har været opført af Træ. Provst Schade meddeler, at man paa Voldstedet har fundet et Øre af en Kobberkedel. Iøvrigt vides der ikke at være fundet Genstande fra Fortiden. Ifølge Traps „Danmark“ omtales „Blaaborrig“ 1481. Voldstedets Anlæg regnes dog at tilhøre en langt tidligere Tid.

Den 11. Juli 1900.

(sign.) P. Hauberg.

Ved Ombygningen af Karby Præstebolig 1924.

Af *Fr. Saabye.*

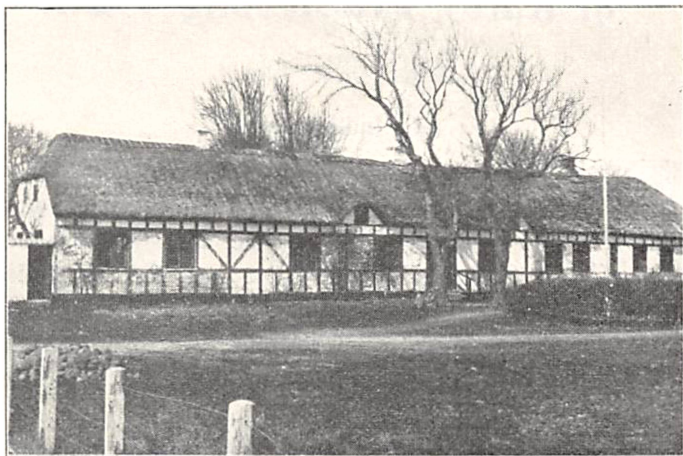
I. Indledning.

Begyndelsen af Maj Maaned 1924 blev den gl. Præstebolig i Karby nedrevet. Ved et Syn over Boligen et Aarstid forinden, hvilket afholdtes paa Initiativ og under Ledelse af Amtets Bygningskonsulent for Præstegaarde, var den bleven udsat som forfalden og ubrugelig for fremtidig Beboelse. Noget gennemgribende i Forholdet maatte derfor foretages.

Da det gl. Præstehus havde mange Særegenheder fremfor de fleste andre af Egnens Beboelseshuse i Nutiden, baade med Hensyn til dets Indretning og dets ydre Stel og Udseende som ogsaa med Hensyn til de mægtige Træer, der var plantet og vokset op ved dens Udgangsdøre, mod Gaardsiden to Asketræer og mod Havesiden 2 Lindetræer, var der stærke Ønsker fremme for at bevare Boligen i den gamle Skikkelse og paa dens gamle Plads. Spørgsmaalet om at foretage en gennemgaaende Restaurering af Boligen fra Ende til anden blev derfor taget under indgaaende Overvejelse af de kirkelige Myndigheder. Ved nærmere Undersøgelse af Bygningen viste det sig imidlertid, at alt i Bygningen baade Mur- og Træværk fra øverst

til nederst ved en saadan Restaurering i alt væsentligt maatte fornyes og opføres fra Grunden af. Bekostningen herved, der vanskelig kunde beregnes, men om hvilken det kunde forudses, at den vilde blive uforholdsmæssig stor, veg man tilbage for. Det blev saa besluttet at opføre en ny Bygning paa samme Plads med Hovedindgang ud for de to Asketræer i Gaardsiden. Disse bevaredes saaledes, miedens Lindetræerne

Mod Gaarden.

i Haven maatte fældes for at give Plads, da den nye Bolig maatte gøres videre end den gamle, der kun maalte 11 Alen.

Hosstaaende Billeder, der er taget i April 1924, viser den gl. Bygning som opført af Bindingsværk. Det har den, saa vidt skønnes, ogsaa været fra Begyndelsen af, men ved de Forandringer, der i Aarenes Løb er foretaget med den, var der nu og har længe ikke været mere end 18 Alen tilbage heraf og det for det allermeste bestaaende af Fyr, der nu var raaddent ved Grunden og opefter. I Virkeligheden er Billederne

derfor noget misvisende, idet Tavlene, som man der ser, for en væsentlig Del er malede paa Murfladen. Huset var omtrent 58 Alen langt, og det er Midterpartiet, der er Bindingsværk. Paa Sydsiden vesten for Havestuedøren, ved det lille Udskud mellem denne og den korte Sidefløj, var der 4 Egestolper i Bindingsværket. De har vistnok været der fra Begyndelsen af Tømrermesteren, der har forestaaet Nedbrydningen,

Mod Haven.

holder for det, idet han mener at kunne se det af deres Indfatning til det øvrige Tømmer. I Beretningen om Bygningens Opførelse nævnes dog intet om Egestømmer. Men derfor kan der jo godt have været disse enkelte Træer, maaske som brugelige Levninger fra en tidligere Bygning.

Der er altid noget vemodigt ved det gamles Fald, naar Mindet om noget godt og betydningsfuldt knyttes til det. Det er Vemodstanker, der fylder os, naar noget, vi i længere Tid er blevet tilvant med og har holdt af, er levet ind i eller har samlevet med, faar sin Afslut-

ning. Det gælder i Naturen, først og fremmest dog i selve Menneskelivet; men det gælder ogsaa, naar et Værk, rejst af Menneskehænder enten til Minde om Liv, der *er* levet, eller til Fremme og Beskyttelse for Liv, der *skal* leves, maa falde for Tidens Tand. Der samles pietetsfulde Følelser om et saadant Værk, og det fylder med Vemod, naar dets Tid er udlevet. I ikke ringe Grad er dette Tilfældet, naar et saadant Værk har været Bolig for Mennesker. Ikke de døde Ting af Sten og Træ knytter Tankerne sig til, men til Menneskelivet, som her er levet.

Man kan derfor heller ikke undres over, at der rejste sig en Art af Vemodsfølelser blandt Karby Sogns Beboere, da det blev dem bekendt, at den gamle Præstebolig maatte falde. Inden for dens Mure havde Livet jo i en lang Aarrække rørt sig i Tilknytning til hele Sognet, ja Pastoratet, og i Arbejde for dets Beboeres Velfærd. Flere Slægtled havde her gaaet ind og ud, naar de gik i Ærinde til Præsten for deres nærmeste og sig selv om Hovedbegivenheder i deres Liv. Det og meget andet, der knyttedes til Præstens Stilling som Kirkelivets Leder i Sognet, samt endelig ogsaa selve Bygningens ejendommelige Indretning, der ikke var som de andre Boliger i Sognet, samlede Sognebeboernes Pietet om den.

Ved Tanken om Præsteboligens Fald ledes Tanken ind paa Spørgsmaalet om, hvormange og hvilke Præstefamilier, der har boet i den, og hvornaar og af hvem den er opført. Almindeligvis har man i Sognet tiltænkt Bygningen en højere Ælde, end den egentlig har. Hele Præstegaarden blev opført i Aarene 1802—1806 af Provst Obel, heri ogsaa det nedrevne Stuehus, som er den sidste Rest af hans Bygninger i Præstegaarden. Indtil for et Par Aar siden stod ogsaa den østre Længe, Hestestald og Fæhus. Efter Præste-

gaardens Udstykning i 1920—21 blev denne Længe nedrevet og ikke erstattet med nogen ny Bygning, saa Gaarden har nu kun 3 Længer, hvilket giver den en meget væsentlig og, da Landevejen fører langs med den aabne Side af den, iøjnefaldende Forandring i Udseende.

II. Fra Provst Obel og nedefter til 1923.

Om Præstegaardens Opførelse noterer Provst Obel i Embedsbogen:

Præstegaarden og dens Tilliggende.

I. Bygninger.

Præstegaarden modtog nærværende Besidder Andreas Christian Obel i Aaret 1798 i en højest brøstfældig og ussel Tilstand. Dens vidtløftige Bygninger, der næsten alle vare faldefærdige, laa vidt fra hverandre, og Gaardsrummet var fuldt af Møddingssteder. Da, formedelst Gaardens store Brøstfældighed, ingen Hovedreparation kunde være anvendelig, blev jeg nødsaget til af ganske ny at lade samme opbygge, som og nu med megen stor Bekostning fra Aaret 1802 til 1806 er sket. Bygningerne ere mere sammendragne, Gaardsrummet gjort mindre og med mange 100 Læs opfyldt, saa at Gaarden nu er indbygget næsten i og bestaar af følgende 4 Længder:

a) Vaaningshuset i Sønder er 25 Fag og fra Grunden af ganske ny opbyggt af Fyr, Over- og Under-Tømmer, Straatag og overalt murede Vægge, samt Jordkjælder under de 5 Fag. Værelserne ere følgende: En Storstue paa 5 Fag paa den østre Ende, gibset og panelet med 2 dobbelte Døre, og Vinduer paa 3 Sider. 2 Gjæstekamre, hver paa 2 Fag. En Havestue paa 3 Fag med en dobbelt Dør fra Gangen af og en Vindue-Dør til Haven. Derefter 2 Fag til Trap til Loftet og et Fadebur. Et Sovekammer paa 2 Fag. En Dagligstue paa 4 Fag, gibset og panelet. Et Jomfru-Kammer. Et Pulterkammer. En Folkestue. Kiøkken, og endelig et Fag til Gang ud til Gaarden. Gangen til Hovedværelserne fra Storstuen til Dagligstuen er 24 Alen lang og $3\frac{3}{4}$ Alen bred. Alle Døre er forsynede med Messinglaase.

b) Vesterhuset, som ved et Halvtag er forbundet med Vaaningshuset, bestaar af 25 Fag og er indrettet til Mælkestue, Bryggers

Bagestue, Pigekammer, 3 andre Kamre, Vognremisse, Gjestestald med Kuskekammer og Rullestue. Over hele Huset er Loft og i Kamrene Fjælgulv. Hele Huset har overalt murede Vægge undtagen paa den vestre Side, hvor nogle Vægge ere klinede.

c) Laden bestaar af 10 Gulve eller 20 Fag med Tverlo og Kjøre-Rum langs søndre Side, ligeledes overalt muret med brændte Sten undtagen paa nordre Side.

d) Østerhuset, som er ibygget Laden, bestaar af 26 Fag. Undertømmeret er for det meste af Eg, og Væggene ere alle murede med brændte Sten. Huset er indrettet til Foderboes, Fæhus, Faaresti, Tørvehus, Port med Gjennemkjørsel, Hestestald, Karlekammer og Materialhus. Fra Porten og til den søndre Ende er Loft.

e) Et Halvtag forbundet med Østerhuset og indrettet til smaa Kreaturer, er ligeledes overalt muret.

f) Et Hus paa 11 Fag ved den vestre Ende af Vaaningshuset, indrettet til Tørvehus, Svinesti etc.

g) En Smede, norden for Laden.

h) Et Markhus.

Alle disse her anførte Bygninger ere, som sagt, fra Grunden af ny opbygte; hvor meget samme har kostet at opføre, kan jeg vel ikke bestemt sige, men efter et gjort Overslag kan de sikkert regnes at have kostet 5000 Rd.

II. H a v e r.

a) En saakaldt Smærhave, vesten og norden for Gaarden, indhegnet.

b) En Kiøkkenhave, norden for Laden, indhegnet med Stendige.

c) En Lyst- og Frugthave, sønden for Vaaningshuset, indhegnet med Stendige.

III. M a r k - J o r d e r.

Præstegaardens Jorder, som staar for Hartkorn 16 Tdr. 6 Skpr. 3 Fdk. 2 Alb., laa tilforn adspredte blandt Bøndernes, men ere 1797 udskiftede af Fællesskabet, saa Præsten har nu sine Jorder sønden og østen for Gaarden i et Stykke. Areal-Indholdet er følgende: 85⁸⁹⁵⁰/₁₄₀₀₀ Tdr. Ager og Eng, 51⁶⁷⁴/₁₄₀₀₀ Tdr. Overdrev og Fællede, ialt 136⁹⁵²⁴/₁₄₀₀₀ Tdr. Land geometrisk.

Provsten har her begaaet en uvæsentlig Regnefejl ved Sammenlægningen af de to Brøker, der tilsammen er $\frac{9624}{14000}$ og ikke som anført $\frac{9524}{14000}$. Han fortsætter Optegnelserne videre om en Afbygger paa

Præstegaardens Mark, Jeppe Pedersen, om et Hedeskifte paa Redsted Porsmark, et Tørveskifte i Vadkjær samt Præstegaardens Annex-Tilhørende i Karby og Redsted. Men noget nærmere herom forbigaar jeg.

Efter Udløsningen af Byens Jordfællesskab og Jordernes Samling omkring Præstegaarden og efter Opførelsen af de nye, smukke og velindrettede Bygninger var der, skønner man, hidbragt et vist Velvære over Stillingen som Sognepræst i Karby, og man kan derfor heller ikke tænke sig andet, end at det maa have været med en Følelse, der havde noget sejrbevidst over sig, at Pastor Obel efter endt Besværlighed med de mange Byggearbejder begyndte — vist i Vinteren 18^{06/07} — at føre Bog over sine Embedsforetagender fra sin Tiltrædelse som Sognepræst i 1798.

Der foreligger Optegnelser ogsaa af tidligere Sognepræster, navnlig af Mads Schytte, hvorefter senere, men Obel er den første, der begynder med Bogføring af saadanne. I hvert Fald begynder Embedets Liber daticus her. Denne er fortsat af alle efterfølgende Sognepræster i Embedet.

Foruden Præstegaarden med Tilliggende havde Præsteembedet ved dette Tidspunkt og fremad i Tiden en Tiendeindtægt fra Sognebeboerne af omtrent 400 Tdr. Byg. 370 Tdr. regnes der med i Embedsbogen, men det bemærkes ved Tiendelisterne, at den let kunde bringes op til 400 Tdr. Hertil endvidere Højtidsoffer og Accidenser og en Del Smaarente af forskellig Slags. Præsteembedet har saaledes været godt aflagt, og det regnedes da ogsaa lige ned til de allersidste Aaringer som hørende til et af de bedste i vid Omkreds. En Sammenligning mellem Præsteembederne i Morsø Sønder-Herred i Provst Obels Tid kan saa nogenlunde gøres efter det Aarsbidrag, der i Følge Cancellie-Skrivelse af 20. Aug. 1819 blev paalignet Præsterne til Aalborg Stifts Bibliotek. Dette var for: 6

Nykøbing-Lødderup-Elsø Sognekald	6 Rbd.		
Ljørslev-Ørding	”	2	”
Øster- og Vester Assels	”	4	”
Vejslev-Blidstrup	”	3	”
Karby-Hvidbjerg-Redsted	”	7	”
Tæbring-Ovtrup-Rakkeby	”	4	”
Frøslev-Møllerup	”	2	”

Af Provst Obels Bygningsbeskrivelse vil det let kunne ses af dem, der kender den nu nedrevne Præstebolig, at det er den, han har bygget. Selv om den er undergaaet en Del Forandringer, saa var dog endnu ved Nedbrydningen en væsentlig Del af Indretningen den samme som i Begyndelsen. Dette gælder især Storstuen eller Salen, den store Gang, Gæsteværelserne og Havestuen. Messinglaasene, som omtales, fandtes endnu paa Dørene til Hovedværelserne, og det er sikkert de oprindelige. De vil blive anvendte i den nye Bygning, og det maa antages, at de udgør det væsentlige af det oprindelige Materiel i den gamle Bolig, som er anvendelig her.

Provst Obel døde d. 3. Decbr. 1843 og er begravet paa Karby Kirkegaard syd for Kirken nærved Skibet, ved Siden af hans Forgænger Brøchner.

Paa Kirkens Loft findes et Gravkors af Jern, der har staaet over Hans Jørgen Obels Grav. Han var ordineret Kapellan i Karby, men døde tidligt, 26 Aar gl. 1834. Det er antagelig en Slægtning af Provst Obel. Naar Kirkegaarden, som det er Tanken, om kort Tid bliver reguleret, og en Plads ventelig bliver anvist for Gravminder fra udslettede Gravsteder, bør dette Mindekor formentlig hensættes her.

Efter Obel fulgte Josef Christian Sørensen som Sognepræst i Karby. Han blev kaldet hertil d. 24. Febr. 1844 og kom fra Solbjerg paa Mors. Der havde han været siden 1831 og var i 1835 udnævnt til Provst for Morsø Herreder. Provst Sørensen er født d. 11.

Febr. 1796. Efter 17 Aars Virksomhed som Præst for Karby-Hvidbjerg-Redsted Menigheder døde han d. 25. Oktober 1861 og blev begravet paa Karby Kirkegaard syd for Kirkens Kor.

I Embedsbogen bemærker han ved sin Tiltrædelse om Præstegaardens Bygninger, at de var af den Beskaffenhed, som de findes anførte og havde den der opgivne Indretning med Undtagelse af, at der i østre Hus ikke var noget Tørvehus, men derimod i Bygningen i Baggaarden, og at der kun var Messinglaase i Dørene til Hovedværelserne, at Bygningerne befandtes i ret god Stand og vel vedligeholdte, og at han derfor ikke vil kræve Afkortning i Indløsningssummen, der er 500 Rd.

I Vaaningshuset (Raalingen eller Stuehuset) blev i Provst Sørensens Tid foretaget en Del Forandringer, navnlig i Midter- og Vestpartiet. I 1846 blev Trappen ud for Gangdøren omsat og lagt af hugne Granitsten, og der blev opført Grundmur ud for Dagligstuen. 1855 blev Bindingstømmeret fornyet ud for den lange Gang. 1858 blev Muren for Storstuen til Gaardsiden omsat, og 1859 blev Studerekammeret og Sovekammeret udvidet, og der blev opført Grundmur i den til Udvidelsen fornødne Bygning.

I de efterfølgende Sognepræsters Embedstid er der ikke foretaget væsentlige Forandringer i selve Præsteboligen, medens som alt antydet de øvrige Længer af Gaarden Tid efter anden alle er ombyggede eller fjernede.

Efter Provst Sørensens Død blev Hospitalspræst og recid. Kapellan i Aalborg Vilhelm Johan Jacob Boethe — født d. 16. Novbr. 1811 — i Begyndelsen af 1862 kaldet til Sognepræst i Karby. I 1868 udnævntes han til Distriktsprovst for Morsø Herreder. Han bestred Embedet indtil 1878, døde d. A. den 26.

Maj og blev begravet paa Karby Kirkegaard et Stykke syd for Kirken.

Der blev, saavidt skønnes, ikke foretaget noget særligt med Præstegaardens Bygninger i hans Tid. Derimod ses, at Embedets Tiendeforhold gennem et fleraarigt Arbejde er ordnet. Tiendelisterne er blevet thinglæste og har faaet Retskraft.

Af en Skrivelse fra Biskoppen ses, at foruden Provst Sørensens Enke lever ogsaa endnu ved Provst Boethes Tiltrædelse Enken efter Provst Obel.

Som Sognepræst efter Provst Boethe fulgte Christian Joachim Andreas Sørensen, der er født d. 16. Decbr. 1829. Han blev kaldet hertil i 1878, tog sin Afsked ved Aarsskiftet d. 1. Januar 1901 og døde d. 23. Oktbr. 1903. Han var Søn af Provst Sørensen i Karby og er født i Sønderhaa i Thy, hvor hans Fader var Sognepræst i Aarene 1826—31, før han flyttede til Solbjerg paa Mors. Pastor Sørensen ligger begravet ved Siden af Faderen øst for Kirkens sydlige Sidefløj. Paa hans Baare blev fra Beboerne lagt en Sølvkrans, der nu findes ophængt i Kirken ved Siden af Kordøren mod Nord. En Tid efter hans Død rejste Beboerne en Mindesten paa hans Grav.

I hans Embedstid blev den vestlige Længe af Præstegaarden nedrevet og et nyt cirka 60 Alen langt Hus opført istedet. Det blev indrettet til Forpagterbolig, med Gæstestald for Præsten mod Nord og med Konfirmandstue og fælles Bryggers for Præsten og Forpagteren mod Syd.

Her boede Enkefru Boethe sine sidste Leveaar. Hun døde 1893.

Pastor Sørensen har ikke tilført Liber daticus noget fra sin egen Embedstid, men derimod overordentlig meget fra ældre Kirkebøger, som nu beror i Provinsarkivet, fra Dokumenter og Optegnelser af

ældre Præster, navnlig Mads Schytte, som jeg senere kommer til. Derved er mange gamle Ting bleven bevaret for Stedet og gjort let tilgængelige.

Karl Andreas Knudsen, der efter Pastor Sørensens Fratrædelse blev kaldet til Sognepræst for Karby, Hvidbjerg og Redsted Menigheder i 1901, var født i Junget i Salling d. 28. Septbr. 1864. I de første 2 Aar virkede han som Sognepræst efter den gamle Ordning for alle tre Sogne i det hidtilværende Pastorat, men fra 1903 til sin Død for Karby-Rakkeby Pastorat.

I Pastor Knudsens Embedstid skete kun faa og smaa Ændringer i Præstegaardens Bygningsforhold. De enkelte, der foretoges, var i 1902, da Muren i Stuehuset ud for Køkkenet blev omsat, og Fæhusets Indre fornyet samtidig med Opførelsen af en Ajlegrube, og i 1903, da der byggedes et lille Stykke Udhus ved Gaarden, hvortil blev bevilget et Embedslaan paa 1000 Kr. Af Stiftsøvrighedens Skrivelse herom af ^{28/4} 1903 anfører jeg Begyndelsen.

„Hans Majestæt Kongen har under 18. ds. aller-naadigst reskriberet Stiftsøvrigheden saaledes:

„Vor' synderlige Bevaagenhed! Vi giver eder herved tilkende, at vi efter den af Sognepræsten for Karby, Hvidbjerg og Redsted Menigheder paa vor Ø Mors under Aalborg Stift Hr. Karl Andreas Knudsen derom allerunderdanigst gjorte Ansøgning og Begæring samt den af eder derover allerunderdanigst afgivne Erklæring allernaadigst ville have bevilget og tilladt, saa og herved bevilge og tillade, at der til Bestridelse af Udgifterne — — — — —.“

Man studser noget ved Stilen sammenholdt med et saa sent Aarstal som 1903.

Er der kun lidt at bemærke om Bygningsforholdene, bliver der desmere om andre Forhold i Præsteembedet og Pastoratet i Pastor Knudsens Tid. Omannekteringen

i de to Pastorater Karby-Hvidbjerg-Redsted og Tæbring-Ovtrup-Rakkeby gik ud paa, at der af de 6 Sogne i Stedet for to dannedes tre Pastorater: Karby-Rakkeby, Tæbring-Ovtrup og Redsted-Hvidbjerg, og at det residerende Kapellani i Redsted blev et Sognepræstembede. Denne Omlægning og betydelige Forandring i de kirkelige Forhold vakte en Del Misstemning, navnlig i Karby og Rakkeby Sogne, hvor man paa forskellig Vis følte det som et Tab. I det formindskede Pastorat maatte man stille sig i Udsigt, at Præstembedet var i stor Fare for at blive reduceret engang fremad i Tiden, hvad man særlig i Karby Sogn maatte anke over, og skønt Rakkeby fik forøget Tjenestetid i Kirken, hvad der jo maatte være en Fordel, følte man sig dog her besværet over at være revet ud af et fastgroet Forhold til Tæbring, med hvilket Sogn man havde fælles Skole. Pastor Knudsens kirkelige Virksomhed og forstaaende Stilling overfor Beboerne i de to sammenbragte Sogne bødede imidlertid meget paa dette Misforhold, og Stillingen havde vel med Tiden rettet sig, naar der ikke var tilgaaet den Nyforandring i Pastoratet, at det fik en Kirke mere.

I Aaret 1907 blev der paa Agerø i Karby Sogn opført en ny Kirke, som blev indviet d. 3. Maj 1908. Fra det Tidspunkt var der tre Kirker at betjene i Pastoratet. Fremkomsten af denne Kirke vakte i Begyndelsen nogen Misfornøjelse uden for Agerø, ogsaa navnlig af den Grund, at den forudgaaende Sag herom ikke havde været forelagt Sognets Menighedsraad til Betænkning. Men Modviljen fortog sig dog inden ret længe, idet man blev klog paa, at Agerøboerne satte Pris paa deres Kirke ved den flittige Brug, de gjorde af den.

I de første 6 Aar indtil 1914 blev Agerø Kirke betjent af Præsterne i Karby og Redsted med to

Gudstjenester om Maanedene, een for hver Præst. Efter 1914 bortfaldt denne Forpligtelse for Redsted Præsts Vedkommende, og han saavel som Menighedsraadene i Redsted-Hvidbjerg vilde derefter ikke have mere med Sagen at gøre.

Efter Henstilling fra Provstiet havde Karby Menighedsraad sat et Arbejde i Gang for at finde den heldigste Løsning paa Spørgsmaalet om Agerø Kirkes præstelige Betjening efter Ophøret i 1914. Der blev set paa, at de to Pastorater Redsted og Tæbring, som havde størst Fordel af Omannekteringen 1903, maatte kunne yde nogen Støtte overfor det nyindtraadte Forhold. Men der var ingen Udvej at finde, og Karby stod ene tilbage med Svien.

Pastor Knudsen forrettede derefter ene Prædiketjenesten paa Agerø uden for de ordinære Tjenester hver Søn- og Helligdag i Karby og Rakkeby Kirker. Dette havde han lovet Agerøboerne at gøre, saa længe han kunde det. Han vedblev hermed indtil sin Død d. 5. Juli 1915. Hans pludselige Bortgang er endnu i frisk Minde og vil sent blive glemt. Under et hurtigt optrækkende Tordenvejr henved 6-Tiden om Eftermiddagen rantes han og hans 12-aarige Søn Helge af Lynet vesten for Præstegaardens Have.

Pastor Knudsen blev begravet paa Karby Kirkegaard tæt ved Kirkens Korsfløj mod Syd. Beboerne rejste en Mindesten paa hans Grav, til hvis Vedligeholdelse et mindre Beløb blev hensat. Den 26. Septbr. s. A. fandt en Afsløringshøjtidelighed Sted ved en Sammenkomst paa Kirkegaarden, hvor Provst Hansen, Nykøbing, talte.

Aaret efter, d. 9. April, blev Sognepræst J. P. Jensen indsat i Karby Kirke som Sognepræst for Karby-Rakkeby Pastorat. Jens Peter Jensen er født paa Jensgaard i Bramdrup Sogn d. 20. Oktbr. 1861.

Han kom hertil fra Strynø, var allerede udnævnt i Novbr. 1915, men efter Bestemmelserne for Bortflytning fra en Ø kunde han ikke komme hertil inden Foraaret. Han havde været Sognepræst paa Strynø i 8 Aar og forinden 17 Aar for Fjaltring-Trans Pastorat.

Forinden Pastor Jensens Tiltrædelse var der bleven truffet en Ordning af Prædiketjenesten i de 3 Kirker, der gik ud paa, at Agerø aarlig skulde have mindst 20 Gudstjenester, og Karby og Rakkeby henholdsvis højst 5 og 15 Messefald. Denne Ordning var aipasset efter de 3 Kirkekredses Folketal, saa godt det efter Omstændighederne lod sig gøre. Karby havde noget over 900, Rakkeby noget over 200 og Agerø noget over 100 Indbyggere. Denne Ordning bibeholdtes, saalænge Pastor Jensen var i Embedet. Nogle Gange hvert Aar prædikede Pastor Jensen i alle 3 Kirker om Søndagen, men desuagtet blev Ordningen ikke helt tilfredsstillende. Rakkeby Sogn følte sig jævnlig noget brøstholden i Stillingen. Sognet var i 1903 blevet tvunget til Samhør med Karby, sagde man, for at det skulde have Prædiken hver Helligdag; men nu var Forholdet ikke stort bedre i den Henseende end før dette Tidspunkt.

Paa Grund af Sygdom tog Pastor Jensen sin Afsked i Sommeren 1922. Derefter blev der i Rakkeby sat et Arbejde i Gang for at hidbringe en ny Omannektering og falde tilbage til Forholdet før 1903. Dette kunde jo tænkes muligt for Rakkeby, men ikke for Karby, da Sognepræsteembedet i Redsted ikke nu kunde omforandres til et Kapellani. Men selv for Rakkeby var Sagen ikke saa lige til, idet den jo maatte være betinget af Velvilje baade fra Karby Sogn og fra Tæbring-Ovtrup Pastorat. I dem begge var der ved dette Tidspunkt Vakance. Efter et Aars Arbejde

lykkedes det at tilendebringe Sagen, og Ordningen blev da saaledes, at Rakkeby lagdes til Tæbring-Ovtrup Pastorat, men fik kun — hvad ogsaa Tæbring og Ovtrup Sogne var gaaet ind paa at nøjes med — $\frac{3}{4}$ Prædiketjeneste, og heraf skal Præsten i Karby udføre Tredjedelen; det vil sige, at han skal prædike i Rakkeby Kirke hver fjerde Søn- og Helligdag.

Ved denne Ordning kom Tæbring-Ovtrup Pastorat til at bære noget af den paa Karby-Rakkeby lagte nye Byrde med Tjenesten i Agerø Kirke, medens Redsted-Hvidbjerg jo helt var sluppet fri. Men til Gengæld fik Tæbring-Ovtrup saa ogsaa ved Indtagelsen af et Sogn mere et bredere Grundlag for Paaligning af Udgifterne ved sin Præstelønningskasse.

I 1923 maatte Karby altsaa undergaa en ny Om-
 annekering, kun 20 Aar efter den foregaaende. Det var store Omskiftelser i saa kort Tid i det omtumlede, kunde man næsten sige, Pastorats kirkelige Forhold. Men det var ikke paa langt nær de eneste. Ved Lønningsloven 1919 blev Embedet nedsat fra 1ste til anden Lønningsklasse. 1918 blev der bygget en ny stor Lade, der passede for den samlede Gaard, der efter sidste Matrikulering nu var skyldsæt til 11 Tdr. 3 Fdk. Hartkorn. 1920 blev Præstegaardens Jorder udstykkede i 6 Parceller foruden den tilbageværende Del ved Embedet. Dette udgør cirka $8\frac{3}{4}$ ha Agerland foruden en Del Græsningsjord og har 3 Tdr. og 1 Skp. Hartkorn. Efter Udstykningen blev, som nævnt, den gamle Staldbygning nedrevet, og Stald blev indrettet i den nye Lade, der som saadan jo var altfor stor til de nu indtraadte mindre Forhold. Det var alt-
 sammen Forandringer, der blev meget indgribende i Embedets Forhold. Og saa kom nu tilsidst i 1923 Bestemmelsen om Præsteboligens Skæbne.

I den Periode for Præsteembedet, der begynder med Provst Obel, maa han siges at være den, som

især har sat Præg paa Præstegaardens Ydre, og det gælder da ikke mindst for selve Præsteboligen. Den Stil, hvori denne var opført, er ganske vist hist og her bleven brudt, navnlig hvad angaar dens Ydremur, der i den Tid, da Bindingsværksarbejde gik af Brug, ved tiltrængte Fornyelser fik sit Bindingsværk erstattet med Grundmur. Men dens særegne Indretning blev ikke derved forstyrret. Den vaagedes der stedse over at bevare i den oprindelige Stil. Og som Tiden skred frem, og Bygningens Særegenheder traadte stærkere i Modsætning til andre nyere Bygninger, fik den noget antikt over sig, der gav Bestræbelsen for at bevare den yderligere Styrke. I de senere Aar toges derfor under Vedligeholdelsen, der ude som inde foregik efter „gamle Tiders Smag“ (Liber daticus i Pastor Jensens Tid), stadigt mere Sigt paa, ikke blot at opretholde den oprindelige Stil, hvor den gennem Aarene var bevaret, men ogsaa, saa godt det lod sig gøre, at rette ved og dække over Mangler paa Steder, hvor den var brudt eller udslettet. Men Husets Styrke i og for sig bedredes ikke derved, og da Tiden kom, at alt Tømmer var gaaet i Forraadnelse, forstaar det sig, at det maatte faa Ende.

Uvilkaarligt kommer man til at ønske, at Obel havde sat Egetømmer i sit Vaaningshus, som han gjorde det for det meste i sit Fæhus. I saa Fald havde maaske hele Bindingsværket, som de før omtalte 4 Stolper i Havesiden, staaet den Dag i Dag, og Huset vilde da utvivlsomt være blevet restaureret, og den gamle Skikkelse bibeholdt. Men nu var det jo ikke saadant og maatte derfor gaa anderledes.

Forøvrigt er Obels Navn ogsaa knyttet til et andet Byggeforetagende i Karby. Det er det Brøchner-Obelske Hospital, der ligger i Byen lidt Nordvest for Kirken. Der savnes Oplysning om, hvorledes det forholder sig med Fremkomsten af denne Bygning, og ligeledes

om, hvad der har været tænkt at skulle være Husets egentlige Formaal. Efter flere Udsagn, dels af gamle Folk, der kan erindre fra deres første Barndom, at den blev bygget, og ligeledes hvem der murede den, og dels af andre, der kan huske, at Aarstallet 1843 sammen med Navnene Brøchner og Obel har staaet paa den ene Ende af Muren, maa det anses for sikkert, at Huset er bygget i det angivne Aar 1843. Det har altsaa været den sidste Sommer, Provst Obel levede, da han døde i Decbr. Maaned d. A. Men det er jo ret mærkeligt med dette Byggeaar, da Brøchners Navn ogsaa er knyttet dertil. Han døde i 1804. Den første Tanke om Dannelsen af en saadan Stiftelse synes derfor at maatte føres tilbage til Tiden før hans Dødsaar.

Da der intet er, som kan tyde paa, at den nuværende Bygning har haft en Forgænger, ligger det nærmest at slutte, at Obels Formand, Brøchner, har udsat et Pengebeløb, som han har overladt sin Efterfølger at gøre Brug af til Stiftelsens Opførelse. I saa Fald er det dog noget længe, inden hans Bestemmelse herom er bleven realiseret. Grunden hertil kan man ikke ane noget om. Mange ældre Folk er af den Mening, at der har været en Sum udsat til dens Vedligeholdelse. Men herom vides intet bestemt. Kommunen holder den vedlige og styrer den. Dens Tilværelse knyttes endnu til de to Præsters Navne, og den bærer Navnet Hospital. Almindeligvis ses den paa som en Stiftelse. Men selvejende kan den ikke kaldes, da der savnes Midler til dens Vedligeholdelse. Om den har haft saadanne, faar staa hen.

Næste Aar fortsætter Hr. Saabye med sin interessante Beretning om Karby Præstegaard og dens Beboere fra Mads Schyttes til Obels Tid. Aarborgens Pladsforhold har ikke kunnet tillade, at hele Afhandlingen kom i Aar.

Red.

Sømandsliv paa Limfjorden i Begyndelsen af Firserne.

Af Kaptajn *J. Kusk-Jensen.*

Paa den Tid, Talen her er om, var Forholdene anderledes end nu; den vestlige Del af Limfjorden var til en vis Grad indelukket, for i Thyborøn Kanal var der kun 8 Fod Vand fra Havet ind over Fjordgrunden og sommetider mindre; over Løgstørgrund var der heller ikke mere, følgelig kunde de største Skibe ikke være større, end at de kunde gaa over med højst 8 Fod, naar de ikke vilde lægtes over, og det var forbunden med saa mange Omkostninger og saa megen Tidsspilde, at denne Udvej højst nødvendig blev benyttet.

Læseren vil vel sige: Trafikken var heller ikke saa stor som nu; ganske vist, Nykøbing og Thisted havde blot et Par Tusinde Indbyggere hver; det var kun i Byerne, der blev brugt Kul til Brændsel foruden nogle Smedekul. Folk paa Landet gravede Tørv og slog Lyng for at faa Brændsel, kastede vel ogsaa et Knippe Halm i Bagerovnen en Gang imellem, for at faa den varm nok til de store Rugbrød. — Alligevel var der ikke saa lidt Sejlads; de fleste solgte Korn, Præstetiende blev ofte leveret ved nærmeste Ladeplads og i Jagter og Slup'er sejlet til Købmandens Pakhus, der ofte stod i Forbindelse med en Tørreovn, hvor Kornet blev tørret og f. Eks. Havre blev svovlet for at give det et lysere og mere ensartet Udseende. Der var Tørreovne i Nykøbing, ved Sillerslevøre, et i Solbjerg og rimeligvis flere. — Naar saa Købmanden

havde solgt en Ladning, blev den indladet i større Skibe og sejlet til Aalborg, København og England, der særlig købte Byg og Havre, medens Norge købte mest Rug.

Kornet blev for det meste leveret saa sent — det skulde tærskes af med Plejl først — at det ikke kunde afskibes før om Foraaret. Hen ad 1. Marts blev alle Skibe taklet til og tog deres Ladning ind, og de, der skulde vest efter, sejlede op til Thyborøn Kanal, hvor der til Tider kunde ligge hele Flaader af Skibe ventende paa en god Vind.

Jeg husker en Historie om to Fartøjer fra Thisted, den ene hed „Prøven“, den anden „Partiet“. „Partiet“ var det største, begge laa de ved Thyborøn Kanal, og „Prøven“ slap ud, men „Partiet“ kom først senere, og havde en hurtig Rejse til Hull; et Sejlskib kunde med god Vind sejle over paa 2 à 3 Døgn. Det blev hurtig udlosset, fik en Ladning Kul ind, og hurtig Rejse til Thisted, hvor de lossede igen, fik en Ladning Korn og kom afsted. Ude i Nordsøen fik det Modvind, og under Krydsningen indhentede det et andet Fartøj, der viste sig at være „Partiet“. Skipperen paa „Prøven“ raabte over til „Partiet“: „Naa, det kniber nok at være med!“ hvortil Skipperen paa „Partiet“ gnavent svarede: „Ja, Prøverne plejer jo ogsaa at komme før Partierne!“ — Hans Ansigtstudryk er desværre ikke forevigtet, da han i Hull fik at vide, at de havde faaet to Prøver.

Der var en Kappestrid om at komme først, der ikke alene deltes af Skipperne, men af hele Besætningen, og de spillede hinanden de Puds, de kunde; var de til Ankers og en havde opdaget, at Vinden var føjelig, kunde de godt svøbe Sejldug om Pallerne paa Ankerpillet, for at de ikke skulde klapre, imens de hev Ankeret op for at komme under Sejl, før de andre opdagede det.

De største Skibe var Skonnerter, som kunde laste 100 til 140 Tons, (en Tons er 1016 kg), og kostede fra 10 til 14,000 Rigsdaler (en Daler er 2 Kr.). Det var mange Penge den Gang; de fleste Skibe ejedes derfor af flere i Fællesskab, et saakaldt Partrederi, hvor hver havde $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$ eller $\frac{1}{8}$ Part, som de indbetalte med det samme. Naar saa Aaret var forbi — Skibene lagde for det meste op i Slutningen af Oktober eller først i November for at spare det store Slid og den dyre Assurancepræmie i Vintermaanederne — samledes Parthaverne, Regnskabet blev gjort op og Fortjenesten delt saa nær som et Beløb til Skibets Vedligeholdelse og Udrustning til næste Foraar.

At komme til Søs blev af mange betragtet som noget af det værste, der kunde hænde et ungt Menneske.

Heldigvis saa de unge ikke slet saa mørkt paa det; dog tog de nødtigt Hyre med de Smaafartøjer, der sejlede med Mursten. Her var i Regelen kun Skipperen og en Dreng; Skipperen passede Sejlsadsen, men skulde jo afløses lidt ved Roret en Gang imellem af Drengen, der særlig maatte være Kok. Naar de sejlede kunde der af og til blive Lejlighed til at koge en Gryde Ærter; men ved Land, hvor de begge skulde lange Mursten, fik de ofte kun Kaffe og Brød samt en Pande stegt Flæsk. Saa længe Vejret tillod, og især om Sommeren, hvor det var lyst det meste af Natten, vankede der kun lidt Søvn. Ankeret blev lettet Kl. 2 eller 3 om Morgenen, og de gik ikke til Ankers, før det blev mørkt, ved Ti- eller Ellevetiden. Ofte blev de udlosset om Aftenen og sejlede med det samme og kunde med Held være ved Teglværket til Arbejdstid næste Morgen. Det var ikke saa sært, at Drengene nødtigt gik i den Fart, Betalingen var fra 10 til 20 Kr. om Maaneden og sommetider en Dragt Prygl i Tilgift.

Bedre var det at sejle paa Aalborg, København, Norge eller Østersøen, dels var der en Mand mere, og dels var Sejladsen saa lang, at der blev et Pusterum.

Det fineste var selvfølgelig at komme med en rigtig Skonnert med 4 à 5 Mands Besætning, men ogsaa dér maatte Drengene begynde som Kok med 10 à 12 Kr. i maanedlig Gage.

Min Debut som Kok skete en Lørdag, og Ungmanden skulde lære mig Kogekunsten, der den Dag bestod i at lave Brødsuppe og Pandekager til Middag. Brødsuppen var ret ligetil; Brødet blev kogt til en jævn Vælling i Vand og bagefter ørdet med Sirup. Man skulde blot passe paa at holde Gryden jævnt i Kog, og at den ikke blev sveden, deri laa det vanskelige. Kabysen var et lille Rum, højst 2 Alen i Firkant; deri var anbragt et fritstaaende Komfur med to Kogehuller, forsvarligt fastgjort til Gulvet; murede Komfurer kan ikke staa, naar Skibet slingrer. Ved den ene Side var en Bænk til Kul og Brænde og kneben Siddeplads til 2 Mand; det varede noget, inden man lærte at holde nogenlunde jævn Ild med Kul og tænde Ild med Brænde alene uden Petroleum. Det gjaldt især om at have et Forraad hugget af Brænde og faa det godt tørret paa Komfuret. Foroven var en Hylde til Kaffe-kværnen, Grydeskeer, Ærtemusér etc. Skønt Køkkenudstyret kun bestod af to Gryder, en Stegpande, en Dyppepotte og en The- og Kaffekegel samt Kulskovl og Brændeøkse, kneb det nok for at faa Plads til det. Pandekagerne blev lavet af Hvedemel udrørt i Vand, om der ogsaa var et Par Æg i, husker jeg ikke, det var i hvert Fald ikke hver Gang, der kom Æg i. Naar Pandekagen var tilstrækkelig bagt paa den første Side, blev den med et raskt Kast med Panden kastet op i Luften, og nu gjaldt det om at fange den paa Panden saaledes, at den var vendt med det samme.

Kunsten lykkedes ikke altid, især i Førstningen; men hvis den blot blev hængende paa Kanten, kunde den reddes. Der var ingen Fare for, at Pandekagen gik i Stykker, dertil var den alt for solid, og dog hørte disse Pandekager med Sirup paa til de Retter, de fleste satte Pris paa. En Begivenhed fra den Tid vil maaske kunne forklare det. En Fanø-Galease kom paa Københavns Red, og Kaptajnen blev roet i Land for at hente sin Hustru, imens havde Kokken og den anden Matros faaet fat i noget Mel, og begge to sad de inde i Kabysen og bagte Pandekager og spiste af Hjertens Lyst —, tilfældigvis kom Matrosen til at kige ud igennem en Sprække ved en af Dørene (der var ofte en Dør paa hver af de to Sider af Kabysen, da man var nødt til at have den læ Dør aaben for Varmens Skyld). Med Udraabet: „Nu kommer den gamle, smid Dejgen overbord!“ fo'r han hen paa Fordækket for at finde en Ende til at kaste ned til Baaden. Kokken greb Fadet med Dejgen, og uden at se sig for hev han det ud over Skibssiden — ned over Kaptajnen og hans Kone.

Om Søndagen vankede der fersk Suppe til Middag, naar Skibet laa ved Land, og da Rationen lød paa 1 Pd. Kød pr. Mand, kunde der blive en god Suppe med en passende Tilsætning af Grøntsager, ofte tillige Melboller efter samme Opskrift som Pandekagedejg.

Naar det traf ind med Modvind, kunde en Rejse over Nordsøen let tage 3 Uger, saa var det umuligt at have fersk Kød til Suppe om Søndagen. Lørdag Aften blev der lagt et Stykke saltet Kød i Blød, som saa blev kogt om Søndagen tillige med Kartoffler og Budding. Denne blev rørt af Hvedemel med en lille Tilsætning af en Kop Rosiner, et Glas Rom og undertiden et Par Æg. Naar den efter megen Slid var rørt til en stiv Dejg, kom den tilsidst i en Sejldugspose —

forsvarligt tilbunden — og kogt i Vand længst muligt (ca. 3 Timer); til Buddingen blev lavet sød Sauce af Jævning og Sirup. Denne var de flestes Livret. Fanøboerne kaldte det: „Satkuk aa Jordævl mæ Fjet a dyw i“. Æg hørte nu ikke til de Ting, der brugtes ofte ombord.

Jeg mindes en Historie om en Marstaller; dér skulde Kokken ogsaa koge Budding; hans Kammerater fik ham til at gaa hen til Styrmanden og forlange Æg til Buddingen; dette hørte Kaptajnen, og han udbød: „Er du towle, Dreng, tror du, vi skal have Maden ødelagt!“ Dette mente Kokken dog ikke vilde ske, men Kaptajnen afbrød ham med: „Var du ikke med, da vi ankrede vesten for Samsø og gik ind til en af Holmene og samlede en af Ballastbaljerne fulde af Maageæg, saa kom Kokken ogsaa, det sorte Svin, og vilde have Æg til Buddingen, saa siger jeg: du kan ta'e alle dem, du vil, — og gaar han saa itt hen og rører Buddingen ud i ene Æggeblommer. Naa, da den kom paa Bordet var den saa gul og saa pæn, saa siger jeg til Styrmanden: Tror Di, den smager? Jo, det troede han da nok. Saa ta'er jeg Gaffelen og jager i den for at skære et Stykke af, men tror du saa ikke, jeg brækkede alle fire Flæner af Gaffelen. Jeg tror, vi ta'er Saven, sa'e Styrmanden, og saa gik han ud efter Saven og gav et Strøg med den hen ad Buddingen; tror du saa ikke, at alle Tænder i Saven blev bøjet op mod Ryggen af den.

Vi ta'er den ud til Lønningen ved Ladeporten, siger Styrmanden, og flækker den med Brændeøksen, han ramte den ogsaa rigtig nok, saa der gik et stort Skaar i Eggen paa Øksen, men Buddingen sprang overbord. Og saa kommer du og vil have Æg til Buddingen? Nej, vi skal ikke have Maden ødelagt!“ Kokken luskede af uden Æg. Historien var dog ogsaa

naaet hjem, og en Efteraarsdag gik Skipperne nede paa Havnen og saa paa, at en Efternøler krydsede ind, under en Vending løb den paa Grund, og en af Skipperne vendte sig med bekymret Ansigt om til Fortælleren og udbød: „Bare han nu ikke rendte Bunden ud paa din Budding“.

Om Mandagen var det Sødsuppe, Klipfisk og Kartoffler; til hver Mand blev regnet 5 à 6 Svedsker, om Tirsdagen og Fredagen vankede der Ærter og Flæsk, om Onsdagen Grød og stegt Flæsk med Kartoffler, om Torsdagen igen Sødsuppe og Klipfisk. Kokken maatte op om Morgenen ved Firetiden for at lave Kaffe. Klokken halvseks blev der purret ud, drukket Kaffe, klar til at tørne til Klokken seks. Kokken dækkede Bord og satte bort igen, vaskede op, dertil maatte kun bruges Søvand, ligeledes til at koge Kartoffler i; for de to Tønder fersk Vand, der sædvanlig medførtes, kunde knapt forslaa til Madlavningen. Saasnart Kokken havde vasket Krusene op — Kopper brugtes ikke ombord den Gang — fejede han op i Lukafet, spulede ud i Kabysen og satte Vand over til The til Frokosten Kl. 8. Efter Frokosten blev der igen vasket op; det blev gjort efter hvert Maaltid, og der blev ogsaa fejlet op. Naar Middagsmaden var sat paa, maatte han gøre rent i Kahytten, dertil brugtes koldt Søvand. I Lukafet, hvor hele Besætningen indtog sine Maaltider, blev der ikke vasket Gulv uden et Par Gange om Ugen. Men et Par Gange om Aaret blev Lofter og Skodder vasket med varmt Sæbe- og Sodavand og malet, naar det tiltrængtes. Saasnart Middagsmaden var færdig, blev der sat Vand over til Opvask, for Kokken skulde være færdig med Opvasken i Middags-tiden, saadan at han kunde hjælpe til paa Dækket om Eftermiddagen og maatte samtidig lave Eftermiddagskaffe og senere The til Aften. — Nu vil Læseren

maaske sige: Hvad Mad kunde en Dreng lave? Det gik dog bedre, end de fleste tror; han blev først vist til Rette og fik Besked paa, at al den Mad, der blev sveden eller ødelagt, maatte han selv spise op. Selv om Kuren ikke blev drevet til Yderlighed, var det ret sjældent, at noget blev ødelagt. I daarligt Vejr kunde det være vanskeligt nok at holde Ilden vedlige, naar Søen stadig sprøjtede over det hele.

Hvad Prygl angaar, saa vankede de kun, naar én ikke vilde gøre sin Pligt eller var for langsom i Vendingen. Det maa huskes, at Besætningen ikke var større end nødvendigt for at manøvrere Skibet, og svigtede én sine Pligter, kunde det blive farligt for de øvrige; derfor forlangtes der Lydighed af alle. I Regelen var der godt Kammeratskab og Hjælpsomhed til det yderste, enten det var ombord eller i Land, kom én i Forlegenhed, stod de andre bi, selv om der skulde vanke en banket Trøje.

Der kunde ogsaa være drøje Ture med de forholdsviis smaa Skibe, inden de i Storm fik Sejlene bjærget og rebet, og traf det en Gang imellem, at der maatte krydses fra Hals til Thisted eller Nykøbing, Slag i Slag, var Huden slidt af Hænderne, men det gav et indgaaende Kendskab til Farvandet, som kun faa opnaar nu.

Jeg husker en Gang, vi kom fra Liethsfjorden med Kul og var naaet forbi Skagen og ind i Kattegattet og skulde Syd paa efter Hals. Saa blev det en østlig Snestorm. Det var at bjerge Sejl hele Tiden ned igennem Læsørende; Syd for denne maatte Skibet underdrejes (lægges til Vinden med Stormsejl), vi var 5 Mand ombord. Kaptajnen og Styrmanden stod agten for Ruffet og forsøgte at se igennem Snestormen, og vi tre store Drengene stod i Læ af Storbaaden henne ved Fokkemasten og holdt Udkig, saa godt vi kunde,

for en Paasejling i dette Vejr var yderst farlig. Det var tidlig om Foraaret, og Søen sprøjtede stadig over hele Skibet. Paa de Steder, hvor der kom mindst Vand, frøs det til Is med det samme, og der blev efterhaanden saa glat, at vi ikke kunde holde os fast, men blev revet med ned i Læ, naar der kom en større Sø. Det kunde jo ikke gøre saa meget, da vi trods Søstøvler og Olietøj var gennemvaade i Forvejen. Hen paa Natten blev vi dog saa forfrosne, at vi ønskede, det snart kunde faa en Ende. Da det blev Dag, fik vi ved Hjælp af Petroleum tændt Ild i Kabysen og lavet en Taar Kaffe, men ingen af os kunde faa nogen Mad ned, skønt Kaptajnen bød en Snaps til. Det gjorde det heller ikke bedre, at han meddelte, at vi vilde strande inden Middag, om det blev saadan ved. De tre fik Lov til at gaa tilkøjs, Styrmanden og jeg skulde holde Vagt. Op paa Formiddagen hørte Snevejret op, og Styrmanden kravlede op paa Rorhuset, imens jeg holdt i hans Ben, for at han ikke skulde falde ned; det varede ikke længe, før han raabte: „Jeg kan se Land!“ Der blev kaldt paa Kaptajnen, og de blev, skønt det hele var dækket af Sne, snart klar over, at det var Fornæs nord for Grenaa. Mandskabet blev purret ud, og med stort Besvær fik vi de stivfrosne Sejl hejst og Skibet vendt imod Hals, samtidig bedagedes Vejret noget, saa vi kunde sætte flere Sejl. Om Aftenen ankrede vi i Limfjorden ved Hals, og efter Kaptajnens Ordre blev der lavet en stor Kedel The, og hver Mand fik en stiv Romtoddy, og saa i Køjen. Spiritus var ellers ikke noget, der blev nydt til Hverdagsbrug. Næste Morgen begyndte Sejladsen til Thisted, og mærkeligt nok blev ingen af os forkølet ovenpaa den Tur. -- Det var et barskt men sundt Liv!

Morsingsk Bondeliv omkring 1860—75.

Af *Kr. Søndergaard*, Outrup.

Trods det daglige, strenge Slid blev Tiden udnyttet godt; der var jo ikke store Indtægter og ikke ret mange Penge mellem Folk, saa der maatte ikke købes ret meget. Af Føde og Klæder blev næsten alt tilberedt og tilvirket i Hjemmet, og det var jo særlig Kvindernes Sag. Foruden det daglige Arbejde med Madlavning, Pasning af Børnene, Renholdelse af Huset, Malkning m. m. var der mangeartede Virksomheder, som en Kone i en saadan mindre Bondegård, med Hjælp af en Pige, havde at varetage.

Mælken blev behandlet i Hjemmet, saa der skulde baade kærnes Smør og krystes Ost. Der skulde bages Brød, brygges Øl, vaskes, slagtes Faar og Svin, støbes Lys, spindes Uld og Hør, en Del af Garnet farves og strikkes og det daglige Tøj repareres. Smaakræet: Gæs, Ænder og Høns skulde passes foruden mange andre Smaating, og saa skulde Pigen endda „aa' og te“ ud til Markarbejde, i Tørvekær, ved Høbjergning og Høstarbejde osv.

Adskillige af disse Virksomheder er nu forsvundet fra Hjemmene: „Æ Rok aa æ Tohæk, æ Gaarvinner aa æ Straangel“ staar nu paa Musæet, som et Minde om en svunden Tid og om gammeldags Flid og Sparsommelighed.

En Vinteraftens Sysse i Hjemmet staar for mig som noget af det hyggeligste fra min Drengetid.

Efter at vi havde spist Mellemmad, og Far havde stoppet sin lille Træpibe med „Rødmand“ til 12 Skilling Pundet og faaet tændt med en Gløde fra Kakkelovnen, læste han først Avisen, naar vi da havde en saadan; den udkom jo kun 2 Gange ugentlig, medens Mor indtog sin Plads ved Rokken, Pigen ved Karterne og Karlen ved sin Løb eller Simer. Efter endt Læsning tog Far ogsaa fat paa Arbejdet enten med at reparere et eller andet af de forskellige Brugsgenstande, som Seletøj, Sække, Solde m. m. eller med at spinde Hamp til Reb eller Grimer; dertil brugte han en „Vindkrog“ — en Slags Haandten. Imens maatte vi større Børn, som gik i Skole, i Lag med Lektierne —, hvor det lettede, naar vi var færdige med dem og i Stedet for Lærebøgerne fik fat paa Historiebogen fra Skolens Bogsamling.

En Gang imellem kunde det træffe, at der kom en „Fremmed“, en Nabo i et eller andet Ærinde, saa holdt Far op med Arbejdet for at snakke med ham. Saa blev Piberne atter stoppede, og en af os Børn blev sendt „fram“ for at hente en Gløde. Hertil benyttedes et Glødefad (et lille Messingfad med drejet Skaft af Træ). Vi havde rigtignok Tændstikker, og det var af den Slags, som „ku rywes i den jen End' aa tænd i den aien“; men der blev ikke brugt ret mange af dem, — de kostede jo Penge.

Kl. 9 skulde Pigen ud at malke og Far eller Karlen ud at fodre Hestene. Naar de var færdige med det, fik vi „Nætter“, Grød og Mælk, og derefter kom vi i Seng.

Før „vor Mor“ gik til Ro, skulde hun „haa æ Ild laa nier“ (have nogle Gløder samt en haard Tørv lagt ned i Asken, saa at Ilden kunde holde sig til næste Morgen). Slog det fejl, maatte Pigen næste Morgen afsted til nærmeste Nabo med en gammel Træsko for at laane en Gløde.

Ulden skulde tidt kartes to Gange, først til „Luffer“ og siden til „Teier“. Disse blev lagt pænt ovenpaa hverandre i „æ Tohæk“ for siden at spindes. Hvis Pigen ikke alene kunde klare Kartningen, skulde vi en eller to Aftener „ha' Kaar'kvindfolk“. Det var som Regel et Par Koner fra jordløse Huse, som der den Gang var mange flere af end nu.

En Lyseholder — en Jernstang med Krog foroven og forneden og en ombøjjet Tud til at sætte Tællelyset i — blev hængt ned fra Loftet omtrent midt i Stuen, og lige under den blev sat et Kar til at lægge Lufferne i. Rundt om Karret sad saa de to fremmede Kvinder, Mor og Pigen, hver med et Par Karter, og saa gik det løs, „skrat“, „skrat“, „skrat“. — Nerverne var i Orden. Underholdningen ved et saadant „Kaar'gild“ var noget i Lighed med Blichers: E Bindstouw. — Efter at det sidste Bynyt var tilstrækkeligt drøftet, tog man fat med Historier o. m. a. „Kjen Tammester“ var stærk i at fremsætte Gaader, som vi morede os med at løse. F. Eks.: Hvad er det, som er baade ude og inde og i hver Mands Hus at finde? Hvad løber rundt om Huset og siger tip, tip, tip? Hvad er trindt som et Æg, men længere end en Kirkevæg?

En Tid jeg saa foragtet staa,
og mangen Spot forbi mig gaar,
men Tiden, den forandrer sig,
at de mig stryger vennelig
og ta'r mig kærlig i sin Favn,
gæt derfor, hvad jeg har til Navn.

Hun var ogsaa godt med paa gamle Remser som :

Mi Muer aa mi Moster, de gik te Kloster,
a skuld mæ, fuer aa rør i æ Grød;
de gjor waer end beier, æ Grød, di bløw sveien.
Mi Muer tow te aa skjænd', a tow te aa rend
op æ Bakker aa nier æ Daael, — dæ stow en gammel Helmis;
a tow si Tærner te en Par rø' Ærner
aa æ Maw te en Trommel o. s. v.

Saadan noget meningsløst Pjæt, vil maaske Nutids-
mennesker sige. — Saamænd, men det var da temmelig
uskyldigt og meget bedre end ved Sladder og Bag-
talelse at sidde og hudflette sin fraværende Næste.

Ud paa Aftenen vankede der Kaffe til en brun
Kandisknald, og derefter tog Maren Hangaard fat med
at synge den sandfærdige men meget sørgelige Vise:

Der gives i Verden Bekymring og Møje
og mange uventede Sorger saa stor!
Se, Ungdommens Glæder er fra mig borfløjne,
nu lever jeg fængslet som Fuglen i Bur.
Hør nu, mine Venner, betragt mine Ord,
som her i mit Fængsel fra Læberne gaar.*)

Det er en fattig Pige, som skriver Visen, der er
paa 10 Vers, og heri beretter, at hun trods Faders
og Moders Formaninger, da hun skal ud i Verden,
dog bliver forført og af Forføreren lokket til at om-
bringe sit Barn. I sit Fængsel angrer hun sin Let-
sindighed og advarer andre mod at komme saa galt
af Sted.

For silde, for silde jeg vender nu om;
thi her maa jeg sidde og vente min Døim.

En anden Vise, som ogsaa tidt blev sunget ved
saadanne Lejligheder, begynder saaledes:

Mens jeg i Sorgen lever, og Tiden er mig lang,
saa vil jeg her probere at digte denne Sang,
hvori jeg vil bekende, at jeg har haft en Ven,
og hende har jeg elsket, næst Gud i Himmelen.

Alt i min' unge Dage jeg fik den Sorg saa stor,
og den mig vil ledsage, ihvor jeg staar og gaar.
Hvi vilde du mig svige, som saa troskyldig var?
Ak, kære! Vend tilbage, saa bli'r mit Hjerte glad.

---

*) Denne Vise kan henføres til en bestemt Begivenhed, et Barne-
mord omkring 1840.

Visens Digter er her den, som er bleven sveget, den forsmaaede, og den Slags Viser endte gerne med, at „den falske Ven“ nok skulde blive straffet for sin Utroskab „af Gud i Himmelen“.

Saadan omtrent var Underholdningen, naar vi havde „Kaar'kvindfolk“, og det var sikkert ingen daarlig Skik med den Slags „Krydderi“ til Arbejdet.

Ved andre Lejligheder blev der sunget Soldater-sange; det var særlig Karlene, som opvartede med dem. Det blev jo betragtet som noget stort, baade af vedkommende selv og af andre, at „have tjent Kongen som en Kaal“.

Omkvædet til en af disse var:

Thi den, som Kongen tjene kan, med Færdighed og Mod,
han kan for sit Land ofre Liv og Blod.

Af Sangbøger var paa den Tid kun en enkelt kommet frem og blev ikke benyttet ret meget, men de fleste unge havde en Visebog, hvori de ny Viser, som kom frem, blev nedskrevet. De fleste af disse Viser var meget mangelfulde, baade hvad Stil og Rim angik, men naar de blev sunget med deres vemodige Melodier, var der alligevel i de bedre af dem lidt ejendommelig Poesi*). Jeg mindes dog i disse Visebøger at have fundet Sange som: „To Drosler sad paa Bøgekvist“ og Folkevisen: „Det var en Lørdag Aften“, ja, endog saa værdifulde Sange som Oehenschlægers „Underlige Aftenluften“ og Poul Martin Møllers „Rosen blusser alt i Danas Have“.

*) „Historisk Aar bog for Mors“ vil være meget glad for at modtage stedfæstede Morsingbo-Viser i Opskrift. Der skal findes flere af dem, men de er vanskelige at faa.

To Breve fra Provst Caspar Schade i Nykøbing paa Mors til Chr. Mølbech.

Meddelt af
Realskolelærer, cand. phil. *Olaf Carlsen.*

Indledning.

 Caspar Schades Navn vil for mange Topografer være knyttet til den „Beskrivelse over Øen Mors“, der udkom i Aalborg i 1811, og som i sin Tid vandt almindelig Anerkendelse. Schade havde allerede i 1806 udgivet 1ste Hefte af „Forsøg til en Beskrivelse over Øen Mors“; men Bogen fandt kun ringe Afsætning, hvad der ikke skulde opfordre Forfatteren til at fortsætte. Et Restoplag paa 300 Eksp. maatte han med Sorg betragte som Makulatur. Da fik han i 1808 Brev fra „den udmærkede Videnskabernes Elsker“, Johan Bülow*) til Sanderumgaard, der opfordrede Schade til at fuldende det paabegyndte Værk, hvortil Bülow tilbød at ville yde økonomisk Støtte. Da de to sidste Hefter herved vilde kunne blive smukkere udstyret end det første,

---

Brevene findes i „Ny kgl. Saml. 2336, 4 to“, Kgl. Bib.

*) Af Brev fra Schade til Bülow af ²⁷/₇ 1808 i den Bülowske Manuskriptsamling i Sorø Akademis Bibliotek. — Jeg haaber i nær Fremtid at kunne udgive Schades Breve til Bülow, der supplerer Bülows Breve i Saml. til jysk Hist. og Topografi, IV, 1905.

besluttede Schade sig til at lade dette trykke om, for at det kunde ligne Fortsættelsen; „desuden — skrev han — kunde det behøve endeel Forbedringer i Henseende til Indholden“. — Saaledes gik det til, at han ændrede Titlen paa sin Bog og ikke mere kaldte den et „Forsøg“.

Jeg skal ikke i denne Indledning, der blot skulde orientere Læseren lidt med Hensyn til Provst Schades litterære Arbejder, komme nærmere ind paa de Opfordringer, Johan Bülow gjorde ham, til at fortsætte med Udgivelsen af flere lignende Værker, som det her omtalte, f. Eks. en Beskrivelse af Fuur; men Schade undslog sig. — „Naadige Herre! — skrev han — aabenhjærtigen maa jeg tilstaae, at hverken min Helbred, Humør eller nærværende Stilling tillader mig flere Skridt paa Forfatterbanen.“

Lykkedes det saaledes ikke Bülow at formaa Schade til at paatage sig nye litterære Arbejder, saa fik Molbech senere en god Medarbejder i den samme Nykøbing-Provst. Dette er saa meget mere interessant, som det viser, hvorledes den for sin Vrantenhed nærmest berygtede Molbech alligevel formaaede at tilvejebringe et godt Samarbejde med andre Mennesker.

I de to Breve, der her skal meddeles, ser vi da Provst Schade ivrigt optaget af at gøre Optegnelser over „Landskabsord“ til Molbechs „Danske Dialektlexicon“. — Det maa interessere enhver nulevende Hjemstavnsforsker og Folkemindesamler at læse om, hvordan man i 1824 var paa Jagt efter „Provindsialord“, og hvorledes Schade, opfordret af Molbech, atter søgte at tilskynde andre til at foretage slige Indsamlinger; men Udbyttet var magert; de interesserede var kun faa; Interessen for Hjemstavns-kulturen og Provins-ejendommelighederne var ikke saa udbredt som i vore Dage, — et Forhold, der selvfølgelig har været

til Skade for Folkemindeforskningen, der derved er gaaet Glip af et righoldigt Materiale. Schades Beklagelse over, at mange gamle Ord allerede paa hans Tid var ved at gaa af Brug, er i saa Henseende meget oplysende; — og den Forklaring, han anfører, vil heller ikke være os Nutidsmennesker ubekendt. — I det Stykke ligner Menneskene i Fortid og Nutid kun alt for godt hverandre.

Ærbødigst P. M.

Efter at have modtaget Hr. Professorens ærede af 1. Octb. 1822 om at tilstille Dem de Landskabsord til Enden af Alphabetet, jeg maatte have samlet, blev det mig en behagelig Pligt at opfylde Deres Ønske; men til Uheld var, formedelst Flytning for nogle Aar siden, Gjenparten af Ordfortegnelsen til Videnskabernes Selskab og hvad jeg ellers havde samlet, saaledes bleven forvaklet for mig, at min Søgen derefter længe blev forgjæves; thi ikke før i Octb. f. A. fandt jeg hændelsesviis det, jeg troede forloret, blandt nogle gamle Papirer. Imidlertid havde jeg, før jeg fandt det Savnede, begyndt at samle paany, og er Følgen deraf bleven, at Ordenes Antal under A til M incl. ikke lidet er forøget. Hvad de øvrige Bogstaver angaaer, der har Omstændighederne ikke tilladt mig, hidtil at komme længere end til P incl. —

Hr. Pastor Ivarsen*), som har haft den Godhed at renskrive den Ordsamling, jeg herved har den Ære ved ham at tilstille Hr. Professoren, vil og kunne fortælle Dem Aarsagen, hvorfor mine Bisysler maae, i min nærværende Stilling, blive faa og langsomt fremad skridende; imidlertid haaber jeg, inden Michelsdag at kunne sende Dem Resten af Alphabetet.

Efter Hr. Professorens Ønske har jeg anmodet Adskillige i andre Egne om at samle Provindsialord, men til Dato intet modtaget, undtagen hoslagte thybonitiske fra Seminarist Vorde**) i Vestervig; men da Vorde er født i Fiendsherred, kan enkelte Ord ret og være fra den Egn. De Ord af denne Samling, som, tildeels med nogen Forandring i Skrivemaaden, ogsaa bruges i Mors, har jeg betegnet med ×. I min Samling findes ogsaa nogle Sallingboe-Ord, som jeg har hørt af de Sallingboer, som opholder sig i mine Sogne.

---

*) Var fra 1823—25 Sognepræst til Dragstrup og Skallerup.

**) Ved dette noget ejendommelige Navn har Molbeck i Randen af Brevet skrevet: vide! V o r d e.†)

†) Sikkert taget fra Landsbyen V o r d e ved Hjarbæk Fjord; det var almindeligt for Seminarister og Soldater at antage Sogne- og Bynavne.

En stor Deel Ord ere gangne af Brug eller kun tildeels høres af gamle Folk; og flere ville have samme Skjæbne, hvilket er saa meget des viisere, da det unge Mandskab, som var udcommanderet i Krigens Tid og havde vænnet sig til et bedre Sprog, [tog sig for her hjemme]*) at reformere Modersmaalet, spottende over mange forhen gængse Ord og Talemaader. At slige Reformatoreres Bestræbelse ikke har været uden Virkning, vil jeg blot anføre eet Ex. paa: tilforn blev Ordet spise alene brugt om Mennesker, og æde om Dyrene; nu derimod hører man næsten af hver Mund, at alt Levende spiser: Koen, Svinet, Hønen lige indtil det ringeste Kryb.

Forbindtligst takkes for den mig forærede lille Bog om Dialecter, som jeg ikke har ladet være ubenyttet.

Med særdeles Højagtelse har jeg den Ære at henleve

Hr. Professorens

ærbødigst hengivne

Tjener

C. Schade.

Nykjøbing p. Morsø d. 28. Juli 1824.

Højædle og velbaarne

Hr. Professor Molbech.

---

*) Brevet her ulæseligt paa Grund af Overstregninger.

Velbaarne

Hr. Professor Molbech.

Det fornøjede mig meget, at Hr. Professorens ærede af 24de Aug. f. A., som jeg først modtog d. 12. Febr. d. A., at erfare Deres Tillfredshed med de indtil Q indsendte Ord. Jeg beder meget at undskylde, at jeg saalænge er udebleven med Fortsættelsen. Siden Michelsdag f. A. og til for 2 Maaneder siden var jeg ene Præst. Men siden den resid. Capellans Ankomst er Arbejdet paa Ordsamlingen igjen komen til Skred, og haaber jeg, inden Aarets Ende at kunne tilstille Dem Resten af Alphabetet. Med Skipper Olsen her af Byen sendes herved Bogstaverne Q og R, samt Begyndelsen af S. Dette Bogstav vil blive det rigeste, over 200 Ord. I Henseende til M, troer jeg at have misforstaaet Hr. Professoren, og derfor ogsaa sender et Ord under M, som jeg formeente, De allerede havde fra Vidensk. Selskab. De Ord, som Beskrivelsen over Mors indeholder, ere og, paa eet Ord nær, anførte i Fortsættelsen. Jeg beder at undskylde, om den strengeste alfabetske Orden ej overalt er iagttaget.

Forbindtligst takkes for meddeelte Underretning angaaende Riimkrøniken*); kun Skade, at Oplagt blev saa lidet; ligeledes er jeg Dem forbunden for det mig tilsendte No. af Skilderiet, hvoraf jeg erfarer, hvilke vigtige Arbejder, De er sysselsat med. Gud unde Dem Liv, Sundhed og Kraft til at fuldføre alt!!

Med udmærket Højagtelse har jeg den Ære at henleve Hr. Professorens

ærbødigst forbundne og

hengivne

C. Schade.

Nykjøbing den 4. Octb. 1825.

---

*) Molbech udgav i 1825 „Den danske Rimkrønike.“

En lille fornøjelig Begivenhed ved et Folketingsvalg i Nykjøbing Mors.

(Af fhv. By- og Herredsfoged i Nykjøbing,
Etsraad C. B. V. Hansen.)

Det er vel nu nogle og tredive Aar siden, jeg første Gang var Formand i Valgbestyrelsen for Valget i Nykjøbing. Der blev skriftlig Afstemning mellem de 3 Kandidater, Ravn for Venstre, Laursen for de Radikale og Østergaard for Højre. Sidstnævnte, der var en brav og dygtig Landmand, blev af Modstanderne kaldt for „Højres Husmand“. Afstemningen foregik i flere store Forsamlingsale rundt om i Byen. — Henimod den Tid, da Afstemningen kunde ventes sluttet, gik jeg rundt til de forskellige Afstemningssteder for at høre, hvorvidt man var naact. Jeg kom da til et Lokale, hvor der kun var en Vælger tilbage, som stod og sludrede med Stemmelisteførerne. Jeg gik indenfor Skranken, og da jeg kom hen til Valgstedet, sagde Vælgeren til mig: „Ka Di et sej mæ, Hr. Bormæister, hwem A ska stem' po?“ Jeg vekslede nogle Ord med ham og sagde saa: „De kan jo tælle paa Deres Knapper“. „Hudden er det“, spurgte Vælgeren. „Jo, sagde en af Stemmelisteførerne, „du skal for hver Knap nævne en af Kandidaterne i Rækkefølge, og paa det Navn, som falder paa den sidste Knap, skal du stemme.“ „No, søen!“ sagde Vælgeren, og saa begyndte han at gaa Knapperne i Frakken igennem, idet han nævnte Kandidaterne; dette maatte ske flere Gange, før han kom til den sidste Knap, og da Navnet blev Østergaard, sagde han: „Østergaard, næj, de vil A et; ka A et go nier i æ Bowser?“ Han begyndte derpaa at knappe Bukserne op. Jeg mente dog nu at burde gaa min Vej; thi skulde Valget blive omtalt i Folketinget, og det dersteds blev fremdraget, at Valgbestyrelsens Formand havde anbefalet en Vælger ved Afstemningen at tælle paa sine Knapper, og at den afgørende Knap var funden i Vælgerens Bukser, vilde det blive betragtet som noget af en Skandale.

Indhold.

	Side
<i>Forord</i>	3
A. C. Skyum: <i>Gammel Mætt og hendes Hus</i> ...	5
Anton Kjølby: <i>Lødderup Sogns Stednavne</i>	23
Kr. Søndergaard: <i>Jordløse Huse</i>	60
Johan P. Hovmøller: <i>Voldstedet „Blaaborg“</i> ...	64
Fr. Saabye: <i>Ved Ombygningen af Karby Præstebolig 1924</i>	75
J. Kusk-Jensen: <i>Sømandsliv paa Limfjorden i Begyndelsen af Firserne</i>	92
Kr. Søndergaard: <i>Morsingsk Bondeliv omkring 1860—75</i>	101
Olaf Carlsen: <i>To Breve fra Provst Caspar Schade i Nykøbing paa Mors til Chr. Molbeck</i>	108
C. B. V. Hansen: <i>En lille fornøjelig Begivenhed ved et Folketingsvalg i Nykøbing Mors</i> ...	112

VI
1924